

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 01 (609) 01-07 Çileyə paş, yanvar, sal. il 2025
 Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
 Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
 Həjəy: 40 qəpik

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
 Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
 Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
 Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddīn Eləglu

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Şahdağ Turizm Kompleksində yerləşən "Lakeside" hotelində aparılmış işlərlə və "Xizək klubu" binasının tikintisi ilə tanış olub

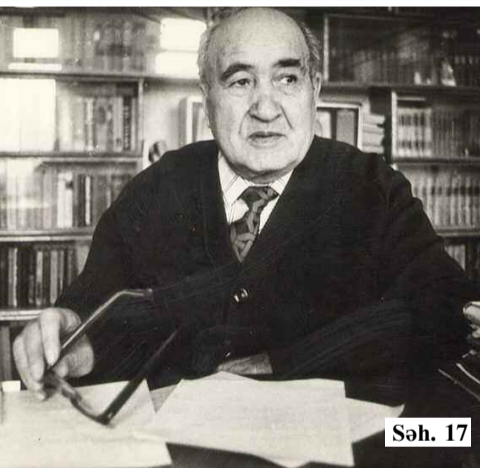
Səh. 6

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun peşmərgələri Azərbaycanda

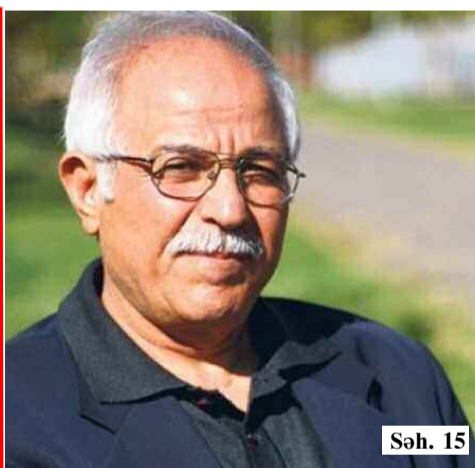
Səh. 2

Nêçîrvan Barzanî êrişə li Amerikayê şermezar kir

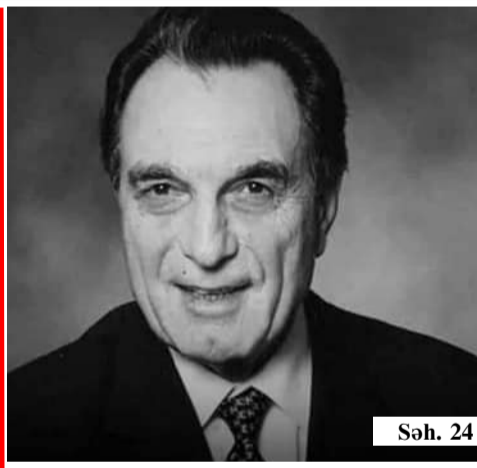
Səh. 17

NADOYÊ XUDO MAXMÛDOV (01.01.1907-01.01.1990)

Səh. 15

PKK ü kevnepoyî çima li dijî ENKSê ne? Gelo ENKSê kurdek kuştiye?

Səh. 24

Сегодня Академику Надиру Каримовичу Надирову могло бы исполниться 93 года

Səh. 2

Naveroka civîna Mesrûr Barzanî û Recep tayîp Erdogan hat ragehandin

Azərbaycanlıların deportasiyası və 1988-ci il faciəsi

Səh. 3

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

Səh. 4

KÜRDLƏR VƏ KÜRDÜSTAN

Səh. 5

Adil Baxewan: Nêçîrvan Barzanî rasterast bi Tirkîye û Rojavayê Kürdistanê re diyalogê datîne

Səh. 10

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinə doğru bir addım

Səh. 7

NÊTA DİLÊMINDA MABÛ HATE SÊRÎ

Səh. 16

Səh. 21-22

Serokê PWKê Mustafa Ozcelik: Di rewşa niha ya Sûriyê de Serok Barzanî dikare ji bo mafên Kurdan roleke dîrokî bilize

Səh. 18

Bajare Amûdê Şewata Şinemayê Mihemedê Seîd Axa û Mirina Üsivkê Çelebî

Səh. 9

Hollanda Dışişleri Bakanı: Suriye'nin geleceğinde Kürtlerin rolü olmalı

Səh. 8

Fransa Cumhurbaşkanı Macron: 'Kürtler gibi özgürlük savaşçılarını terk etmeyeceğiz'

Prezident İlham Əliyev Şahdağ Turizm Kompleksində yerləşən "Lakeside" hotelində aparılmış işlərlə və "Xizək klubu" binasının tikintisi ilə tanış olub

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və ailə üzvləri yanvarın 2-də

ölkəmizə gələn turistlərin rahat istirahəti üçün hər cür şərait yaradılır. Bunun nəticəsində həm yeni iş yerləri açılır,

Şahdağ Turizm Kompleksinin ərazisində inşa edilən "Lakeside" hotelində aparılmış işlərlə tanış olublar.

"Archico" MMC-nin texniki direktoru Nazim Şirinov dövlətimizin başçısına və birinci xanıma burada görülmüş və nəzərdə tutulan işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, hotelin interyeri Lahıcın ən məşhur misgərlik ustalarının əl işləri olan Lahıc misgərlik sənətinin nümunələri ilə bəzədilib.

Yeni hoteldə qonaqların istirahətinin hərtərəfli, dolğun və mənalı təşkili üçün geniş imkanlar yaradılacaq. Burada ümumilikdə 122 nömrə olacaq.

Hoteldə idman, "Kids Care" zonaları, işgüzar tədbirlər üçün müasir konfrans zalı və iclas otağı, xizək həvəskarları üçün xizək məktəbi və iki xizək simulyatoru ilə təchiz edilmiş mərkəz fəaliyyət göstərəcək.

Hotelin yerləşdiyi əraziyə xizək sürənlərin rahat yaxınlaşmalarını təmin etmək üçün burada ilk dəfə "MegaCord" əlaqələndirici lift fəaliyyət göstərəcək. Bu lift hoteli ümumi kanat yolları şəbəkəsi ilə birləşdirəcək.

Şahdağın gözəl təbiəti və yeni hotelin göstərəcəyi xidmətlər qonaqların istirahətini unudulmaz edəcək. Hotelin qarşısında təbii gölün füsunkar mənzərəsi, gölətrafı müxtəlif restoran və kafelər qonaqların istirahətinə xüsusi rəng qatacaq.

Qeyd edək ki, yeni hotelin interyerində milli ornamentlərə üstünlük verilib. Taxtadan hazırlanmış və əl işi olan Qarabağ xalçasının nümunəsi də hotelin interyerini bəzəyən elementlərdən biri olacaq.

Hoteldə 250 yerlik restoran qonaqların ixtiyarına veriləcək.

Məlumat verildi ki, inşaat işlərinin ikinci fazasında hotelin yaxınlığındakı dağlıq ərazidə gəzinti parkının tikintisi də nəzərdə tutulur.

Son illərdə dövlətimizin başçısının diqqəti və qayğısı nəticəsində ölkəmizdə turizm infrastrukturunun daha da inkişaf etdirilməsi istiqamətində çox mühüm layihələr həyata keçirilir. Dünyanın ən yüksək standartlarına cavab verən müasir turizm infrastrukturunun yaradılması sayəsində insanlarımızın, eləcə də

həm daxili turizmin potensialı genişləni, həm də Azərbaycana gələn xarici turistlərin sayı artır. Bütün bunlar, eləcə də ölkəmizdə hökm sürən sabitlik və əmin-amanlıq Azərbaycanı dünyanın ən cəlbedici məkanlarından birinə çevirib.

Sonra dövlətimizin başçısı, birinci xanım və ailə üzvləri Şahdağ Turizm Kompleksinin ərazisində inşa edilən Xizək Stadionu Kompleksinin "Xizək klubu" binasının tikintisi ilə tanış olublar.

Qeyd edək ki, "Xizək klubu" binasında kafe, brifinq, iclas və konfrans zalları, mətbuat nümayəndələri üçün otaq olacaq. Yalnız qış mövsümündə deyil, bütün ilboyu burada "Xizək klubu"nun üzvü olanlara, o cümlədən uşaq və yeniyetmələr üçün xizəksürmə kursları təşkil ediləcək.

Xizək Stadionu Kompleksində yaradılmış yamac Beynəlxalq Xizək və Snoubord Federasiyasının bütün tələb və standartlarına tam cavab verir. Burada idmanın bu növü üzrə müxtəlif beynəlxalq yarışların, o cümlədən dünya və Avropa çempionatlarının keçirilməsi üçün hərtərəfli şərait yaradılacaq. İdman kompleksində idmançıların, məşqçilərin və azarkeşlərin rahatlığı üçün bütün məqamlar nəzərə alınacaq. Burada 500 nəfərlik tribuna quraşdırılacaq.

Qeyd edək ki, artıq bir neçə ölkə öz idmançılarının Şahdağ Turizm Kompleksinin ərazisində inşa olunan Xizək Stadionu Kompleksində təlim-məşq toplantıları keçirmələri üçün müraciət edib.

Beləliklə, burada yaradılan şərait bir daha Azərbaycanın idman ölkəsi kimi dünyada beynəlxalq rolunu daha da artırmaqla yanaşı, ölkəmizdə idmanın bir çox növü üzrə nüfuzlu yarışların keçirilməsi üçün mühüm layihələrin icra olunduğunu, müasir infrastrukturun qurulduğunu nümayiş etdirir.

Xizək Stadionu Kompleksinin istifadəyə verilməsi ilə gənc nəsildə idmanın bu növünə olan maraq artacaq, bu sahədə idmançılar yetişəcək, ölkəmizi beynəlxalq səviyyəli idman yarışlarında layiqincə təmsil edəcəklər.

Daha sonra Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və ailə üzvləri Şahdağ Turizm Kompleksində istirahət edən insanlarla görüşdülər.

Nêçîrvan Barzanî êriş a li Amerîkayê şermezar kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî êriş a li eyaletê New Orleansê ya Amerîkayê bi tundî şermezar kir.

bûne qurbanî.

Em di vê dema zehmet de li gel gelê Amerîkayê ne."

Kesekî bi navê Şemsedîn Cebâr

Li New Orleansê kesekî bi kamyonê da ser xelkê û di bûyerê de 15 kes canê xwe ji dest da û 35 kes jî birîndar bûn.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li ser hesabê xwe yê Xê peyamek belav kir û ew êriş bi tundî şermezar kir.

Nêçîrvan Barzanî di peyama xwe de nivîsiye: "Ez bi tundî êriş a li ser xelkê bêguneh ê New Orleansê şermezar dikim.

Bîr û duayên min li gel wan kesan e ku ji ber vê kiryara hovane

êvara çarşemê, bi kamyonê da ser xelkê û di encamê de 15 kssan canê xwe ji dest da û 35 kes jî birîndar bûn. Rayedarên Amerîkayê ew êriş wekî êrişeke terorîstî bi nav kir.

Li gorî agahiyên FBlyê, Şemsedîn Cebârî 42 salî ye, welatîyê Amerîkayê ye û li eyaleta Texasê mezin bûye û 10 salan di nava artêşa wî welatî de xizmeteke leşkerî kiriye.

Her wiha berpîrsên FBlyê dibêjin, li pişt komyona êrişkarî alayeke DAIŞê hatiye dîtin.

Naveroka civîna Mesrûr Barzanî û Receb tayîp Erdogan hat ragehandin

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê, li Enqerê li gel Serokomarê

Tirkiyê civiya, bihêz kirina pêwendiyên dualî hatin nirxandin û tekezî li çareserkirina pîrsgirêkên navbera Herêma Kurdistan û Hikûmeta Federalî hat kirin.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 07.01.2025 li ser tora civakî ya Xê parve kiriye û dibêje, "Me bi rêzdar Serokomarê Tirkiyê Recep Tayyip Erdogan re li Enqerê danûstandin li ser bihêzkirina peywendiyên dualî

û pêşhatên dawî yên Iraq û deverê û Sûriyê kirin."

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê herwaha diyar kiriye, "Me tekez li ser giringiya çarekirina pîrsgirêkên di navbera Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Federalî de li ser bingeha destûrî û nehêlana astengên di rêya hinardekirina petrola Herêma Kurdistanê de kirin." Derbarê rewşa Sûriyê de, her du alî li ser pêwîstiya parastina aramî, ewlehî û mafên hemû pêkhatyên wî welatî li hev kirin.

Azərbaycanlıların deportasiyası və 1988-ci il faciəsi

(Əvvli ötən sayımızda)

Xaricdən gələn erməniləri yerləşdirmək üçün Yerevanda, Çarentsavan, Qaqarin kimi yeni şəhər və gəsəbələr salınmışdır. Ərəbgir adlanan sahədə də yeni şəhər inşa edildi və 70-ci illərdə Yerevanın tərkibinə daxil olundu. Tikililər mebel və qab-qacaqla birlikdə onlara pulsuz verildi. Xüsusi ev tikmək arzusunda olanlara kreditlər ayrılır, az müddətdən sonra isə borcları silindi.

Azərbaycanlılar köçürülmüş Təpəbaşı, Dəmirbulaq, Şəhər kimi qədim məhəllələrin sahələrində yeni çoxmərtəbəli binalar ucaldıldı. Məlumat üçün qeyd edək ki, 1831-ci ildə Şəhər məhəlləsində 3199 nəfər, Təpəbaşıda 2537 nəfər, Dəmirbulaqda isə 1595 nəfər azərbaycanlı yaşamışdır.

Stalinin vəfatı "kənüllü" köçürməni müvəqqəti də olsa dayandırdı. Zavallı köçkünlərin bir hissəsi atababa yurdları olan Ermənistanın doğru üz tutdu. Lakin yerli hakimiyyət orqanları onları qoyub getdikləri evlərdə və kəndlərdə yerləşməyə icazə vermədi. Ermənilər müftə yiyələndikləri ev-əşikdən əl çəkmək istəmədilər. Geri qayıdanların bir hissəsi, məsələn, Noyemberyan rayonundakı Ləmbəli və Körpülü kəndlərinin əhalisi yeraltı daxmalar düzəldib orada yaşamağa məcbur oldular.

Zəngibasar rayonundan olan köçkünlərin bir hissəsi geri qayıdıb ləğv olunmuş Həbilkənd və Sarca kəndlərinin ərazisində topladılar. Çətin təbii iqlim şəraiti olan bu kəndlərdə ermənilər inəskunlaşmamışdır. Respublika hökuməti boş qalan torpaqlardan səmərəli istifadə etmək üçün M. Kalinin adına tərvəzçilik sovxozu yaratdı. Taleyin hökmünə bir bax! Azərbaycanlıların qovulub köçürülməsinin təşkilatçılarından biri olan Ermənistan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin (KP MK) birinci katibi Q.A. Harutyunyan Mərkəzi Komitənin 1953-cü il sentyabr plenumunda vəzifədən azad edilib bu sovxozu direktor təyin olundu. Əhalisi bütünlüklə Azərbaycana köçüb geri qayıdanlardan ibarət olan bu sovxozu rəhbərlik etdiyi müddətdə o, azərbaycanlıların fədakar əməyinə heyran qaldığını dəfələrlə qeyd etmiş, onların köçürülməsinin cinayət olduğunu sonradan başa düşdüyünü etiraf etmişdir.

Bunlar tarixdir. Tarix isə reallığın inikasıdır. Bu reallığı öyrənilib nəticə çıxarmaq hər nəslin borcu və vəzifəsidir. Lakin nə qədər gəribə görünərsə də, hələ indiyə qədər 1948-1952-ci illərdə Ermənistandan Azərbaycana köçürülənlərin kəndlər üzrə sayı və yerləşdirildikləri yerlərin adları haqqında heç bir rəsmi məlumat dərc olunmayıb.

1931-ci – 1959-cu illər arasındakı 28 il ərzində azərbaycanlı əhalinin artımı demək olar ki görünür. Bunun səbəblərindən biri müharibə idisə, digər əsas səbəbi kütləvi deportasiya, anti-azərbaycan siyasətinin genişlənməsi olmuşdu. Əgər həmin 28 il ərzində azərbaycanlı əhalinin mütləq illik artımı lap az – 2,5-2,7 faiz olsaydı belə 1959-cu ildə sayı 235-240 min nəfərdən çox olardı. Beləliklə, 1918-1920-ci illərdə Ermənistanda yaşayan 260-280 nəfər azərbaycanlı məhv edilmiş, ya qovulmuşdusa, 1948-1952-ci illərdə 130 min nəfərdən çox soydaşımız qədim yurd-yuvasından məcburi köçürülmüşdür. Bu rəqəmin reallığı 1959-cu ildəki əhalinin sayı

arasındakı fərgə, hər il azərbaycanlıların illik artımının 3,0 faizindən çox olması ilə təsdiqlənir.

N.S.Xruşçovun hakimiyyəti dövründə Ermənistanda yaşayan azərbaycanlılara qarşı münasibətdə müəyyən sabitlik yarandı. Bu dövrdə respublikanın stalinçi rəhbərlərinə qarşı kəskin və ədalətli tədbirlər

yerlərdə ekspansionist cəhdlərə müvəqqəti olaraq son qoydu. Moskvada baş verən hadisələr diqqətlə izləyib, bu ab-havaya uyğun olaraq siyasətlərində müəyyən taktiki düzəlişlər edirdilər. 1965-ci ildən sonra müəyyən müddət pərdəarxası oyunlar aparıldı, 1982-ci ildən ermənilər yenidən açıq demarşlara başladılar.

1983-cü il aprelin 24-də Masis (Zəngibasar) rayon mərkəzində azərbaycanlıların toyuna erməni ekstremistləri hücum edib məclisi dağıtmış, xeyli adama bədən xəsarəti yermişdilər. Həmin gün qəsəbədəki azərbaycan qəbiristanlığı darmadağın edilmişdi. Bu vandalizmə qarşı etiraz edərək azərbaycanlılar Ermənistan-Türkiyə sərhəddinə toplanmış, mitinqlər keçirmiş, Türkiyəyə keçmələrini tələb etmişdilər. Yalnız bundan sonra rayonun rəhbərliyi bir gecədə qəbiristanlığı bərpa edib əvvəlki vəziyyətinə qaytarmışdır. Moskvadan gələn komissiya isə hadisəni məişət itxifatı kimi qələmə verib geri qayıtmışdı. Heç bir ciddi tədbir görülmədiyini hiss edən millətçi qüvvələr öz çirkin əməllərini genişləndirirdilər. Bu hadisələr gələcək qırğınlar barədə azərbaycanlılara mesaj idi. İmkani olanlar yavaş-yavaş ata-baba yurdlarını tərk etməyə başladılar.

Akademik Ağabekyanın 1987-ci ildə Parisdə "Yumanite" qəzetinə Dağlıq Qarabağın Ermənistanı birləşdirildiyi və M.Qorbaçovun buna razılıq verdiyi barədə müsahibəsi ilə yeni münaqişəyə start verildi. İttifaq hökumətinin gizli dəstəyindən istifadə edən ermənilər, Dağlıq Qarabağın, Naxçıvanın Ermənistanı birləşdirilməsini, azərbaycanlıların respublikadan çıxarılmasını tələb etməyə başlamışdılar. 1988-ci ilin ortalarında Yerevandakı Teatr meydanında, Leninskandakı, Qafanda mitinqlərə əna verilmirdi. SSRİ-nin bayrağı tapdalanır, ermənilərin hərakatını tənqid ediyinə görə "Pravda" qəzetinin çap olunmasına maneçilik törədirdilər.

Tarix göstərdi ki, M.Qorbaçov səhlənkarlığının məkli səbəbləri olmuşdur. Artıq o, ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilən cinayətin ruhdanlığı və icraçısı rolunu da öz üzərinə götürmüşdür. Məhz ona görə Sovet hakimiyyətinin hərəkətlərindən narazı olan Bakı əhalisinin dinc nümayişini "şər imperiyasının" əsgerləri qan dənizində boğdular. Məhz M.S.Qorbaçovun göstərişilə Stavropol diyarında yaşayan hərbi mükəllafiyətçi

ermənilər Azərbaycana göndərilmişdi. Bakıdakı 20 Yanvar gırğını da rus generallarının göstərişi ilə onlar törətmişlər. Təsadüfi deyil ki, məhz 20 Yanvar faciəsindən sonra Yazov marşal ulduzuna layiq görülmüşdür.

M.S.Qorbaçov xarici ölkələrlə "soyuq müharibəyə" son qoysa da

Siyasi Bürosu siyasətinin ana xətti imiş.

1988-ci ilin noyabr, dekabr aylarında Ermənistan rayon rəhbərləri azərbaycanlılar yaşayan kəndlərə gedib əhaliyə qırğından gurtarmaq üçün Azərbaycana köçməyi məsləhət görürdülər. Bunun üçün avtobuslar da təşkil olunmuşdu. Bundan sonra təşvişə düşən əhali erməni sürücülərinin idarə etdikləri avtomobillər dolurdu. Onları xilas etmə adından kənddən çıxarıb birbaşa başkəsən "saqqallılar"ın yanına aparıb qırırdırdılar. Qaçıb xilas olunanlar qarlı-boranlı dağ ciğırları ilə Azərbaycana tuturdular. Bu cür vəhşiliklər ən çox Vardenis, Quqark, Spitak, Masis, Əzizbəyov, Amasiya rayonlarında baş verirdi. Nəticədə 229 nəfər həlak oldu. Onlardan Quqark rayonunda 12 nəfər diri-diri yandırılmış, əksəriyyəti işgəncə ilə qətlə yetirilmişdi.

Beləliklə, 1989-cu ildə əhalinin siyahıya alınması ərəfəsində Ermənistan (Meğri rayonundakı Nüvədi kəndinin əhalisindən başqa) bir nəfər də olsa azərbaycanlı qalmamışdı. Nüvədililər üç ilə yaxın erməni təcavüzünə sinə gərdi, 1991-ci il avqustun 8-də isə doğma yurdlarını məcburi tərk etdilər.

Azərbaycanlıların kütləvi surətdə qovulmasının təşkilatçısı o zaman respublika Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Sergey Harutyunyan olmuşdu. O, qovulmanın planını müəyyənləşdirdikdən, lazımı tapşırıqlar verdikdən sonra Moskvaya "əzamiyyətə" getmişdi ki, sonra guya heç nədən xəbəri olmadığını deyə bilsin. O həmin S.Harutyunyan idi ki, 1965-ci ildə tələbələrə anti-azərbaycan çıxışlarını təşkil etmişdi. Qriqori Harutyunyanın 1947-1952-ci illərdə başlayıb sona çatdıra bilmədiyi "köçürməni" 1988-ci ildə eyni familiyalı Sergey Harutyunyan qovulma ilə əvəz edib sona yetirdi.

Əsas daşnak partiyası tərəfindən qoyulmuş etnik təmizləmə siyasətini Ermənistan Kommunist İqtidarı başa çatdırır. Bunu dolayı yolla da olsa Ermənistan KP Mərkəzi Komitəsinin 1989-cu il yanvar ayında qəbul etdiyi qərar da təsdiqləyir. Həmin qərarla göstərilir ki, sabitliyi pozduqlarına, millətlərə ədavətin qarşısını almadıqlarına, fəaliyyətsizliyə və digər qanun pozuntularına yol verdiklərinə görə 1988-ci il dekabr ayında 13 nəfər rəhbər işçi Sov.IKP sıralarından xaric edilmiş, partiya, sovet və təsərrüfat orqanlarının 24 nəfər rəhbər işçisi, rayon və şəhərlərin hüquq-mühafizə orqanlarının 12 nəfər işçisi vəzifədən azad edilmiş, 68 nəfərə partiya töhməti verilmişdi. Quqark Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi L.Bağdasaryan, Quqark rayon Soveti İcraiyyə Komitəsinin sədri S.Kazaryan vəzifələrindən azad edilmiş və partiya cəzası almışlar.

Qərarla qeyd edilmişdir ki, partiya, sovet və təsərrüfat orqanları çətin şəraitdə qətiyyətsizlik, passivlik göstərmiş, prinsiplə mövqedə durmamışlar. Stepanavan, İcevan, Yeğeqnadzor, Quqark, Krasnoselsk, Ararat, Masis, Amasiya, Noyemberyan rayonlarında vətəndaşların konstitusiyaya hüquqlarının kobud surətdə pozulması, şantaj və hədə ilə müşayiət olunan intizamsızlıq halları baş vermişdi. Rayonda vəziyyəti sabitləşdirmək və millətlərə qarşı toqquşmaların qarşısını almaq üçün qəti tədbirlər görmədik-

lərinə, insan tələfatı və azərbaycanlı əhalinin kütləvi surətdə köçməsinin təşkil etdiklərinə görə Stepanavan Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi Y.Çşmarityana partiya işinə yazılmaq şərtilə şiddətli töhmət verilmiş, Stepanavan Rayon Soveti İcraiyyə Komitəsinin sədri R.Mirzoyanın həmin vəzifədə gəlməsi qeyri-mümkün sayılmış, şəxsi işinə yazılmaqla ona şiddətli töhmət verilmişdi. Rayonda millətlərə münasibətlərə siyasi rəhbərliyi təmin etmədikləri üzündən azərbaycanlı millətindən olan əhalinin intensiv miqrasiyasına yol verdiklərinə görə İcevan Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi C.Ananyana şəxsi işinə yazılmaqla töhmət verilmiş, İcevan Rayon Soveti İcraiyyə Komitəsinin sədri L.Ordmayana şəxsi işinə yazılmaqla şiddətli töhmət verilmişdir. Xalq təhsili naziri, Sov.IKP üzvü S.Haxumyana şəxsi işinə yazılmaqla şiddətli töhmət verilmişdi. Ermənistan SSR Daxili İşlər naziri U.Harutyunyan, Daxili İşlər nazirinin müavini Q.Qriqorryan və Q.Qukasyana partiya cəzası verilmişdi. (Bax: "Pravda" qəzeti, 17 yanvar 1989-cu il). Göründüyü kimi, sənəddə azərbaycanlılara qarşı təcavüz faktları rəsmi təsdiqlənir.

Bununla yanaşı qeyd edirik ki, qərarda dəfələrlə təkrar olunan "millətlərə ədavət", "millətlərə qarşı toqquşma" məfhumları həqiqi vəziyyəti ört-basdır etmək məqsədi ilə işlənmişdir. Çimki baş vermiş hadisələr rəhbər partiya, sovet orqanları tərəfindən qızışdırılan və təşkil olunan aksiya idi. Millətlərə qarşı münasibətlərə dedikdə münasibətə cəlb olunan təfərrüfat bir-birinə qarşılıqlı surətdə bildirdikləri iddia nəticəsində baş verən aksiya nəzərdə tutulur. Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların ermənilərə qarşı heç bir iddiası olmamışdır.

Əgər Ermənistanda baş vermiş hadisə millətlərə qarşı münasibət olsaydı, hər iki tərəfdən önlər, zərərçəkənlər, ev-əşiyindən didərgin düşənlər olardı. Lakin Ermənistanda münasibətlərdən zərər çəkmiş bir nəfər də erməni yox idi. Azərbaycanlılardan isə 229 nəfər qətlə yetirilmiş, sağ qalanlar deportasiya olunmuşdur. Bunu dolayı yolla da olsa qərarda göstərilən faktlar da təsdiqləyir.

Bu əsərdə azərbaycanlıların məruz qaldıqları təcavüz və vəhşiliyin şərti mərhələlərə bölünmüş yığcam şərh verilmişdir. Birinci dövrdə azərbaycanlılar gəlmə ermənilər tərəfindən sıxışdırılmış, ikinci dövrdə əhali qılınclan keçirilmiş, üçüncü dövrdə isə didərgin salınmışdır. İrandan və Türkiyədən köçürülmüş ermənilər İrəvan xanlığı ərazisində yerləşdirilməyə 1905-1906, 1918-1920, 1948-1952-ci illərin faciələri də olmazdı. Ümidvarıq ki, hər bir oxucu rəqəm və faktlar əsasında müstəqil nəticə çıxaracaqdır.

Oxucuda belə bir fikir yaranarsa ki, Ermənistanda yaşayan azərbaycanlılar düşməne qarşı vuruşmayıb, asanlıqla təslim olub, qaçıblar. Yox, qəti belə deyil. Zəngibasar üsyanı, Vedibasar, Böyük Qarakilsə, Basarkeçər, Şərur-Dərələyəz, Zəngəzur bölgələrində azərbaycanlıların müqavimət hərəkətinə dair yüzlərcə ibrətamiz faktlar, tarixi dəlillər vardır.

Həbib Rəhimovlu
"Silinməz adlar, sağalmaz yaralar" kitabından

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəli ötən saylarımızda

Həmin erməni gedib Allahın evini ziyarət etdikdən sonra gəlib bu şərəbxanəni açıb, oraya hər gün, hər gecə fasiq, faciələr gəlib, bu dükanda müsküratdan içib, zinakarlıq və əlli cür fasiq əməllərlə məşğul olurdular. Evin yandırılmasının qeyri-mümkün olduğunu görən cavanlar qərara aldılar ki, heç olmasa onun altındakı şərəb və tiryək dükənini dağıdıb tar-mar etsinlər. Onlar bu məqsədlə dükən qapısını sındırdılar və içəri daxil oldular. Gördülər ki, hər biri otuz-qırx pud şərəb tutan neçə boçkalar vardır. Onlar güllə ilə boçkalı dəlmə-deşik etdikdən sonra şərəb sel kimi axmağa başladı. Rus kazakları isə əhvalatdan xəbərdar olan kimi bu axan şərəbləri vedrələrə doldurub aparmağa başladılar. Bir müddət üfunət iyindən o dükən qabağından keçmək mümkün olmadı. O dükanda olan yüzlərlə şüşələrə doldurulmuş cürbəcür içki və müskurat da çölə atılaraq sındırılmışdı. Bir neçə gündən sonra həmin evdə yaşayan müsəlman başqa bir müsəlman evinə köçmək məcburiyyəti qarşısında qaldı. Ondan sonra bu erməni evini yenidən dağıdıb tar-mar etdilər. Məhəmməd adlı bir oğlan danışır ki, bütün ələmi insan çığırtısı, nalələri, döyüşçülərin nərələri və tufənglərin səsləri bürüyəndə və evlər alovlanaraq yananda gördüm ki, bir rus keşişi yanan evlərin arasında icarə etdiyi evdən çıxaraq bir övrətlə müsəlmanların içinə gəldi. Həmin keşiş mənim əlimdən tutub dedi ki, sənənin evin hardadır? Mən də dedim: — O müqabilə görünən ev mənimdir.

Rus keşişi xahiş etdi ki, bu övrət yanğından qorxduğuna görə və onların evlərini alov əhatə etdiklərinə görə bir neçə gün onları öz evində saxlasın. Məhəmməd onları sakitləşdirib, öz evini onlara verəcəyinə razı oldu. Bundan sonra o rus keşişi ilə övrəti öz evinə gətirib onlara dedi:

— Nə qədər istəsəniz, bu evdə qala bilərsiniz.

Onlar Məhəmmədin evində üç gün qaldılar. Ara bir az sakitləşdikdən sonra keşiş Məhəmmədi çağıraraq dedi ki, bu qədər ki, sən bizə hörmət etdin, bunun əvəzini çıxmağa bizim heç nəyimiz yoxdur. Qoy Allah-təala sənə əvəzini versin. Keşiş üzünü şərqə tərəf tutub çoxlu dualar oxudu və övrət də amin dedi. Ondan sonra onlar Məhəmmədlə əl tutub xudahafizləşərək yola rəvan oldular. Məhəmməd onları ötürüb geri qayıdır.

Ə L A V Ə: İkinci səngərdən yuxarı daşlıq yolda bir böyük imarət

var idi. İmarət keşişli Xaçinkı idi. İçində kazak polku olurdu. Müsəlmanların səngəri o evin qabağında

Mir Möhsün Nəvvab

yerləşirdi. Müsəlman igidləri həmin mövqedə erməni səngərlərini gülləbaran edirdilər. Bir də gördülər ki, o evin taxtapuşundan neçə erməni və neçə kazak onları gülləyə tutublar. Bunu görən kimi igidlər qışqırıb tufənglərin ağzını taxtapuş səmtə çevirib onların üstünə güllə yağdırdılar. Kazaklar bu fitnəkarlığın üstünün açılacağından ehtiyat edərək və böyükklərin tənbehindən qorxaraq taxtapuşdan endilər və öz mənzillərinə getdilər. Sonra məlum oldu ki, həmin kazaklar ermənilərdən pul və patron alıb müsəlmanlara qarşı ermənilərə kömək etmişlər. Sonra kazaklar ermənilərlə əlbir olub həmin evə od vurdular. Kazaklar da həmin yerdən köçüb ayrı yerdə məskunlaşdılar. Yəni həmin gecə kazaklar ermənilərlə əlbir olub müsəlmanların səngərlərinə güllələr atdılar.

Elə ki, sakitlik oldu, kazaklardan biri belə nəql etdi ki, bizim hər birimizə bir manat pul və iyirmi patron verirdilər ki, onlara kömək edək.

Ə L A V Ə: Davadan əvvəl Şuşanın erməni tayfası hər yere kağızlar yazıb göndərərək kömək istəmişdilər. Həmin kağızların birini də Tiflis şəhərinə yazıblarmış. Tiflisdə neçə yüz erməni və gürcü gəlib Şuşada müsəlmanlara qarşı vuruşmuş və əksəriyyəti burada həlak olmuşdular. Belə ki, davadan sonra Tiflisə ancaq 60 nəfər qayıdır. Əhvalatdan xəbərdar olan gürcülər istəyirlər ki, toplaşib həlak olanların əvəzinə, ordakı İran müsəlmanlarını qırsınlar. Lakin gürcülərin bir parası buna razı olmayıb

mane olmuşdular.

Xülasə, ikinci səngərin cavanları ermənilərə güc gəlib onları geri oturduqdan sonra gördülər ki, iki erməni övrəti və bir erməni kişisi «Ya Həzrəti Abbas!» deyə-deyə müsəlmanlara tərəf gəlirlər. Kənd yerindən gəlmiş müsəlmanlardan biri onların üstünə bir neçə güllə atdısa da, onların heç biri dəymədi. Buna kimi onlar səngərlərə çatdılar və ağlaya-ağlaya «Ya Həzrəti Abbas, bizə kömək ol!», deyə müsəlmanlardan aman istədilər.

Bu üç erməni əsirini gətirib bizim evə (M. M. Nəvvabın evinə) qoydular. Ermənilərlə müsəlmanlar arasında barışıq olduğdan neçə gün sonra həmin ermənilər öz yerlərinə getdilər. Erməni kişisinin adı Baxış, övrətdən birinin adı Bənövşə, o birinin adı isə Zəri imiş.

Müsəlmanlar hər ləhzə «Ya Əli!» nərəsi çəkə-çəkə səngərdən-səngərə irəli gedib hər saat qələbələr əldə edirdilər. Abbas bəyin dəstəsi yürüşünü davam etdirərək yolunda evləri odlaya-odlaya Manas Muğdusi oğlunun evinə kimi çatdılar. Mir İbrahim və Ağa Şəmilin dəstələri isə litoqrafiya çapxanasına çatmışdılar. Dördüncü və beşinci səngərlərə rəhbərlik edən Əfrasiyab və Məşədi Abış bəy öz dəstələri ilə sudxana istiqamətində hücum keçərək gəlib oraya çatdılar.

Bu dəstələrin igidləri ermənilərin

səngərlər tutması çox qəribədir.

Kəndistan yerindən gəlmiş igidlər və yerli cəngavərlər bir-birinin ardınca küçələri və səngərləri tutduqca şur və fəğan, «Ya Əli!» sədası, «Ura-ura!» səsləri və tufəng gurtusu fələyə qalxırdı. Odlanan dükənlər və evlər hər tərəfdə alışıb yanırdı. Xüsusən taxtalarla dolu olan bir neçə dükən alovu fələyin yanına qalxmışdı. Belə ki, həmin dükənlərin alovu dörd ağac məsafədən görünmüş.

Kərkicahan kəndinin adamları deyirdi ki, həmin gün yanğın vaxtında saysız-hesabsız yarım yanıb kağızlar dalbadal kəndin üstünə tökülürdü.

Müsəlmanlar Manas Muğdusi oğlunun evinə, yuxarı meydanın üstünə və Xublar oğlunun şirəxanasına kimi bütün dükən və evlərə od vurub yandırmışdılar. Eləcə də dərədə olan neçə mərtəbəli evlər, dükənlər və karvansara tamam od tutub yanırdı.

Üçüncü səngərin adamları da kilsənin qiblə tərəfindən basmaxanaya qədər evlərə və dükənlərə od vurmuşdular. Təzə kilsənin ətrafındakı evlər də yandırılmışdı.

Dördüncü səngərin əhli Cəmsid bəyin evinin dövrəsində olan imarətlərə vurduqları alovdan Cəmsid bəyin və Şəhnəzərovların mülklərinə, üzbəüzdə olan evlərə, o cümlədən Ümrüd bəyin, Xandəmir oğlunun, Cavad bəyin və Ümrüd bəyin oğlanlarının evlərinə də od vurub yandırmışdılar. Bundan əlavə, sudxana və Duma divanxanası, xülasə bu qəbildən böyük evlər və ətrafında da olan imarətlər, dükənlər tamam alışıb-yandı.

Kilsələr məbədgah olduğuna görə onlara toxunmayıb od vurmədilər. Buna baxmayaraq, bir neçə tərəkəmə darvazaya od qoyub kilsəni yandırmaq istəyərkən şuşalılar onu söndürüb onlara açıqlanaraq demişlər:

— Kilsə və məscidlərə hörmət etmək lazımdır.

Ə L A V Ə: Bunu da bilmək lazımdır ki, ermənilər Xəlfəli qapısının müsəlman evlərini o cümlədən köçərilərin, kazakların, Süleymanın, Allahverdinin, Məşədi İsmayılın evlərini, sud və Duma divanxanalarını yandırmışlar. Davadan əvvəl ermənilər sud və Duma divanxanalarını yandıraraq günahı müsəlmanların üstünə yıxmaq istəyirdilər. Məhz dava başlanarkən həmin imarətləri yandırdılar ki, müsəlmanlar müqəssir hesab olunsun.

Ardı var

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

üzərinə yürüş edərkən cənab qubernator durbinlə vuruşa baxırmış. Müsəlmanlar əllərində tufəng əylə-əylə gedib ermənilərin səngərlərinə daxil olaraq onları gülləbaran etdiyini görən qubernator ələ vurub təəccüblə demişdi:

— Bu hüner heç yarıda da olmayıb. Heç bir nizam görməyən bir millətin belə bir hüner göstərərək

Kürdlər və Kürdüstan

Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi

Əvvəli ötən sayımızda

2) Məs, Mərğəvarda Bədirxan bəy, yuxarıda adı çəkilən Mutiulla Mukusda, Hüseyn paşa Adilcavazda (1895), qaymaqam Hacıxan Norduzda (1898) İbrahim paşa Şəhriveranda və s. öz mülklərində erməni qırğınına imkan verməyiblər.

Oğurluğa gəlincə, kürdlər öz aralarında onun izini tapmağı əla bacarırlar. Çox hallarda isə ödəmə oğrunu adı pul verib azad etdirmə ilə məhdudlaşır. Oğurluq və onun axtarılması bəzən sadələhvcəsinə baş verir¹. Bir dəfə mənim piyada gəzən bələdçim birdən qabaqda boz eşşəyin belində görüldü. Ancaq heç iki saat keçməmiş eşşəyin əsl sahibləri gəlib əsl sahibləri gəlib səssiz-küysüz arzuolunmaz süvaridən öz mallarını aldılar. Pijdərdə bizim çarvadarlarla yerli kürdlər dalaşmağa başladılar. Vuruşmadan sonra kürdlər qisas almaq üçün gecə bizim hər biri iki yüz manat olan On qatırımızı apardılar. Biz Türkiyə hökumətinə müraciət etdik. Onlar da kürdlər vasitəsilə oğurlanmış malların harada olduğunu öyrəndilər və tezliklə on qatırım səkkizi qaytarıldı.²

Mən düşünürəm ki, qalan o iki qatırı da kürdlər zəhmət haqqı kimi saxlamışdılar. Ümumiyyətlə, beləbir paradoksu sübut edilmiş hesab etmək olar ki, vəhşi dağlarda bir şeyi izsiz-soraqsız oğurlamaq çətin-dir, nəinki şəhərdə.

VII

Qadınların vəziyyəti. Başqa xalqlara münasibət. Kürd məsələsi

Hər xalqın xarakteristikası üçün qadının vəziyyətini bilmək çox maraqlıdır. Bu mənada kürdlərmüsəlman xalqlarından bəlkə də ən liberalıdır. Onların arvadları və qızları bir sıra ağır ev işlərinin öhdəsindən gəlirlər. Yük yükləyir, su gətirir, dağlara qalxıb malı sağır, yanacaq yığır və bu zaman hara gəldirsə əmzikli uşağı da dalına şəlləyib aparır.³

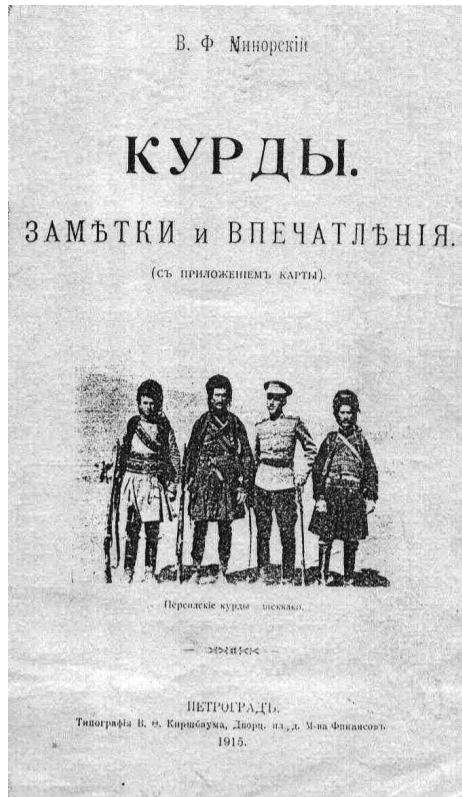
1) Kürdüstan yaxınlığında əhalinin ümumi mədəni səviyyəsinin oxşarlığı və xarakteristikası üçünMosul xristianları zərə rəsmi rus nümayəndəsinin (1880 aşağıdakı hekayəsini verirəm «bir də görürsən, stolun üstündən nəse bir şey itir. Yadına salırsan ki, burada bir saat filənkəs oturmuşdu. Dalınca adam göndərsən. Günahkar tezliklə gəlir və oğurladığını əlində gətirib gülümsəyərək deyir bunu mən sizdən götürdüm.»)

2) Mən hazırkı vəziyyətdə müvəffəqiyyəti türk təsiri ilə izah edə bilmərəm. Bu dairələrdə hakimiyyət demək olar ki, yoxdur. Qaymaqam özünün kiçik jandarm dəstəsi ilə Qala-Dizdə ühasirədəki kimi yaşayır. (Həmidyyə) Axtarışın müvəffəqiyyəti ehtimal ki, başçıların komissiyaya öz nüfuzu göstərmək və türk komissarının onlara bilavasitə xahiş müraciətilə izah olunur.

3) General konsul Orlov Caf qəbiləsi qadınlarının köç zamanı maraqlı çeviklik, zirəklik göstərdiyini təsvir etmişdir. Onlar dar, ağır yolda həm heyvanları qovmalı, həm də tez-tez əyildən yükü düzəltməli idilər.

Ancaq qadınlar üzlerini örtür, camaat içində kişilərlə bir yerdə oturur və ümumi danışqda öz sözlərini deyirlər. Soan göstərir ki, kəndlərdə dəfələrlə ev sahibəsi əri evdə olmayanda onu qəbul etmiş, oturub saxta utancaqlıq, türk, fars qadınları kimi təvazökarlıq göstərmədən onula söhbət etmiş və yemək, içmək ehtiyatlarını səxavətlə onunla bölmüşdü. Əri gələndə qonağa hörmət əlaməti olaraq ev sahibəsi əri atını rahatlayıb içəri girənəcən qonağı tərk etmir. Heç bir rəhiblikdən söz ola bilməz. Gənclər bir-birini əla tanıyır. Kəbindən qabaq əsl görüşmə, sevişmə baş verir. Kürdün qəlbində geniş romantik hisslər hökm sürür. İvirmə il bundan qabaq.

Souc-bulaq yaxınlığında qəribə bir hadisə baş verdi. Gənc avropalı xanım bir kürdə vurulmuşdu. Konsulun və valideynlərinin nəsihətinə baxmayaraq, müsəlmançılığı

qəbul edib əri ilə qaldı.

Kürdlərdə boşanma çox asandır. Mübahisənin qızgın yerində bəzən and içirlər ki, əgər razılığa gələ bilməsələr mütləq ayrılacaqlar və doğrudan da ayrılırlar. Sonra peşimançılıq əri incitməyə başlayır. O, öz keçmiş arvadını yenidən evinə gətirməyə şad olardı. Ancaq qanuna görə bu, mümkün deyil. Qadın aradakı fasilədə ancaq baqa bir kişiyə gedib boşanandan sonra əvvəlki ərinə gələ bilər. Şəhərlərdə hətta ilk boşanmanın nəticələrini ləğv etmək üçün, bu üsulu pulla icra etməyə razılıq verən xüsusi peşəkarlar var. Bu zaman çoxlu kürd lətifələri həsr olunmuş bir sıra qui pro quo baş verir. Bütün bunlar əsasən şəhərlərə aiddir. Köçərilərin adəti isə sadə və ciddidir.

Kürdlərin «çopi» adlı xüsusi yallı rəqs var. Oyunun başçısı bir əlində bükülü yaylıq tutub, o biri əli ilə əl-ələ tutuşmuş oyunçuları aparır. Bir dəfə bu rəqs varlı bir kürd mülkədarının evində mənim şərəfime təşkil olunmuşdu. Dəflərin müşaiyəti ilə zurna çalan kimi bütün kürd qadınları beş dəqiqəni içində təzə donlarını geydilər, başlarına kapora oxşayan paraq qoydular, sürmələndilər və kişilərlə növbələşib düzülərək böyük həvəslə axşama qədər öz ağır ayaqlarını yerə döyərək oynadılar. Kürdlərdə, şübhəsiz ki, qadının öz fərdiyyəti vardır. Məs, ağıl və gözəlliyi ilə fərqlənən ananın adı oğlunun adının yanında yazılması əsas-sız deyildir. Mən hər hansı bir «Bapiri Şaşan», yəni Şaşanın oğlu Bapir anasının şöhrətini hər yana yayır. Qadının qəbilə başçısı olması, qəbiləni tamamilə ona tabe olmasına aid çox misallar çəkmək olar. Məsələn, məlumdurki, Həkəri türklər tərəfindən tamamilə tutulanda daire qadın tərəfindən idarə olunurdu. (Hartman) Süleymani yaxınlığında kiçik Hələbçə şəhərində bizə 1914-cü ildə Osman paşa Cafın dul qadını məşhur Adilə xanımı görmək qismət oldu. Bir neçə il bundan əvvəl o, faktiki olaraq bütün dairənin müdiri idi. Bu iş türklər tərəfindən nominal olaraq onunərinə tapşırılmışdı, o isə heç vaxt öz yerində olmurdu. Soan fars taciri adı altında bir müddət onun kiçik həyətinə yaşamış və onun öz təbəələrini idarə etmək, mühakimə etmək və bu zaman cürbəcür parçaların alınması, ev təsərrüfatının idarə olunması kimi qadın işlərini unutmamasını

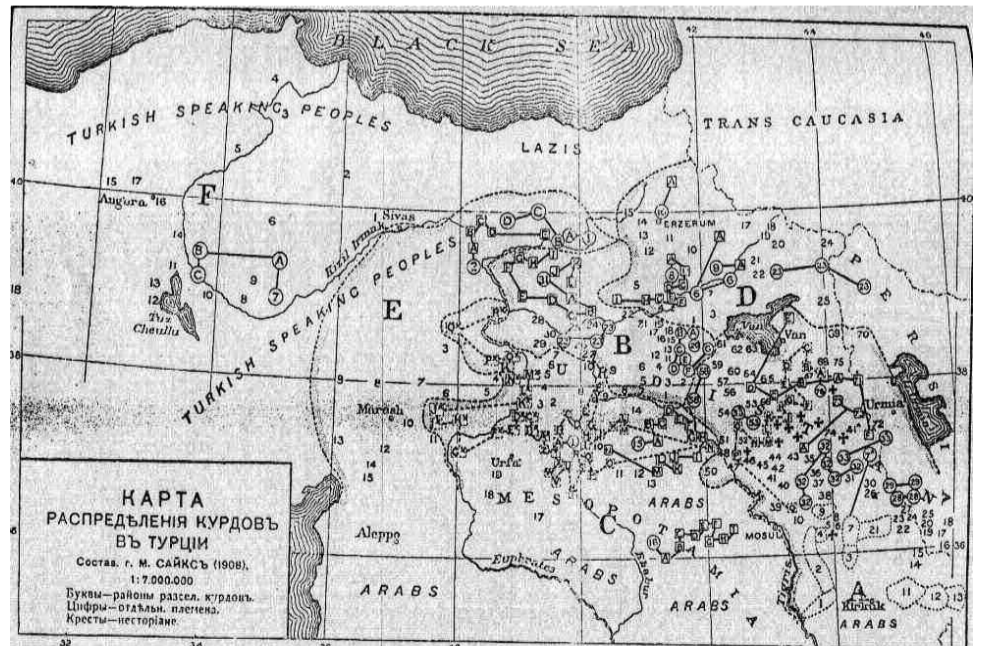
olduqca maraqla təsvir etmişdir. İndi Gənc Türklər hökuməti Hələbçəyə əsl türk məmuru göndərib və Adilə xanım istifadəsi bir qədər etibardan (gözdən) düşmüş kimi yaşayır. O, özünü böyük ləyaqətlə aparır. O, bizim düşərgəyə bir yığın gəlinin və qulluqçuları ilə gəlmişdi. Və həvəslə şəklini çəkdirməyə razılıq verdi. Oğluna verilmiş hədiyyəyə görə təşəkkürünü fransızca yazılmış məktubla bildirmişdi. Sonra məlum oldu ki, məktubu Sennə şəhərində katolik missionerindən fransız dilini öyrənmiş gənc bir kürd yazmışdı. Bizim ekspedisiyanın yeganə avropalı xanımına Hələbcədə yaşayan qadınların son dərəcə diqqət göstərməsi, faktı yəqin ki, Adilə xanımın qadın adını yüksək tutması ilə izah olunur. Gələn xanıma baxmaq üçün qarşı-mıza çoxları çıxmışdı. Sonra qatıq, tut, yumurta və s. ibarət təbrik hədiyyələri ilə, dəstə ilə görüşə gəlib çadırımızı əhatə edənlərin əlindən macal yox idi. Bu zaman bizim qonaqların əxlaqı, tərbiyəsi qəribə idi. Nə bir kobud sual, nə bir yersiz, istehzal gülüş. Hamısı yeni həyətərinə maraqla baxırdılar. Verdiyimiz yeməyi qəbul edirdilər və tam inamla öz işlərindən danışdılar.

Kürdlər, ümumiyyətlə uşaşsevəndirlər. Hər bir başçının yanında onuncu, ya on ikinci oğlu – sevimli pintibalası qurdalanır. Çox vaxt dağlarda igid bir kürdü qocalığına ümidini qucağına almış görürsən. Mənim qabaqkı səfərlərimdən bir səhnə yadıma düşür. Bir dəfə bizim karvanımız uçurumun üstündəki dar yolla gedirdi. Birdən dağları arxasından bizim üstü müzfəki keçi çığırında iki adam görüldü. Qabaqda yüngül geyinmiş kürd, görünür yoxsul kəndlidir, qucağında əski-üsküyə bükülü xəstə uşağı gətirir. Ardınca ərinin yükünü yüngülləşdirmək üçün onun xəncərini götürmüş mehriban, ancaq qüssəli sifətli arvadı gəlirdi. Aydın oldu ki, uşaq damın üstündən yıxılıb və özündən gedib. Valideynlər onu qonşuluqda yaşayan ara həkimi göstərməyə tələsirdilər. Şərqdə

niyyətin səviyyəsinə çatmayan, cilalanmış nəhayət, demək olar ki, öyrənilməmiş bir xalqın xarakteri haqqında tam və ətraflı təsəvvür yaratmaq mümkün deyil. Bütün bu deyilənlərə ayrı, ya başqa xalqlarla, xüsusilə, xristianlarla bir yerdə yaşamaqdan asılı olaraq kürdlərin xarakterindəki bəzi fərqləri də əlavə etmək mümkündür. Hamını eyni həyat şəraiti birləşdirən yerdə, hətta dövlət hakimiyyəti olmasa da bəzi qaydaya oxşarlıq yaranır. Süleymani, Sour-bulaq və b. Şəhərlərdə kürdlər daha yaraşlıqlı olurlar.

Döyüşənlik elementləri az olan həyat (Azərbaycan türkləri – şiələr, ermənilər kimi) şübhəsiz ki, kürdləri pozur. Burada iki mədəniyyət yaranır – biri zərbəyə zərbə ilə cavab verənlər üçün, o birinin zəifliyi isə ancaq gücünvə qənimətin asanlıqla tovlayıb başını aldadır. Güc alıcınab və mərd olmalıdır. Təsəvvürü uzun və zərif sivilizasiyanın məhsuludur. Ancaq faktiki olaraq onu aşağı təbəqələrində insan hələ insan üçün canavardır, zəiflik nəinki nu daşıyan üçün məhv edicidir, eyni zamanda güclülər üçün də pozucu təsir göstərir. Ancaq xırda maraqlardan yuxarıda duran dövlət hakimiyyəti kürdlərlə başqa xalqlar arasındakı münasibəti bərabərləşdirir və qaydaya sala bilər. Ancaq İran özünün dinc müsəlmanlarını kürdlərdən qorumaqda acizdir. Ancaq Türkiyədə kürdlər sistematik olaraq ermənilərin üstünə qışqırdılır. Və bu siyasi intiriqanın vəhdəti, cəzasız zənginləşmə perspektivi ilə kürdlərdən də mədəni xalqların davam gətirməyəcəyi aldatma idi...

Beləliklə, biz mahiyyət etibarilə üç müxtəlif problemdən ibarət olan «kürd məsələsi»nə yaxınlaşdıq. Birincisi və ən əsası kürdlərlə ermənilərin birgə yaşayışını yoluna qoymağa aiddir. Xatırladaq ki, ermənilər ancaq Van gölü yaxınlığında mütləq üstünlük təşkil edirlər. Şübhəsiz, onlar daha çox inkişaf etmiş element kimi öz ziyallılarından ibarət təcrübəli başçılara malikdirlər və ədalətli rejimə öz layiqli

həkim kimi tanınmış avropalıları görəndə kimi ana atın yüyənindən yapışb ayaqlarından öpməyə başladı ki, onun uşağını xilas etsinlər. Bu səhnədə çoxlu səmimiyyət və cansıxıcı dərd vardı. Antiteza kimi yadıma kürdlərin təhlükəyə, ölümə nifrəti və bir kürd başçısının «Ancaq öz yatağında ölmək biabırçılıqdır. Əgər mənə güllə dəyər, və mənə evə gətirsələr, hamı sevinəcək ki, mən necə lazımsa ölmüşəm.» Bəlkə də bu sərt fəlsəfəyə kürd anaları da şərikdirlər. Ancaq bədbəxt qadının dərdi onların qəlbinin daha zərif telləri barədə inandırıcı təsəvvür yaradır.

Bir çox qəbilələrə bölünmüş, müxtəlif coğrafi şəraitlərdə yaşayan, yüksək mədə-

mədəni üstünlüklərə nail ola bilərlər.

1) Bir dəfə kiçik kürd şəhəri Saqızda dövlət nümayəndələrinin tamamilə olmadığı bazar və küçələrdə qaynar həyatın olmasından heyrətə gəldim.

Ancaq erməni kəndlilərinin bu yerdə də öz səviyyələri ilə oturmaq kürdlərdən çox üstün olduğunu iddia etmək olmaz. Yuxarıda artıq göstəriləndi kimi ucqar (vəhşi) mahallarda tamamilə kürdcə danışan erməni icmaları var. Erməni kəndlərində yaşayan – bəzən qarət etmə, bəzən qorxudan qonşuları şirnikdirməklə – müsəlmanlardan kasıbdır.

(Ardı var)

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun kürd peşmərgələri Azərbaycanda

1946-cı ilin dekabrında İranda Mehabad respublikası süqut edir. İranın baş nazir Qəvame-Səltənə ilə Mehabadın lideri Qazı Məhəmməd arasında avqustda Tehranda bağlanmış razılışma pozulur və şah qoşunları həm Təbrizi, həm də Mehabadı ələ keçirir. 1947-ci ilin 30 martında Qazı Məhəmməd, qardaşı Sədr Qazı və Mehabad respublikasının müdafiə naziri Seyf Qazı dar ağacından asılır.

Şah qoşunlarına qarşı müqaviməti yalnız respublikanın Baş komandanı, general Mustafa Bərzani davam etdirir. 44 yaşlı Bərzani sonunda qüvvələr nisbətinin bərabər olmadığını və məğlubiyyətin qaçılmazlığını anlayaraq İrani tərk etmək və SSRİ-yə keçmək qərarına gəlir. 1947-ci ilin iyununda o, silahlı dəstəsi ilə Naxçıvanla sərhədi keçərək Azərbaycan ərazisinə, Culfaya daxil olur. Beləliklə, Bərzaninin və tərəfdarlarının 12 il davam edən SSRİ dövrü başlayır. Həmin dövrün bir neçə ili Azərbaycan SSR-də keçir.

* * *

SSRİ ərazisində dəfələrlə Bərzani ilə ünsiyyətdə olmuş əfsanəvi Sovet əks-kəşfiyyatçısı Pavel Sudoplatov (1907-1996) özünün 1990-cı illərdə işıq üzünə çıxən "Xüsusi əməliyyatlar" adlı memuarlarında xatırlayır: "Bərzani SSRİ-yə gəlməzdən bir müddət əvvəl İrandakı kürd üsyançıların rəhbərləri şahın qurduğu tələyə düşürlər: onlar danışıqlar üçün Tehrana çağırılır, burada həbs edilir və edam olunurlar. Yalnız Bərzani həmin qismətdən qaça

Qonşuların qeyri-adi hərbi fəalliyətinin səbəbləri Moskva üçün sirr deyildi. Vasili Ryasnoyün həmin məruzəsində deyilirdi: "Əldə olunmuş bilgilərə görə, İran Kürdüstanında, Uşnu rayonunda (Urmiyə gölündən cənub-qərbə) 1947-ci ilin martından başlayaraq İran hökumət qoşunları ilə İraqdakı bərzan tayfasının tərk silah olmaqdan imtina etmiş üzvləri arasında hərbi əməliyyatlar başlayıb. Kürd bərzan tayfası 1945-ci ildə İraqdan köçərək İranda məskunlaşıb".

Beləliklə, əvvəl İraqda, sonra isə İranda məğlubiyyətə düşər olmuş molla Mustafa Bərzani kor dalana sıxışdırıldığını yaxşı anlayaraq yeganə qurtuluş yolunu Azərbaycan ərazisinə keçməkdə görürdü. Onun hərbi birləşmələri Maku yaxınlığında şah qoşunlarını məğlub edərək SSRİ sərhədinə doğru hərəkət edirdilər.

Pavel Sudoplatov memuarlarında sərhəddə toplaşmış Bərzani tərəfdarlarının sayı barədə yazır: "Sərhədi keçən Bərzani tərəfdarlarının sayı 2 minə yaxın döyüşçüdən ibarət idi, elə bir o qədər də onların ailə üzvləri vardı". Ancaq digər Sovet əks-kəşfiyyatçısı - Vadim Udilov isə özünün "SSRİ-də terror aktları və təxribatlar" kitabında onların sayının 500 nəfər olduğunu yazır.

İyunun 15-də İran təyyarələrinin bombardmanı altında Araz çayı boyu sərhədə ilk kürd dəstəsi yaxınlaşır. Dəstədən 2 nəfər Sovet sahilinə keçərək Mustafa Bərzaninin Stalinə

keçməsinə göstəriş verir. Bu vaxt kürdlər silahlarının bir hissəsini İran tərəfdəki qamışlıqlarda gizlədərək sərhədi keçirlər. İyunun 19-da SSRİ Daxili işlər nazirliyi əməliyyatın

nəticələrinə dair Stalinə məlumat göndərir: "İyunun 18-i axşama qədər Molla Mustafa Bərzaninin başçılığı altında kürd dəstəsi Sovet ərazisinə keçib. Onların ümumi sayı 499 nəfərdir. Kürdlərdən götürülüb:

303 tüfəng, 5 avtomat, 55 tapança, 54 qumbara, 13 binokl, 13 min patron. Saxlanılmış kürdlər Naxçıvan şəhərinə aparılıb və burada sərhədçilərin mühafizəsi altındadırlar".

İran sərhəd komissarı tezliklə Sovet həmkarına müraciət yollayaraq Bərzani və tərəfdarlarının təhvil verilməsini təklif edir. Müraciətdə deyilirdi: "Dostluq münasibətlərimizin pozulmaması naminə xahiş edirik ki, 400 əclafı geri qaytarasız". Ancaq Sovet tərəfi bu xahişə məhəl qoymur. Bununla da, Bərzaninin və onun kürdlərinin əvvəlcə çox qısa müddət çəkəcəyi fərz edilən, ancaq 12 ilə qədər davam edən "Sovet dövrü" başlayır.

* * *

Bir müddət Culfada saxlandıqdan sonra, kürdlər Abşerond yerləşdirilirlər. Bərzani isə qısa müddət Şuşada qalır, sonra isə Bakıya köçürülür. Onun Sovet rəhbərliyinə "sosializm uğrunda mübarizəyə hazır olduğuna" dair söylədiyi nitqlər isə istər Mircəfər Bağırovda, istərsə də Moskvadan gələn emissarlarda xəfif ironiya doğurur. Sovet tərəfində əsas təəccüb yaradan cəhətlərdən biri kürdlərdə çox güclü inkişaf etmiş tayfa-nəsil münasibətləri idi. Onlar Bərzanini az qala ilahiləşdirirdilər və bu cür geridə qalmış ictimai münasibətlərlə sosializm quruculuğuna dair vədlər qətiyyətlə bir-birinə uyuşmurdu.

Odur ki, Sovet rəhbərliyi bu arxaik münasibətləri heç olmasa yumşaltmaq, kürdlərin cəmiyyətə assimilyasiyasına nail olmaq üçün hətta kürdləri Bərzanidən bacardıqca təcrid də edirdi. Üstəlik, kürdlərin arasında kommunist təbliğatı aparmaq, yaxud oraya öz adamlarını salmaq cəhdləri də uğur gətirmirdi - kürdlər yadlar üçün qapalı idilər. Bununla bağlı, Pavel

Sudoplatov bir epizodu da xatırlayır - artıq Daşkənddə olanda onların Bərzaninin əhatəsinə informator yerləşdirmək cəhdləri həmin şəxsin izsiz-tozsuz yoxa çıxması ilə nəticələnir.

* * *

1947-ci ilin payızında Sudoplatov Bərzani ilə görüşüb danışmaq üçün nazir Abakumov tərəfindən Bakıya göndərilir. O, memuarlarında bu barədə yazır:

"Mən Bərzaniyə TASS-ın (Sovet İttifaqı Teleqraf Agentliyi) baş direktorunun muavini və Sovet hökumətinin nümayəndəsi kimi təqdim olundum. əyatımda ilk dəfə idi ki, əsl feodal ilə rastlaşmışdım. Bununla belə, Bərzani mənə fərasətli siyasətçi və təcrübəli hərbi rəhbər təsiri yaratdı. O dedi ki, son yüz ildə kürdlər farslara, iraqılara, türklərə və ingilislərə qarşı 80 dəfə üsyan qaldırıb və onların 60-ından çoxunda kömək üçün Rusiyaya müraciət edərək adətən yardım alıblar. Cavab olaraq mən elan etdim ki, Sovet tərəfi Bərzaninin və onun zabitlərinin bizim hərbi məktəb və akademiyaımızda xüsusi təlim keçməsinə razıdır. Həm də ona bildirdim ki, kürdlərin Azərbaycandan Orta Asiyaya köçürülməsi müvəqqəti xarakter daşıyır və onların Kürdüstanı qayıtmaqları üçün şərait yetişənə qədər davam edəcək..."

Sudoplatov xatirələrində daha bir maraqlı məqama toxunur: "Abakumov mənə Bərzani ilə söhbətlərin nəticələrini, habelə Stalinin kürdlərin hərbi tədris müəssisələrində təhsil almalarına razılıq verdiyini Mircəfər Bağırovla bölüşməyi qadağan etmişdi. Məsələ ondadır ki, Bağırov Bərzanidən və onun adamlarından İran Azərbaycanında vəziyyəti stabilizasiya etmək üçün yararlanmaq niyyətindəydi. Ancaq Moskvada fərz edirdilər ki, Bərzani İranda yox, məhz İraqda daha lazımlı ola bilər - oradakı ingilispərəst rejimi devirmək üçün..."

* * *

1947-ci ilin oktyabrında Bərzani Azərbaycan kommunistlərinin rəhbəri Bağırova öz məktub-memorandumunu yollayır. O, Bağırovdan aşağıdakı məsələlərə münasibət bildirməsini xahiş edir:

1. Tərəfdarlarım ilə görüşməyə icazə verilməsi.
2. Onların təhsili üçün şəraitin yaradılması.
3. Aylıq bülletenin çapının təşkil edilməsi.
4. BMT-yə kürdlərə münasibətdə yeridilən ədalətsiz siyasətlə bağlı şikayətin göndərilməsi.
5. Stalinlə görüşün təşkil olunması".

Noyabrın 15-də o, Bağırova daha bir məktub yollayır. Bərzani məktubunda Bağırovu "Şərqi xalqlarının rəhbəri" adlandırır. "Biz taleyimizi Sovet dövləti ilə bağlamağı vacib saydıq, çünki, bu hakimiyyət azadlığın dayağı və xalqların ümididir", - Bərzani yazır. Həmin məktubunda o, "çox məşəq-qətli, incidilmiş və təhqir olunmuş vəziyyətə düşən azadlıq hərəkatı döyüşçülərinə diqqət ayırmasını" xahiş edir.

(Ardı var)

Məmməd Süleymanov

bilir. Şah onu danışıqlara dəvət edəndə, Bərzani cavab verir ki, yalnız bir halda Tehrana gələ bilər - əgər şah özünün ailəsini girov kimi Bərzaninin mənzil-qəragahına göndərsə. Şahla ilkin danışıqlar davam edən müddətdə isə o, qüvvələrinin böyük hissəsini İranın şimal rayonlarına, SSRİ ilə sərhədin yaxınlığına yerləşdirir".

1947-ci ilin iyununda SSRİ Daxili işlər nazirinin müavini Vasili Ryasnoy Stalinə məruzə edir: "Bu ilin 15 iyununda Naxçıvan 41-ci sərhəd dəstəsinin hərbi müşahidəsinə görə, Sovet-İran sərhədindən cənub-qərbində İran təyyarələri peyda olaraq Ağgöl gölündən (İran) cənuba doğru uçuşlar keçirib. Onlar bizim ərazilərimizə 200 metrə qədər məsafədə daxil olublar. Elə həmin dövrdə bir neçə bomba partlayışı da qeydə alınıb".

məktubunu sərhəd komissarına təqdim edir. Ancaq Moskvadan cavab gecikir. 16 iyununda səhər tezdən İran sərhədində öz şəxsi mühafizəçilərinin əhatəsində Bərzani də peyda olur və dəstəsinin SSRİ-yə üzüb keçməsinə icazə üçün danışıqlar aparmaq istəyir. Ancaq sərhədçilərə yalnız bir tapşırıq verilmişdi: diskussiyaya girməmək, sərhədi pozan kürdləri isə saxlamaq və tərk silah etmək.

İyunun 17-də kürdlərin vəziyyəti daha da çarəsizləşir və Araz çayı ilə əvvəlcə yaralılar və taqətdən düşən bir qrup silahlı keçərək Naxçıvan ərazisinə daxil olur. Bu 160 nəfərdən 40 odlu silah götürülür. Çayın o biri sahilindən müşahidə aparan Bərzani öz tərəfdarlarının sərhədçilər tərəfindən atəşə tutulmadığını gördükdə, iyunun 18-də dəstəsinin qalan üzvlərinin də çayı

(Əvvəli ötən sayımızda)

4. Cümlələri tamamlayın və tərcümə edin, feilin zaman və növünə fikir verin.

1. Herroj li mala we çi tê stendin? - Her roj ... .. stendin?

2. Duh li mala we ,çi hat stendin? - Duh li mala me ..... stendin?

3. Her bahar hûn li deştê çi direşînin? - Her bahar li deştê ... ..tên reşandin?

4. Kijan organ organên hindurîn diparêzin - .....organên hindurîn diparêzin?

Təkrar üçün çalışmaları

1. Cümlələr qurun.

1. bi çavan/ mirov/ dibîhizin /, bi guhan/ mirov/ dibînin.-.....

2. axê/ radikin/ gundî/ zevîyan/ diçînin /baharan.-.....

3. ji alîye/ polîsan /hat /dorpêç kirin /gund.-.....

4. parastin/ tê /tendurustiya/ mirovên/ me/ ji alîyê/ bişşkên me.-....

5. tèn /van/ rojan/ rojname/ pîr/ /xwandin /kêm.-.....

2. "Hatin" feilini keçmiş davamedici zamanda yazın.

Ez dihat..., Tu dihat..., Ew dihat..., Em dihat..., Hûn dihat... Ewana dihat...

Bi kurdî biaxifin

Modal sözlərdən istifadə edib oxşar dialoqlar qurun.

A: Tu navê organên mirovan bi kurdî dizanî?

B: Erê, ez dizanim.

A: Tu dikarî navê çend organên hundurîn bêtî?

B:.....

A: Tu zanî bi kîjan organê mirov dibîne? (bîhnê dikişîne, dibîhîze...)

B:.....

Gotinên pêşîyan (Atalar sözləri)

1. Dost qenciyê bîr nake, dijmin xirabiyê (Dost yaxşılığı unutmur, düşmən pisliyi).

2. Biratîya wan mîna biratîya rovî û quling e (Onların dostluğu durna ilə tülkünün dostluğu kimidir).

Qrammatika: Keçmiş davamedici zamanın məchul növü

Keçmiş davamedici zamanın məchul növü "hatin" feilinin keçmiş davamedici zaman forması (ez dihatim, tu dihatî, ew dihat, em dihatin, hûn dihatin, ewana dihatin) və əsas feilin məsdəri ilə düzəlir.

Ewî em digirtim (O bizi tuturdu) - Em dihatin girtin (Biz tutulurduq).

Ewî hûn pêşwaz dikirin (O sizi qarşılıyır). - Hûn dihatin pêşwaz kirin (Siz qarşılıyırınız).

Ewana zû -zû gundî dizêrandin (Onlar tez- tez kəndliləri incidirdilər).- Gundî zû-zû dihatin zêrandin (Kəndlilər tez-tez incidirdilər).

İnkâr formada "hatin" feilinin keçmiş davamedici zamanının inkarından

istifadə edilir (nedihatim...)

Wan salan ew zû-zû dihatin bincavkirin (O illərdə o, tez-tez həbs edildirdi).

Wan salan ez zû-zû nedihatim bincavkirin (O illərdə mən tez-tez həbs edilmirdim).

Təkst

Deba mirovan bingehîn bi sirûştə ewana lê dijîn va girêdayî ye. Welatê kurdî lê dijîn bi pirranî çîya nin. Bona vê jî deba kurdan anegorî sirûştə wan tê pêşdabirin. Li aqara ku zêdetir çîya lê hene mirov aborîya xwe bi

heywanan - bi pêz, dêwêr derbaz dikin.

Salên berê hersal hinek kurdên me diçûn zozanan. Li zozanan konên reş dihatin vegirtin. Kerfîyên pêz, garanên dêwêr dihatin êwirandin.

Ewan heywanana dihatin dotin. Jinan sîtilên reş didan ser kuçikan. Agirê tendûr û kuçikan dihatê gurkirin. Ber hêşîya hinek konan penîr dihatin avîtin, pêşberî hinek konan sêpê dihatin çêkirin, nehêre yanê jî meşk dihatin daliqandin, mast dihatin kîlan. Rûnê nivîşk xwe dida ser dewê mast. Ji dêw toraq dihatin qetandin, yanê jî serdew (girar) dihatin petin. Kevanîyan pûng, tirşo, soy (baldirxan), mendik, silmask û gellek pincaren din dikirin nava serdewê. Paşê dibû dema pezbirê. Pez bi hebrîngan dihatin birrîn, bardanên hirfya sipî mîna lodên gîhê dihatin bilindkirin.

Lê nuha ji van karan gellek bi destan nayên kirin. Gellek ji wan karan bi

pêhengên kehrabê tèn bicîanîn. Şûna hebrîngên destan hebrîngên kehrabayê, şûna nehêran makînen rûn ji şîr cuda dikin tèn bi

39. serdew(m-ê) - dovğa

40. pif kirin - üfürmək

1. Mötêrzeləri lazım olan zaman və növdə açın.

1. Dema min derî vekir ode (dihatin) xemilandin .

2. Dema min derî vekir dîwar (hatin) sipîkrin, raçîn(hatin) şûştin.

3. Dema min derî vekir sêv (hatin) sûtîn, serdew (hatin) petin.

4. Dema berê jî ji post gellek tişt (hatin) çêkirin.

5. Wê demê ji post cil û berg, elbên avê, eyar , meşk, dehol, tulum (hatin) çêkirin.

6. Wedê berê ji mûyê bizinan kon (hatin) çêkirin.

2. Cümlələri indiki sadə zamanın məchul növündən keçmiş davamedici zamanın məchul növünə çevirin və tərcümə edin.

1. Girar tê çêkirin- Girar dihatin çêkirin.

2. Pez tê kirrîn -Pez .... kirrin.

3. Hirî tê birrîn- Hirî ... birrin.

4. Zevî tèn avdan- Zevî.... avdan.

5. Mèvan tèn pêşwazkirin- Mèvan ... pêşwazkirin.

6. Kalikê min derbarê diroka

gundê meda zû-zû qise dikir- Derbarê diroka gundê meda zû-zû dihat qise kirin.

Təkrar üçün çalışmaları

1. Lazım olan feilin altından xətt çəkin.

1. Duh berîevare li baxçê me dar (hatin avdan, wê bən avdan.)

2. Havînê li xasbaxçan herroj dar û kulîlk (tên avdan,tê avdan).

3. Zivistanê herroj li xasbaxçan dar û kulîlk (nayên avdan, nayê avdan).

4. Sibê li xasbaxçe dar û kulîlkên(bən avdan,hatin avdan).

5. Qinyatên here giring li kom-pütêran (tê parastin,tên parastin.)

6. Naha li Azərbaycanê projeyên xizmetguzariyê (tên bicîanin, wê bî bicîanin).

7. Rêyên nû (tên çêkirin, hat çêkirin) dibistanên nû (tên vekirin,tê vekirin).

8. Zütirêkê rewşa bineliyan (wê bî guhastin, hatin guhastin, wê bî guhastin).

2. "Hatin" feilini keçmiş sadə , indiki bitmiş və keçmiş bitmiş zamanlarda

təsrif edin.

Ez hatim Ez hatime Ez hatibûm Tu hatî- Tu hatîyî Tu hatibûyî... Ew....

Bi kurdî biaxifin

"Raste, ne raste, tu rast dibêji, tu ne rastî" ifadələrindən istifadə edib oxşar dialoqlar qurun.

A: Mast ji rûn dihatin çêkirin.

B: Na, ne raste, mast-----

A: Wedê berê pirtûk ser keviran dihatin nivîsar.

B: -----

A: Paşê pirtûk ser postan dihatin nivîsar.

B:-----

A: Berê bona ji cîkî herin cîkî din mirovan ker, hesp û hêştir bi kar dianîn.

T. R. Fatîyeva, K. R. Mustafayeva

Gavek berbi ZIMANÊ KURDÎ

KÛRD DİLİNƏ doğru bir addım

Bakı - 2020

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinə doğru bir addım

B:-----

Gotina pêşîyan (Atalar sözü)

Dev ji şîr şewitî, pifî dêw dike (Ağzını süd yandırır, ayrıni üfürə - üfürə içir = İlan vuran ala çatıdan qorxar).

Qrammatika: İndiki bitmiş zamanın məchul növü

İndiki bitmiş zamanın məchul növü "hatin" feilinin indiki bitmiş zaman forması (ez hatime, tu hatîyî, ew hatîye, em hatine, hûn hatine, ewana hatine) və əsas feilin məsdər forması ilə düzəlir. İndiki bitmiş zamanın məlum növünün mübtədasi obyekt halda, məchul növünün mübtədasi isə adlıq halda olur.

Min girtîye - Ez hatime girtin.

Te dîtîye - Tu hatîyî dîtin.

Me peyamek şandıye (Biz bir ismaric göndərmişik) - Peyamek hatîye şandin

(Bir ismaric göndərilib).

Xwendevanan dar avdane (Tələbələr ağacları sulayıblar). - Dar hatine avdan

(Ağaclar sulanıb).

Ewana ode xemilandine (Onlar otaqları bəzəyiblər). - Ode hatine xemilandin

(Otaqlar bəzədilib).

Lêkolînvanan gellek jêderên hêja tomar kirine (Tədqiqatçılar çoxlu qiymətli mənbələr toplayıblar). - Gellek jêderên hêja ji aliyê lêkolînvanan hatine tomar- kirin (Tədqiqatçılar tərəfindən çoxlu qiymətli mənbələr toplanıb).

Lêkolînvanan derbarê diroka kurdan da gellek pirtûk nivîsine (Tədqiqatçılar kürdlərin tarixi haqda çoxlu kitablar yazıblar). - Derbarê diroka kurdan da gellek pirtûk hatine nivîsar. (Kürdlərin tarixi haqda çoxlu kitablar yazılıb).

Bu zamanın inkarını düzəltmək üçün "hatin" feilinin əvvəlinə "ne" inkar hissəciyi əlavə edilir.

Ew nehatîye girtin (O, tutulmayıb). Derî nehatîye vekirin (Qapı

açılmayıb).

Təkst

Gelê kurd yek ji gelên Rojhilatêyî hên e. Diroka kurdan ji kûraya sed-salan tē. Kurd çawa gelê bingehîn ser axa kal û bavê xwe dijîn. Derbarê vî gelida gellek jêderên hêja hene.

Naha ev jêderana hatine tomar kirin û epêce pirtûkên dirokî hatine nivîsar û weşandin. Dema nûjen gelê kurd ser aqara çend dewletên Rojhilata Nêzik û Navîn—li komara Tirkîyê, komara İranêye İslamîyê, İraqê û Sûriyê dijîn. Pareke vi gelî jî bi sed-salan li aqara dewleta Sovêta berê, li Kafkasîyayê (li rojavayê komara Azərbaycanê, li komara Ermenîstanê û Gurcistanê) dijîn.

Di nava sed-sala 20-an ji aliyê rejîma Stalîn (serokê dewleta Sovetê bûye) gellek kurd bi zorê hatin neffikirin, bûn mişextî û belayî komarên Asîya Navîn û Kazaxistanê bûn. Piştî mirina Stalîn beşek ji wan kurdan ji Asîya Navîn veqerîn Kafkasîyayê û hatin cî-warên xwe yên berê.

Lê, dawîya sed-sala 20—an ji rûyê gellek sedeman (bingehîn şerê Qerebaxa Çîya û hilweşandina dewleta Sovetê) pirsên netewî derketine holê û kurdên ku li rojavayê komara Azərbaycanê, usa jî li komara Ermenîstanê û Gurcistanê dijîn careke din cî-warên xwe hiştin û bûn koçber, revok û revîn ciyên din, yanê jî dewletên din. Li van dewletan ewana rastf astengên dijwar hatin. Evana astengên aborî, siyasî, çandî û bēşik, astengên zimîn bûn.

Ferheng 39

1. dirok(f,-a) -tarix

2. dirokî -tarixi

3. hêja- dəyərli, qiymətli

4. gel (m,-ê) - xalq

5. gelêrî- xalq (sifət)

6. jêder (f,-a) - mənbə

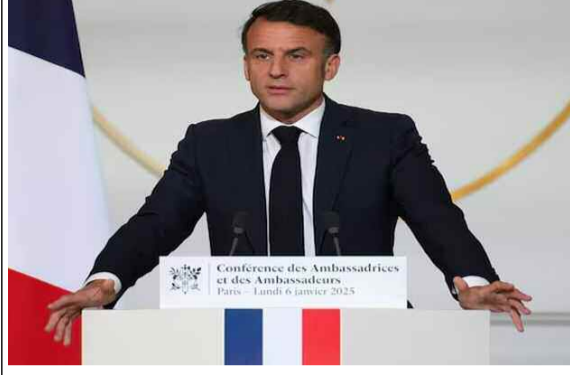
7. rojhilat (f,-a) -gündoğan

8. sed-sal (f,-a)- əsr,yüzillik

Ardı var

Fransa Cumhurbaşkanı Macron: 'Kürtler gibi özgürlük savaşçıları terk etmeyeceğiz'

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Batı'nın Esad'ın devrilmesinden sonra Suriye'deki

yeni yönetim konusunda safça yaklaşılması gerektiğini söyledi. Macron, "Kürtler gibi özgürlük savaşçıları" terk etmeyeceğini vurguladı. Fransa Cumhurbaşkanı Macron, Elysee Sarayında Fransa Büyükelçilerine yaptığı geleneksel konuşmada, Suriye'de yaşanan rejim değişikliğinden, ABD ile ilişkilere, İran'ın nükleer programından, Ukrayna'daki savaşa kadar çok sayıda konuda ülkesinin dış politika önceliklerini anlattı.

Suriye açıklaması

Macron, Batı'nın Beşar Esad'ın devrilmesinden sonra Suriye'deki yeni otoriteler konusunda açık görüşlü olması gerektiğini söyledi.

Ayrıca Macron, Suriye'de "terörle mücadele konusunda Batı ile ittifak halindeki Kürtler gibi özgürlük savaşçıları" yalnız bırakmayacaklarının sözünü verdi.

İran'ın nükleer programı

Ortadoğu'da ayrıca Macron, İran'ın "Fransa, Avrupalılar, tüm bölge ve ötesi için başlıca stratejik ve güvenlik tehdidi" olduğunu söyledi.

Macron, Trump yönetimi ile ilk görüşmelerinde İran'ın öncelikli konular arasında yer alacağını dile getirdi. Öte yandan Macron, "(İran'ın) Nükleer programının hızlanması bizi kırılma noktasına yaklaştırıyor" ifadelerini kullanarak, bu ülkeye karşı yeni yaptırımların olabileceğine işaret etti.

KDP ile YNK'nin Erbil'deki görüşmesi başladı

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) heyetlerinin Erbil'deki

görüşmesi başladı.

KDP ile YNK heyetleri 7 Ocak 2025 Salı günü Erbil'deki YNK Siyasi Bürosu'nda hükümet kurma çalışmalarını görüşmek üzere gerçekleştirdiği 3'üncü toplantı saat 11.30 sularında başladı. K24'ün aktardığı haberde yer alan bilgiye göre, Toplantıda görev dağılımı görüşülmeyecek, ancak Kürdistan Bölgesi Hükümetinin onuncu kabinesi için ortak bir program hazırlanması amaçlanıyor.

Haberde ayrıca, iki tarafın ortak heyetinin bugünkü toplantısının olumlu ve verimli geçmesi durumunda bu hafta içinde YNK ve KDP'den üst düzey heyetin bir araya gelerek görev dağılımını görüşmesinin mümkün olduğu belirtildi.

KDP ve YNK heyetleri, 30 Kasım 2024 Cumartesi günü ilk görüşmelerini YNK Siyasi Bürosu'nun Süleymaniye'deki Genel Merkezinde gerçekleştirmişti. Görüşmede, yeni hükümetin kurulması ve Kürdistan halkının çıkarına olacak şekilde nasıl çalışılabileceğine ilişkin olasılıklar masaya yatırılmıştı. KDP ile YNK heyetleri, 17 Aralık 2024 Salı günü ikinci görüşmelerini Pirmam'da gerçekleştirerek, bölgedeki gelişmeler, hükümet kurma çalışmaları dahil birçok konuyu masaya yatırmıştı.

Mesrur Barzani ve Erdoğan görüşmesi: Detaylar açıklandı

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesrur Barzani, resmi temasları kapsamında Türkiye'nin başkenti Ankara'da Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bir araya geldi.

Kürdistan Bölgesi Hükümeti'nden yapılan açıklamada, görüşmede "ikili ilişkilerin güçlendirilmesi, Irak'taki son gelişmeler ve Suriye dahil olmak üzere bölgede yaşanan değişimler" ele alındı. Ayrıca, "Kürdistan Bölgesi ile Federal Hükümet arasındaki sorunların anayasa temelinde çözülmesi ve Kürdistan Bölgesi'nin petrol ihracatının önündeki engellerin kaldırılması gerektiği" vurgulandı.

Suriye'de barış ve güvenlik vurgusu

Görüşmede Suriye'deki durum da önemli bir gündem maddesi oldu. Kürdistan Bölgesi Hükümeti, tarafların Suriye'de barış ve güvenliğin sağlanması ile tüm kesimlerin haklarının korunması gerektiği konusunda mutabık kaldığını belirtti.

Başbakan Mesrur Barzani, bugün resmi temaslarda

çerçevesinde Türkiye'nin başkenti Ankara'ya ulaştı.

Türkiye'nin başkenti Ankara'ya ulaştı.

Barzani'nin "Suriye'deki durum ve Kürdistan Bölgesi'nde petrol

Mesrur Barzani, Erdoğan'dan önce Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile bir araya gelmişti. Kürdistan Bölgesi Hükümeti'nden yapılan açıklamaya göre, görüşmede "Kürdistan Bölgesi ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve Irak ve bölgedeki genel duruma ilişkin son gelişmeler" görüşüldü.

Kürdistan Bölgesi'nde petrol ihracatının yeniden başlatılması

Öte yandan, Kürdistan Bölgesi Başbakanlık Ofisi Başkanı Yardımcısı Aziz Ahmed, Mesrur

ihracatının yeniden başlatılmasına ilişkin konuları ele almak için Türkiye'yi ziyaret ettiğini açıkladı.

Türkiye Cumhurbaşkanlığı'ndan açıklama

Cumhurbaşkanlığı'nın resmi internet sitesinden yapılan açıklamada, "Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başbakanı Mesrur Barzani'yi Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde kabul etti. Kabulde, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan da hazır bulundu" ifadelerine yer verildi.

Hükümet komitesi raporu: İsrail, Türkiye ile doğrudan bir çatışmaya hazırlıklı olmalı

Türkiye ile doğrudan bir çatışmaya hazırlıklı olması gerektiğine dikkat çeken raporda, Suriye'de iktidara gelen grupların "Türkiye ile ittifak kurarak İsrail'in güvenliğine yönelik yeni ve güçlü bir tehdit oluşturma riskine" dikkat çekiliyor.

İsrail merkezli Jerusalem Post (JP), İsrail hükümeti tarafından kurulan bir komite olan Nagel Komitesi'nin hazırladığı savunma raporuna ilişkin bir haber yayınladı. Habere göre, Nagel Komitesi raporunda, İsrail'in, Türkiye ile doğrudan bir çatışmaya hazırlıklı olması gerektiği yazıldı.

İsrail merkezli Nagel Komitesi'nin savunma bütçesi ve güvenlik stratejisine ilişkin son raporunda İsrail'in, "Türkiye'nin Osmanlı dönemindeki nüfuzunu geri kazanma hırslarına İsrail ile gerilimin artmasına ve muhtemelen çatışmaya dönüşmesine yol açabileceğini" belirtildi ve savunma bütçesinin artırılması gibi bazı tavsiyelerde bulundu.

Türkiye ile doğrudan bir çatışmaya hazırlıklı olması gerektiğine dikkat çeken raporda, Suriye'de iktidara gelen grupların "Türkiye ile ittifak kurarak İsrail'in güvenliğine yönelik yeni ve güçlü bir tehdit oluşturma riskine" dikkat çekiliyor.

Jerusalem Post'daki habere göre, Komite dün İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Savunma Bakanı Yisrael Katz ve Maliye Bakanı Bezalel Smotrich'e son raporlarında yer alan hususlara karşı tavsiyelerini sundu.

Netanyahu raporla ilgili olarak şunları söyledi: Ortadoğu'da köklü değişikliklere tanık oluyoruz. İran uzun zamandır en büyük tehdidimizdi ancak arenaya yeni güçler giriyor ve beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı olmalıyız. Bu rapor bize İsrail'in geleceğini güvence altına almak için bir yol haritası sunmaktadır.

Komite, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin (IDF) diğer bölgesel tehditlerin yanı sıra Türkiye'nin yarattığı zorluklarla başa çıkabilecek donanımına sahip olmasını

sağlamak için savunma bütçesinin gelecek beş yıl içinde artırılmasını öneriyor.

JP'ye göre Komite, Türkiye ile olası bir çatışmaya hazırlanmak için ayıca aşağıdaki önlemleri tavsiye etti:

İsrail'in uzun menzilli vuruş kabiliyetini güçlendirmek için ilave F-15 savaş uçakları, yakıt ikmal uçakları, insansız hava araçları gibi gelişmiş silahların satın alınması.

Demir kubbe, Davud'un sapanı ve yeni faaliyete geçen demir ok lazer tabanlı savunma sistemi dahil olmak üzere çok katmanlı hava savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesi.

Ürdün Vadisi boyunca tahkim edilmiş bir güvenlik bariyeri inşa edilmesi.

Başbakan Mesrur Barzani ile Türkiye Dışişleri Bakanı Fidan bir araya geldi

Başbakan Mesrur Barzani, resmi temaslar çerçevesinde Türkiye'nin başkenti Ankara'ya ulaştı. Başbakan Mesrur Barzani, resmi temaslar çerçevesinde Türkiye'nin başkenti Ankara'ya

ulaştı.

Ankara'ya ulaşan Başbakan Mesrur Barzani, Türkiye Dışişleri Bakan Yardımcısı Nuh Yılmaz ve bir dizi yetkili tarafından karşılandı.

Başbakan Mesrur Barzani, Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile Resmi Konutu'nda bir araya geldi

Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sosyal medya hesabından yapılan paylaşımında, "Bakanımız Hakan Fidan, Ankara'da İKBY Başbakanı Mesrur Barzani ile bir araya geldi" denildi.

Türkiye Cumhurbaşkanlığı'ndan açıklanan resmi programa göre; Erdoğan, Başbakan Mesrur Barzani'yi saat 14.00'de Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde ağırlayacak.

Görüşmelerde iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, Irak ve bölgedeki son durum ve özellikle Suriye'deki gelişmelerin değerlendirileceği bildirildi.

Hollanda Dışişleri Bakanı: Suriye'nin geleceğinde Kürtlerin rolü olmalı

Hollanda Dışişleri Bakanı, ülkesinin parlamentosuna sunduğu bir raporda, gelecekteki Suriye

devletinde Hristiyanlar, Kürtler ve diğer bileşenlerin yer alması ve haklarının korunması gerektiğini vurguladı. Hollanda merkezi hükümetinin internet sitesinde yayınlanan habere göre, ülkenin özel temsilcisi üst düzey Suriyeli yetkililerle bir araya geldi, ve kapsayıcı bir geçiş politikasının ve azınlıkların korunmasının önemini vurguladı. Hollanda medyasına göre, temsilci ziyaretiyle ilgili özel bir raporu Dışişleri Bakanı'na sundu. Dışişleri Bakanı da temsilcinin raporunu parlamentoya iletti.

5 Aralık 2024 Pazar günü, Hollanda merkezi hükümetinin internet sitesi, "2-4 Ocak tarihleri arasında, Hollanda'nın Suriye İşleri Özel Temsilcisi Thijs Hierlax Şam'ı ziyaret etti" açıklaması yer aldı.

"Kürtlerin hakları korunmalı"

Açıklamada, Hierlax'ın güvenlik durumu hakkında bilgi almak ve Hollanda Dışişleri Bakanı Kasper Veldkamp'ın kapsayıcı bir geçiş politikasının ve azınlıkların korunmasının önemi konusundaki mesajını iletmek üzere HTŞ'nin oluşturduğu geçici hükümet yetkilileriyle görüştüğü belirtildi.

Ziyaretle ilgili olarak Hollanda Dışişleri Bakanı Parlamento'da rapora ilişkin yaptığı konuşmada, "Suriyeliler tarafından yönetilen kapsayıcı bir geçiş politikası Hollanda ve Suriye'nin istikrarı için önemlidir" dedi. Bakan ayrıca, "Hristiyanların, Kürtlerin ve diğer azınlıkların bu sürece dahil olması ve insan haklarının korunması açısından çok önemlidir" ifadelerini kullandı.

Hollandalı Bakan, "Hierlax'ın ziyaretinin bu politikayı (kapsayıcı geçiş politikası) Hollanda ve Avrupa Birliği tarafından nasıl desteklenebileceğini keşfetmek için olduğunu" belirtti. "Suriye'nin istikrarını desteklemek Hollanda'nın isteğidir, özellikle terörle mücadele ve mültecilerin kendi yerlerine geri dönmesi konularında" dedi.

Birleşmiş Milletler'e göre, Suriye iç savaşı nedeniyle yaklaşık 7.2 milyon vatandaş yerinden edildi. Ayrıca, ülke nüfusunun %70'i insani yardıma muhtaç durumda.

"Suriye'de insan hakları ihlallerine karışanlar cezalandırılacak"

Hollanda Dışişleri Bakanı, ülkesinin Suriye'de insan hakları ihlallerine karışanların cezalandırılması konusundaki kararlılığını da vurguladı.

Hollanda'nın özel temsilcisi, BM'nin Suriye İşleri Özel Temsilcisi Ofisi yetkilileri, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, Şam'daki çeşitli sivil toplum kuruluşları ve ülkedeki Hristiyan liderleriyle de görüştü.

Hollanda Şam büyükelçiliğini şimdilik açmayı düşünmüyor

Hollanda'nın Suriye İşleri Temsilcisi'nin ziyaretiyle ilgili yayınlanan açıklamaya göre, Amsterdam hükümeti şu an için Suriye'deki büyükelçiliğini yeniden açmayı planlamıyor, ancak Şam'daki yetkililerle diyalog halinde olacak. Ayrıca, Hollanda hükümeti diğer müttefik ülkelerle birlikte, Suriye hükümetiyle gelecekteki ilişkilerine dair kararlarını, bu hükümetin önümüzdeki dönemde yapacağı icraatlara göre verecek.

21 Aralık 2024'te Katar, Esad rejiminin devrilmesinden sonra Suriye'de büyükelçiliğini yeniden açan ikinci ülke oldu. Türkiye bunu yapan ilk ülkeler de Suriye'deki büyükelçiliklerini kapatma kararlarını gözden geçirmeye hazır olduklarını gösterdiler.

Adil Baxewan: Neçirvan Barzani, Türkiye ve Rojava ile doğrudan görüşmeler yapıyor

Fransa Irak Araştırma Merkezi Direktörü Adil Baxewan, Neçirvan Barzani'nin bölgesel, özellikle de Türkiye ve DSG arasındaki gerginlikleri azaltmaya çalıştığını belirterek, "Başkan Neçirvan Barzani aynı anda hem Türkiye hem de Rojava ile konuşuyor ve silahların susturulmasını istiyor" dedi.

Fransa Irak Araştırma Merkezi Direktörü Adil Baxewan, Neçirvan Barzani'nin bölgesel gerginlikleri azaltmaya yönelik çabalarını ve Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un Kürtlere yönelik açıklamalarını Rudaw'a değerlendirdi

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, 6 Ocak 2025 Pazartesi günü ülkesinin diplomatları ve büyükelçilerine yaptığı konuşmada "Kürt savaşçılarını terk etmeyeceğiz" dedi.

"Macron'un açıklamaları sadece Rojava'yı kapsamıyor"

Adil Baxewan, Fransa Cumhurbaşkanı'nın büyükelçilerine yaptığı konuşmanın sadece Rojava'ya özgü olmadığını, aynı zamanda Kürdistan Bölgesi ve Ortadoğu'daki Kürt meselesini de kapsadığını söyledi.

Fransa Irak Araştırma Merkezi Direktörü, Amerika'nın Afganistan'dan çekildiği dönemde Cumhurbaşkanı Macron'un Erbil'e geldiğini "Amerika müttefiklerini terk ederse, biz terk etmeyeceğiz" dediğini hatırlattı.

"Diplomasi tarihimizdeki en önemli açıklamalardan biri"

Adil Baxewan, Macron'un açıklamasını "Diplomasi tarihimizdeki en önemli açıklamalardan biri" olarak tanımladı.

Baxewan sözlerine şöyle devam etti:

"Eğer Macron bu sözleri Ortadoğu'daki herhangi başka bir grup veya oluşuma söyleseydi, o grubun

tüm diplomatik yapısı bunu değerlendirmek için arı kovana gibi harekete geçerdi."

Macron'un etkisi ve Trump ile görüşme

Fransa Irak Araştırma Merkezi Başkanı, Macron'un dünya liderleri üzerindeki etkisinden ve Paris'teki Notre Dame Katedrali'nin açılışında Neçirvan Barzani ile Donald Trump arasındaki görüşmeden bahsederek şu değerlendirmeyi yaptı:

"Başkan Macron'un Sayın Neçirvan ile Başkan Trump arasında diyalog ortamı yaratması, Macron'un Trump'ın Rojava ve Güney Kürdistan ile ilgili kararları üzerinde doğrudan etkili olmak istediğinin işaretidir."

Neçirvan Barzani'nin DSG ve Türkiye arasındaki gerginliği azaltma rolü

Fransa Irak Araştırma Merkezi Direktörü, Neçirvan Barzani'nin özellikle Türkiye ve DSG arasındaki bölgesel gerginlikleri azaltmadaki rolünden bahsederek şu açıklamayı yaptı:

"Bildiğim kadarıyla Başkan Neçirvan Barzani aynı anda hem Türkiye hem de Rojava ile görüşüyor. Perde arkasında ve sessizce, Kürdistan Bölgesi Başkanlığı ile Kürdistan Bölgesi Başkanı, silahların susturulması için Türkiye

ve DSG ile doğrudan görüşmeler yapıyor. Bu tam olarak Fransa Dışişleri Bakanı'nın talep ettiği bir şey."

"Fransa'nın Rojava politikası üç boyutlu"

Dr. Adil Baxewan'a göre, Fransa, Suriye ve Rojava'da üç boyut üzerinde çalışıyor. Bu konuda şunları dile getirdi:

"Birincisi Kürt evinde birliği sağlamak Fransa'nın birinci düzeydeki amacı. İkincisi ise Beşar Esad'ın iktidarının düşmesinden sonra önce bir heyetle başlayan ve sonra Dışişleri Bakanı'nın ülkeye gönderilip Ahmed Şera ile görüştüğü Suriye'nin yeni yöneticileriyle ilişkilerin güçlendirilmesi, Suriye'nin yeni yöneticileriyle Kürt meselesini gündeme getirmek ve Suriyeli Kürtlerin gelecekteki hükümette stratejik bir dinamik olmasını istiyor."

Fransa Irak Araştırma Merkezi Direktörü'nün belirttiği üçüncü düzey ise uluslararası koordinasyon üzerine kurulu. Baxewan bu konuda ise "Fransa, özellikle Ankara ve Washington ile, silahların susturulması için Türkiye ile çalışmak istiyor. Fransızlar, aynı zamanda Washington ile de işbirliği yaparak Donald Trump'ı Amerika'nın Rojava'dan çekilmemesi konusunda ikna etmeye çalışıyor" dedi.

Mesrûr Barzanî û Geoffrey Pyatt pirsar hinardekirina petrola Kurdistanê gotûbêj kirin

Alîkarê Wezîrê Derve yê Amerîkayê bo Karûbarên Enerjiyê bi Serokwezîrê Herêma Kur-

distanê Mesrûr Barzanî re guftûgo li ser giringiya çareserkirina pirsgrêkan û rakirina astengiyên li pêşiya hinardekirina petrola Herêma Kurdistanê kir. Serokwezîr Mesrûr Barzanî li rûpela xwe ya tora civakî "Facebook" belav kir, wî telefoneke telefonî ji Alîkarê Wezîrê Derve yê Amerîkayê bo Karûbarên Enerjiyê Geoffrey Pyatt wergirt û gotûbêj li ser pêşxistina peywendiyên dualî û dubare hinardekirina petrola Herêma Kurdistanê kirin. Da zanîn jî: "Em li ser giringiya çareserkirina kêşeyan û rakirina astengiyên li pêşiya hinardekirina petrola Herêma Kurdistanê di zûtirîn dem de hevnefirîn bûn, ji ber ku rawestandina wê zerereke mezin gihandiyê bûdceya Iraqê."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got jî: "Me tekezî li ser dabînkirina şayiste û mafên darayî yê Herêma Kurdistanê li gorî destûrê û rola giring a Herêma di pêşxistina serxwebûna Iraqê di warê enerjî, geşepêdana aborî û aramiya navçeyê de kir." Ji aliyê xwe ve, Geoffrey Pyatt jî derbarê pêwendiyê telefonî ya bi Serokwezîr Mesrûr Barzanî re, li hejmara xwe ya tora civakî "X" nivîsî: "Derengxistina hinardekirina petrola Herêma Kurdistanê, zêdetirî 25 milyar dolar zirar gihandiyê aboriya Iraqê."

Heyeta Îmralî serdana CHPê kir

Heyeta DEMê serdana partiyên siyasî di parlamentoya Tirkîye de didomîne.

Partiya DEM; Piştî hevdiñinên xwe yê bi MHP, AKP, Partiya Saadetê û Partiya Pêşerojê re îro serdana CHPê kir. Heyeta DEMê li ofisa Serokê Giştî yê CHPê Ozel Ozel adi parlamentoyê de serdana Ozel kir.

Civînê di saet 10.30'an de dest pê kir saet 12.05'an bi dawî bû. Piştî hevdiñinê serokê CHPê Ozel daxuyaniya ewil da.

Ozel ev daxuyanî da:

"Weke Partiya Komarî ya Gel me berê jî gotibû ku em wek Partiya Komarî ya Gel piştgirî didin her gava ku ji bo pirsgrêka ku 50 sal in li Tirkîyeyê didome ji holê rabe, hêstirên dayikan sivik bikin." Me hêviyên xwe, fikar û rexneyên xwe yê ji bo pêşerojê anîn ziman. Piştî wê me pêşniyar û helwesta xwe anî ziman. Lihevhatina me ya dîrokî ew e ku ev pêvajoyê di bin serkêşî û kontrola parlamentoyê de bimeşe. Ti gumanên me nînin. Me diyar kir ku ji bo di pêşerojê de hemû gavên ku bîna avêtinê pêwîstî bi komîsyoneke xurt heye ku hemû partiyên li Meclîsê jî tê de bin. Me diyar kir ku mutabaqata civakî pêşî ye. Me diyar kir ku divê mekanîzmayên ku malbatên şehîdan û yê têkoşer di vî pêvajoyê de bê acizkirin neyên rojevê. Em giringiyê didin îradeya ku ji bo siberojê hêviyên her kesî mezin bikin û di gavên ku ji bo aştiyê bîna avêtinê de, bêyî bazariyê rondik û xwîne rawestînin. Em giringiyê didin vî yekê ku gavên pêş de di qada demokratîk û yasayî de bin. Ya giring ew e ku pêşî li xwîne, hêsiyê û windakirina Tirkîyeyê bê girtin û bi hêviyê li pêşerojê mêze bikin."

Piştî Ozel, li ser navê partiya xwe Sirri Sureyya Onder wiha axivî: "Divê em li vî welaî gih bidin gotin û pirsgrêkên her kesî. Em welaîkî aram deyndarê zarok û neviyên xwe ne. Em nikarin ji vî xilas bibin. Em di wê baweriyê de ne ku em ê wekî civakî bi hev re vî yekê pêk bînin."

Hevdiñina Şanda DEM Partî bi Bahçelî û Serokê Meclîsa Tirkîyê re Pêkhat

Şandeya Partîya Wekhevî û Demokrasî ya Gelan (DEM Partî), ku 28'ê bi Serokê Partîya Karkerên Kurdistan (PKK) Abdullah Ocalan re kom bûbû, li parlamana Tirkîyê dest bi danûstandinan kir.

Ew şand berê bi Serokê Parlamana Tirkîyê Numan Kurtulmuş re kom bû û dîre bi Serokê Partîya Tevera Neteweperwer (MHP) Devlet Bahçelî re civî ku wî di rojên borî de bang li Ocalan kiribû ku dawî li PKK'ê bîne.

Di şanda DEM Partî de parlamenterên DEM Partî Pervîn Buldan, Sirri Sureyya Onder û siyasetvan Ahmet Turk cih girtin.

Danûstandina şandeya DEM Partî û Kurtulmuş bi qasî 50 deqîqeyan dirêj kêşa.

Onder piştî danûstandinê ji rojnamevanan re got ku wan derbarê serdana Îmraliyê agahî dane Kurtulmuş.

Li ser pirsar rojnamevanekî, ku got "Tu hêvîdar î?", Onder got ku "Bêguman". Onder diyar kir ku ewê hefteya pêş li parlamana serdana hemî partiyên parlamana bikin û got ku ewê piştê daxuyaniyê berfireh biweşînin.

Şandeya DEM Partî piştê çû

meqama Bahçelî ya parlamana Tirkîyê.

Civîna şandeya DEM Partî û Bahçelî bi qasî 45 deqîqeyan dirêj kêşa.

Ser danûstandina DEM Partî û Bahçelî ti daxuyanî nehat dayîn.

Bahçelî 22'yê Cotmehê bang li Ocalan kiribû ku li parlamana dawî li PKK'ê bîne.

Wî diyar kiribû ku ger Ocalan tiştekî wisa bike ew dikarin qanûnan ser mafê hêvîdarbûnê çêkin.

Piştî banga Bahçelî û piştî 43 mehan jinûve destûr hat dayîn ku bi Ocalan re hevdiñin çêbe.

Parlamanterê DEM Partî yê Ruha Omer Ocalan, ku biraziyê

Abdullah Ocalan e, got ku ew bi 23'yê Cotmehê bi wî re kom bûye û diyar kir ku tecrîta li ser wî didome.

Omer Ocalan diyar kir ku Abdullah Ocalan gotiye ku hêza wî heye ku ew peyvajoyê ji pevçûn û şidetê bibe ser zemîna hiqûqî û siyasî.

Onder û Buldan 28'ê Berfanbarê çûn Girtîgeha Îmraliyê.

Wan piştî hevdiñinê bi daxuyaniyê ragihand ku Ocalan gotiye ku paradîgmayê nû ye û ew jî dikare bi awayekî pozîtîf hin gavan biavêje.

Ocalan ji 1999'an vir ve di Girtîgeha Îmraliyê de ye.

Adil Baxewan: Nêçîrvan Barzanî rasterast bi Tirkîye û Rojavayê Kurdistanê re diyalogê datîne

Dr. Adil Baxewan diyar kir ku Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ji bo kêmbûna aloziya li herêma bi Tirkîyeyê û Rojavayê Kurdistanê re di nava diyalogê de ye.

Serokê Navenda Fransî ya Lêkolînên li ser Îraqê Adil Baxewan ragihand, Nêçîrvan Barzanî hewl dide aloziyên herêma bi taybetî yê di navbera Tirkîye û Hêzên Sûriyeyê Demokratîk (HSD) de kêmbike.

Adil Baxewan behsa dîplomasiya Nêçîrvan Barzanî kir û got:

"Serok Nêçîrvan Barzanî di heman demê de bi Tirkîye û Rojavayê Kurdistanê re di xavî û dixwazê çek bê deng bibin."

Serokê Fransayê Emmanuel Macron doh di gotareke xwe de ji bo dîplomatar û balyozên welaî xwe ragihand, "Em dê piştê şervanên Kurd bernedîn û li hemberî wan bi wefa bin."

Dr. Adil Baxewan ragihand, ew gotinên ku Serokê Fransayê ji bo balyozên welaî xwe kirine, ne tenê taybet in ji bo Rojavayê Kurdistanê her wiha ji bo Herêma Kurdistanê û pirsgrêka Kurdan a li Rojhilata Navîn jî taybet in.

Serokê Navenda Fransî ya Lêkolînên li ser Îraqê bi bîr anî dema ku Amerîka ji Efxanistanê vekîşiya, Macron hat Hewlêrê û got, "Eger Amerîka hevpeymanan biterikîne, ew wan naterikînin."

Adil Baxewan diyar kir, "Ev yek ji daxuyaniyên herî giring e di dîroka dîplomasiya Kurdan de.

Eger Macron ew gotin li hemberî her kom û pêkhatêyê din ya Rojhilata Navîn bigota, tevahiya laşê dîplomasiya wê komê wekî şana hingivî dilivîya da ku kar lê bike."

Serokê Navenda Fransî ya Lêkolînên li ser Îraqê, behsa bandora Macron a li ser serokên cihanê jî kir û behsa hevdiñina di navbera Nêçîrvan Barzanî û Donald Trump kir. Baxewan behsa diyaloga Trump û Nêçîrvan Barzanî kir û wiha got:

"Serok Macron di dema vekirina Katedrala Notre Dameyê de li Parîsê mercên diyalogê di navbera Kak Nêçîrvan û Serok Trump de diafirîne.

Ev nîşaneyê wê yekê ye ku Macron dixwaze

rasterast bandore li ser biryarên Trump ên derbarê Rojava û Başûrê Kurdistanê deyne."

Adil Baxewan di berdwamiya axaftina xwe de

behsa rola Nêçîrvan Barzanî ya di kêmkirina aloziyên herêma de bi taybetî di navbera Tirkîye û Hêzên HSDyê de kir û got: "Li gorî ku ez agahdar im Serok Nêçîrvan Barzanî di heman demê de bi Tirkîye û Rojavayê Kurdistanê re di xavî."

Li gorî ku ez agahdar im di piştê perdeyê de û bi aramî Serokatiya Herêma Kurdistanê û Serokê Herêma Kurdistanê diyaloga rasterast bi Tirkîye û HSDyê re datîne ji bo ku çekên wan bê deng bibin.

Ev rast ew daxwaz e ku Wezîrê Derve yê Fransayê jî anîbû ziman. "Fransa dixwaze Kurd li Sûriyeyê bibin dînamîkeke stratejîk"

Li gorî Dr. Adil Baxewan, Fransa li ser sê astan li Rojavayê Kurdistanê kar dike, asta yekem yekîtiya mala Kurd e, asta duyem xurtkirina têkiliyên wê bi desthilatdaranê nû yê Sûriyeyê re ye. Baxewan tekez kir ku Fransayê piştî hilweşîna desthilata Beşar Esed pêşî bi şandeyê şand Şamê û û paşê Wezîrê Karên Derve şand û bi Ehmed Şer re civiya.

Baxewan da zanîn ku Fransa dixwaze bi desthilatdaranê nû yê Sûriyeyê re pirsgrêka Kurdan bîne rojevê û Kurdên Sûriyeyê di hikûmeta paşerojê de bibin dînamîkeke stratejîk û got: "Fransa bi Washingtonê re jî kar dike da ku Donald Trump bide bawerî ku hêzên Amerîkayê ji Rojavayê Kurdistanê venekîşîne."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî êrîşa Amerîkayê şermezar dike

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî êrîşa li

terorîstî ya New Orleansê şermezar dikim."

wan û gelê Amerîkayê dike."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got jî: "Gelê me di şerê dijî terorîstan de gelek qurbanî dane û heta niha jî teror gef e li ser navçe û cîhanê."

Polîsê New Orleansê ragihand, şeva sersalê li kolana Bourbonê kesekî bi otomobileke barhilgir li girseya gel da, di encamê de 15 kesan canê xwe jîdest da û nêzîkî 30 kesên din jî birîndar bûn.

FBI diyar kir, navî êrîşkar Şemseddîn Cebbar e, ew 42 salî ye û ji Teksasê ye. ew Leşkerekî berê yê Amerîkayê bû û di dema êrîşê de jî ala DAIŞê li pişt kamyona xwe daliqandibû.

New Orleansê şermezar kir. Serokwezîr Mesrûr Barzanî peyamek li ser tora civakî "X" belav kir û tê de nivîsî: "Êrîşa

Herwiha got: "Hikûmeta Herêma Kurdistanê di vê dema dijwar de, hevxiyaya xwe pêşkêşî qurbanîyan, malbatên

Adil Baxewan: Nêçîrvan Barzanî rasterast bi Tirkîye û Rojavayê Kurdistanê re diyalogê datîne

Dr. Adil Baxewan diyar kir ku Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ji bo kêmbûna aloziya li herêmê bi Tirkîyeyê û Rojavayê Kurdistanê re di nava diyalogê de ye. Serokê Navenda Fransî ya Lêkolînên li ser Îraqê Adil Baxewan ragihand, Nêçîrvan Barzanî hewl dide aloziyên herêmê bi taybetî yên di navbera Tirkîye û Hêzên Sûriyeyê Demokratîk (HSD) de kêmbike.

Adil Baxewan behsa dîplomasiya Nêçîrvan Barzanî kir û got:

"Serok Nêçîrvan Barzanî di heman demê de bi Tirkîye û Rojavayê Kurdistanê re diaxive û dixwaze çek bê deng bibin."

Serokê Fransayê Emmanuel Macron doh di gotareke xwe de ji bo dîplomatar û balyozên welatê xwe ragihand, "Em dê piştî şerwanên Kurd bernedîn û li hemberî wan bi wefa bin."

Dr. Adil Baxewan ragihand, ew gotinên ku Serokê Fransayê ji bo balyozên welatê xwe kirine, ne tenê taybet in ji bo Rojavayê Kurdistanê her wiha ji bo Herêma Kurdistanê û pirsgrêka Kurdan a li Rojhilata Navîn jî taybet in.

Serokê Navenda Fransî ya Lêkolînên li ser Îraqê bi bîr anî dema ku Amerîka ji Efxanistanê vekîşiya, Macron hat Hewlêrê û got, "Eger Amerîka hevpeymanan biterikîne, ew wan naterikînin."

Adil Baxewan diyar kir, "Ev yek ji daxuyaniyên herî girîng e di dîroka dîplomasiya Kurdan de. Eger Macron ew gotin li hemberî her kom û pêkhateyeke din ya Rojhilata Navîn bigota, tevahiya laşê

dîplomasiya wê komê wekî şana hingiv dilivîya da ku kar lê bike."

Serokê Navenda Fransî ya Lêkolînên li ser Îraqê, behsa bandora Macron a li ser serokên cîhanê jî kir û behsa hevdîtina di navbera Nêçîrvan Barzanî û Donald Trump kir.

Baxewan behsa diyaloga Trump û Nêçîrvan Barzanî kir û wiha got:

"Serok Macron di dema vekirina Katedrala Notre Dameyê de li Parisê mercên diyalogê di navbera Kak Nêçîrvan û Serok Trump de diafirîne.

Ev nîşaneyên wê yekê ye ku Macron dixwaze rasterast bandore li ser biryarên Trump ên derbarê Rojava û Başûrê Kurdistanê deyne."

Adil Baxewan di berdevamiya axaftina xwe de behsa rola Nêçîrvan Barzanî ya di kêmkirina aloziyên herêmê de bi taybetî di navbera Tirkîye û Hêzên HSDyê de kir û got:

"Li gorî ku ez agahdar im Serok Nêçîrvan Barzanî di heman demê de bi Tirkîye û Rojavayê Kurdistanê re diaxive.

Li gorî ku ez agahdar im di pişt perdeyê de û bi aramî

Serokatiya Herêma Kurdistanê û Serokê Herêma Kurdistanê diyaloga rasterast bi Tirkîye û

Şandeya DEM Partiyê dê bi CHPyê re bicive

Şandeya DEM Partiyê dê îro bi Serokê Giştî yê CHPyê Ozgur Ozel re bicive.

Şandeya DEM Partiyê ya ku ji Pervîn Buldan, Sirri Sureyya Onder û Ahmet Turk pêk tê piştî hevdîtina bi Rêberê PKKyê Abdullah Ocalan re hevdîtinên xwe yên bi partiyên siyasî re didomîne.

Heyeta DEM Partiyê do jî li Enqereyê bi Partiya Paşerojê re civiya.

Şandeya DEM Partiyê piştî vê hevdîtinê heyeta AK Partiyê û Partiya Saadetê ziyaret kir.

Heman şandeya DEM Partiyê dê îro Serokê Giştî yê Partiya DEVAyê Ali Babacan û Serokê Giştî yê Partiya Yeniden Refahê Fatih Erbakan û Serokê Giştî yê CHPyê Ozgur Ozel ziyaret bike.

Şanda DEM Partiyê piştî hevdîtina li Îmraliyê biryar daye di çarçoveya pêvajoyê de biçê serdana aliyên siyasî û bi wan bişewire.

Sidki Zilan: Dixwazin Ocalan û DEM Partî, YPGyê ji bo danîne çekan îqna bikin

Parêzer û mafnas Sidki Zilan da zanîn ku "Dewlet dixwaze di pêvajoya nû de Ocalan û DEM Partî, YPGyê îqna bikin ku çekên xwe dayîne."

Parlamentêrên DEM Partiyê Pervîn Buldan û Sirri Sureyya Onder çûn Girava Îmraliyê û wan bi Rêberê PKKyê Abdullah Ocalan re hevdîtinek kir.

DEM Partiyê derbarê naveroka hevdîtinê daxuyaniyeke nivîskî belav kir û got:

"Di hevdîtinê de ku pêşhatên dawî yên li Rojhilata Navîn û Tirkîyeyê hatin nixrandin, Birêz Ocalan ji bo senaryoyên siberoja tarî yên hatine ferzkirin, çareseriyên erênî pêşkêş kirin."

Parêzer Sidki Zilan ji Amedê beşdarî bultena Rûdawê bû û pirsên Hawar Celaledînê yên li ser mijarê bersivand. Parêzer û mafnas Sidki Zilan ragihand ku berê destê Kurdan û PKKyê xurttir bû û niha jî li Rojavayê Kurdistanê destê Kurdan xurt e.

Sidki Zilan da zanîn ku di pêvajoya nû de dixwazin Ocalan û DEM Partî, YPGyê îqna bikin ku çekên xwe dayîne.

Hinek xalên girîng ên ku parêzer û mafnas Sidki Zilan anîne zimên wiha ne:

"Her çî qas înkâr bike jî Qendîl hevalê Esed û Îranê bû.

Di pêvajoya nû de dixwazin Ocalan û DEM Partî, YPGyê îqna bikin ku çekên xwe dayîne.

Li çar parçeyên Kurdistanê mijara Kurdan Rojavayê Kurdistanê ye.

Tirkîye ji bo ku li Rojavayê Kurdistanê çek werin danîn ji Ocalan û DEM Partiyê alîkariyê dixwaze.

Pêwendiya YPGyê ya bi Amerîkayê re ne bi dilê Qendîlê bû.

Berê destê Kurdan û PKKyê xurttir bû.

Li Rojavayê Kurdistanê destê Kurdan xurt e."

Fransa û Almanya: Divê berjewendiyên ewlehiyê yê Kurdan bîn parastin

Wezaretên Karên Derve yê Fransa û Almanyayê di daxuyaniyê hevpar de daxwaz

dikin ku şerê li dijî hêzên Kurdî bê rawestandî û "berjewendiyên wan ên ewlehiyê" bîn parastin.

Wezaretên Karên Derve yê Fransa û Almanyayê di daxuyaniyê hevpar de daxwaz dikin ku şerê li dijî hêzên Kurdî bê rawestandî û "berjewendiyên wan ên ewlehiyê" bîn parastin.

Di daxuyaniya hevpar a ku duh hatiye belavkirin de wiha hatiye gotin:

"Wezîrê Karên Derve yê Fransayê Jean Noel Barrot û hevtaya wî Annalena Baerbockê ya Almanî îro bi Serokê Birêveberiya Sûriyeyê Ahmed Şer re axivîn."

Wezîrên Karên Derve yê Almanya û Fransayê li ser êrişên komên çekdar ên girêdayî Tirkîyeyê jî tekez kir ku divê şer li bakurê Sûriyê bi dawî bibe.

Her du wezîran amaje bi şerê li dijî DAIŞê jî kir û wiha got:

"Çareseriyê ku berjewendiyên ewlehiyê yê hemû aliyan biparêze, bi taybetî yê hevparên me yê Kurd di nava Hêzên Sûriya Demokratîk de ku mil bi mil bi me re li dijî DAIŞê şer dikin."

Her wiha her du wezîran, "tekezî li ser veguhastina aştîyanê û rêkûpêk daxwazên xwe eşkere kirin da ku nûnertiya civaka pîreng a Sûriyê pêk were."

Li gorî daxuyaniyê, rayedarên rêveberiya nû ya Sûriyeyê soz daye ku beşdariyê berfireh di qonaxa derbasbûnê de ava bikin.

Bi taybetî gotin ku jin dê beşek bin ji komîteya amadekar a konferansa diyaloga neteweyî ku dê di rojên pêş de dest bi karên xwe bike.

Fransa û Almanyayê soz daye di warê tawanasiyê û zelalkirina tawanên ku ji aliyê rejîma Esed ve hatine kirin alîkariya Sûriyeyê bike.

Cenap Ekîncî hat berdan

Mamosteyê Zanîngeha Dîcleyê Prof. Dr Cenap Ekîncî ku bi hinceta peyamên xwe yê derbarê

rewşa Suriye û Rojavayê Kurdistanê hatibû girtin îro hat berdan.

Prof. Dr Cenap Ekîncî Cenap Ekîncî ji ber parvekirinên xwe yê li ser Xê bi îdiaya ku "propagandaya PKKyê kiriye" hatibû girtin.

Cenap Ekîncî li Dadgeha 5mîn a Cezayên Giran a Amedê hat darizandin.

Ekîncî di yekem rûniştina dozê de piştî 33 rojan serbest hat berdan.

Cenap Ekîncî ber peyamên xwe yê li ser hesabê xwe yê Xê ji bo îfadeyê çûbe Birêveberiya Ewlehiyê Amedê û heman rojê bi biryara dadgehê hatibû girtin.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê li gel Wezîrê Derve yê Tirkîyê civiya

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê di çarçoveya serdana xwe ya fermî ya ji bo Tirkîyê de li gel Wezîrê Derve yê wî welatî civiya.

Îro 07.01.2025ê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî di çarçoveya serdana xwe ya fermî ya ji bo Tirkîyê de li Enqerê li gel Wezîrê Derve yê Tirkîyê Hakan Fîdan civiya.

Di civînê de gotûbêj derbarê pêşxistina peywendiyên di navbera Herêma Kurdistanê û Tirkîyê de, herwaha pêşketinên rewşa giştî ya Iraq û navçeyê jî hatin gotûbêj kirin.

Piştî hevdîtina li gel Wezîrê Derve yê Tirkîyê Hakan Fîdan Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê de li gel Serokomarê wî welatî Recep Tayyip Erdogan bicive.

Li Rojavayê Kurdistanê avakirina yekitiya kurd dikare çareseriyê pêkbîne

Dennis Dargul

Di jîyanê de gelek guhertin derdikevin pêşya mirov, pêwiste bizane ji wan guhertinan sîd werigire. Şoreş: Yanî guhertin, vegûhartin, xwe nûkirin, lêborîn û danûstandin. Weke din dawî anîna desthilatdariyê mêtînger, zordest, zalim û destpêkirina danûstandin, dadwerî, azadî û Avakirinek Nûjen.

Li Rojavayê Kurdistanê ev 14 sale xebata şoreşê berdewam dike. Hemû kes dixwest desthilata Mala Esed biçe û desthilatdariyê Nû jibo gelê Suriyê were ser hûkim. Hêştî di destpêka salên 2012ê de Rejîma Esed çûbû. Lê Rusya û Îranê piştgirîya wê rejîmê kir û destûr nedan ev rejîme birûxê. Kurdan jî di van deh salan de, li Rojava xwe birêxistin kir. Diplomasiyê serkeftiyane li nav xaka Suriyê bi destxist. Emrîka piştgirîya Şoreşa Rojava kir. Li Rojava, destpêkê Komara Tirkîyê jiber pêvajoya Aştîyê û rûxandina desthilatdariya Esed, bi geşbînî pêşwazî kir. Lê bi tevî têkçûna pêvajoya aştîyê, Tirkîyê jî helwesta xwe li hemberî kurdan guhart. Di êrişên DAIŞê li ser Kobanê de, Tirkîyê piştgirîya DAIŞê kir. Xwest Kobanê û bi tevahî Rojavayê Kurdistanê bikeve destê DAIŞê. Jibo ku bikeve destê DAIŞê jî çî jî destan hat encam da. Ew siyasetmedarên piştgirîya Berxwedana Kobanê kiribûn wek Selaheddîn Demîrtaş, Serokên Bajarvaniyan û bi hezaran Kurdên Bakûr xistin zîndan. Êdî Jibo Tirkîyê ne Rejîma Esed destkeftên kurdan li Rojava, ji bo Tirkîyê bû tîrsa sereke. Serokomar her car dubare dikir: "Tecruba Başûrê Kurdistanê, ew naxwezî li Suriyê dubare bibe"

Ji wê demê heta niha, êrişên Dewleta Tirkîyê li ser Rojava Ranewestiyane. Destpêkê Efrîn paşê jî Serê Kaniyê û Girê Spî bi çekdarên îslamî yê tundrew dagir kir. Hemû dorên Rojavayê Kurdistanê dorpêç kir ku nefesê nestîne. Lê di encam de rêveberîya Rojava bi tevî kêmasiyên xwe temenê xwe heta îro dirêj kir. Bajarên Rojava wek bajarên din yê Suriyê nebûn meydana şer û wêrankarî yê. Ev siyasete başbû. Lê Tirkîyê jibo ku xelkê Rojava nefes nestîne, hemû jêrxana aborî, jêrxana avê, avahiyên tenduristî, xwendingeh, bîrên petrole, avahiyên ewlehiyê û asayîşê û rêk û pir, kir armanc û rastî topbaranên dijwar hat. Heceta Tirkîyê hebûna PKKê li Rojava ye.

Di Rastîyê de, Tirk dixwezî heceta PKKê çî destkeftê netewî li Rojava nemîne. Xelkê Rojava wek serdema Beşar Esed hemû Sûrî bibin Erebe, çî mafek wan yê netewî nebe. Hêza Çekdar ya bi navê HTŞ ku ji teroristên El Qaîde, El Nusra û DAIŞê pêk hatine, Evro Şam xistiye bin destê xwe, qala hîç mafek Netewî ya Gelê Kurd nake. Gotinên dibêje, peyvên gilower in û bes ji xepandinê pêktê. Ehmed Colanî û hevalên xwe herî dawî bi daxuyaniyê gotin: "Ew dê hemû grupên çekdar bixin nav Artêşa Suriya Nû HSD namîne, ew destûr nadin federasyon, otonomî û mafê xwecîhî jibo kurdan hebe. Ew hemû Sûrî ne û dê wek hev bin..." Ev gotinên beredayî di dema Şoreşa Îranê ya Xumeynî da jî dubare bûne. Dema Xumeynî ji Franse hat Tehranê Şêx Ezeddîn li gel Komîteyê Ruspi û Serkirdeyên Kurd çûn serdana wî û daxwaz jê kirin da ku mafê Kurdên Îranê nas bike û bideyê. Xumeynî ji wan re got: "Em Komara Îslamiya Îranê ava bikîn û em hemû Îranî ne û kurd jî perçeyek ji welatiyên Îranê ne. Li hemberî daxwazên şandeya kurd aciz bibû û ew derkirî bûn"

Lê heman senaryo dúbare ye. Ew Biraderên ENKSê ku berîya Qamişlo çûne Şam a şekir, dê rastî heman helwestê werin. Xumeynî di encamê

de çî gotîye heyeta kurd ya di bin serokatîya Şêx Ezeddîn de, dê heman helwestê şanî wan jî bidin. Lê eger jibo kursiyekê be, berjewendiyên kesayet be, pere û meaşekê be, ew tiştek dine. (Berîya Rejîma Esed jî hejmarek Serokên Suriyê Kurd bûn. Lê jibo Kurdan çî nekirin. Bes kursiya xwe parastin...) Wate perçeyek oposizyona ser bi Tirkîyê ve ne û dest û piyên wê girêdayî ne. Lê eger derdê we mafên Gelê Rojavayê Kurdistan be, li Qamişlo Rengîn destpêkê nav mala Kurd rêk-bixin, nakokîyên navxweyî ladin, daxwazên Netewî yê Gelê Rojava li Şamê bi yêk dengî mîsoger bikin, Statuyek Fermî bi dest bixin, paşê emê bikarî arêşên navxweyî çareser bikin. Eger sedema bingeîn li Rojava PKK be, Mazlûm Ebdî dibêje werin em munaqêşe bikin. Eger bêjin Mazlûm Ebdî PKK ye em li gel na rûnîn, çima hûn li gel Terositek ku li Şengalê, Efrînê û Serê kaniyê destê wî bi xwîna bi hezaran Kurdan de heye, ew bixwe DAIŞ bûye û di listeya sor ya hemû welatên rojava de ye, hûn rudinin. Çima ?

Wate destpêkê li Qamişlo li gel hev rûnîn paşê herin Şamê. Yan na dê hêviyên gelê Kurd yê Rojava bixin xeteriyê û di dîrokê de jî, em kurd bixwe dê rûreş bibîn. Lihevkin gelek sanahiye.

PKK ji Rojava nemîne û cîhê xwe ji HSDê re bihêle û Mazlûm Ebdî keseyatek Maqûle û dikare rêbertiyê bike.

ENKS jî, ji Grupên Tundrew yê ser bi Tirkîyê dîr bikeve. Serkirdeyê Maqûl û xwedan îrade jibo xwe destnişan bike.

Bi kurtî her Kurdek dilsoz dixwaze Kurdên Rojava hebûna Rojava bi statuyek fermî were parastin. Ev Mafê Gelê Kurde, pêwiste çî hecetek navxweyî li hember van mafan nebe. Mafên Gelê Kurd ji hemû partiyan û serokan mezintire.

Hêvidarim Partiyên siyasî bi hestên niştîmanî, kurderwerî û yêgirtî tevbigerin û rêka şehîdên Rojavayê Kurdistanê, jibîr nekin. Hêviyên gelê me neşkênin. Ev gelê Kurd ev sed sale hîvya vê roja pîroze ku mafên xwe bidest bixwe.

Bahçelî: Deriyên aştiyê heta dawiyê vebûne

Devlet Bahçelî behsa pêngavên pêvajoya çareseriyê kir û

kirin. Dem guherî, kevîr ji cihê xwe

got, "Deriyên aştiyê, aramiya miletê Tirk heta dawiyê vebûne."

Serokê Partiya Hareketa Neteweperest (MHP) Devlet Bahçelî di civîna koma partiya xwe ya Parlamentoya Tirkîyeyê de axivî.

Bahçelî amaje bi pêngav û pêşhatên dawî yê pêvajoya çareseriyê kir û eşkere kir ku deriyên aştiyê heta dawiyê hatine vekirin.

Serokê MHPyê eşkere kir ku dê sedsala nû bibe sedsala aştiyê û wiha berdewam kir:

"Di sedsala nû de dê şopa fesadiyê jî nayê dîtîn. Di sedsala nû de dê behsa cudabûnê neyê

leqiyên, deriyên serdema neteweya Tirk a aştiyê, bextewarî, aramî û îstiqrarê heta dawî hatine vekirin.

Wêrankirin hêsan e, avakirin zor e û dê pirsgrîkên kronîk çareser bibin.

Ev sedsal dê bibe sedsala aştiyê û aramiyê. Di vê sedsalê de Tirkîyeya bêteror dê bihêztir bibe."

"Hawara xwe digihînin Îsraîl û Amerîkayê"

Bahçelî di berdewamiya axaftina xwe de behsa rewşa Sûriyeyê kir û got:

"PKK, YPG, DAIŞ û hêza kûr a Îsraîl û Amerîkayê ji bo

statukuya nû ya li Sûriyeyê li dijî Tirkîyeyê pêk were di nav hevkarîyê de ne.

Hewldanên provokatîf ku Sûriyeyê ber bi şerekî navxwe yê etnîkî û olî ve bikişînin hene.

Divê em li beramberî wê yekê baldar bin.

Hêviyên PKK û YPGyê ji Îsraîlê hene û hewara xwe digihînin Amerîkayê, ji nişka ve karta DAIŞê derxistin holê, kî dikare bibêje ku ne planeke nemerdane û bixwîn a rawestgeha bêhnvedanê ye.

Di vê mijarê de kî dikare me bide bawerkirin û me razî bike.

Di wêneyê mezin ê ku em dibînin de lîstika emperyalîzmê ya ku em dorpêç kirine heye."

Heyeta DEM Partiyê ya ku 28ê Çiriya Pêşîn bi Rêberê PKKyê Abdullah Ocalan re hevdiînek pêk anî bû, 2yê vê mehê bi partiyên siyasî yê li parlamentoyê re dest bi hevdiînan kir.

Heyeta DEM Partiyê di çarçoveya hevdiînan de 2yê mehê bi Devlet Bahçelî re civiya.

Serokê Giştî yê MHPyê Devlet Bahçelî li ber derî heyet pêşwazî kir û hat zanîn ku Ahmet Turk tizbiyek wekî diyarî daye Devlet Bahçelî.

Erdogan dîsa gef li Rojavayê Kurdistanê xwar: Em dikarin ji nişka ve bîn

Serokkomarê Tirkîyeyê Recep Tayyîp Erdogan dîsa gefa êrişî li dijî Rojavayê Kurdistanê xwar û

got, "Şevêkê em dikarin ji nişka ve bîn."

Serokkomarê Tirkîyeyê Recep Tayyîp Erdogan li Kuliyea Serokomariyê piştî Civîna Kabîneyê daxuyanî da.

Erdogan di axaftina xwe de diyar kir hedefa wan "Tirkîyeya bêteror" e û çawa bibe jî dê miheqeq pêk bînin. Erdogan li ser rewşa li Sûriyeyê jî sekinî û wiha dewam kir:

"Em pê razî nabin ku Sûriye perçe bibe, pergala wê ya unîter xerab bibe.

Eger em di vê mijarê de metirsiyê bibînin, em dê demildest gavan bavêjin. Tirkîye di warê parastina xwe de xwediyê îradeya bêteror e û ev yek gelek caran nişan daye."

"Dibe ku em şevêkê ji nişka ve werin"

Erdogan dîsa gefa êrişî li Rojavayê Kurdistanê xwar û got: "Eger rewş were wê astê, dibe ku em şevêkê ji nişka ve werin. Kesên ku bi hendekan ve ketibûn peyê kantonçîtiyê me çawa di wan çalan de çal kirin, îro jî eger kesên bi vê niyetê hebin, em dê bedela wê bi mislî bi wan bidin dayîn. Kesên ku terciha wan teror û tundî ye, tekane aqûbeta wan ew e ku bi çekên xwe ve bîn binaxkirin.

Ez eşkere dibêjim, ti hêz nikare xwe bide pêşiya vê yekê.

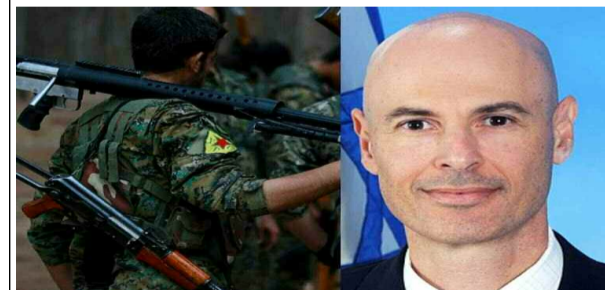
Divê her kes hesabê xwe li gorî vê yekê bike. Bi taybetî yê di pozîsyonên berpirsariyê de ne, divê nekevin provokasyonan û divê hevokên ku xelkê provoke bikin bi kar neynin."

Serokkomar Tirkîyeyê her wiha got:

"Em dibînin ku rêveberiya nû ya Sûriyeyê hewl dide ku Sûriyeyê li ser bingeha yekparçeyî û yekîtiya axa welêt ava bike û di vê mijarê de jî biryardar e. Xwestina me ya dilsoz, hêvî û siyaseta me jî di vê çarçoveyê de ye."

Wezaretê Karên Derve ya Îsraîlê ji bo Rojavayê Kurdistanê bang kir

Rayedarekî payebilind ê Wezaretê Karên Derve ya Îsraîlê bangî civaka navneteweyî kir ku zextê li Tirkîyeyê

bikin da ku êrişên xwe yê li Rojavayê Kurdistanê rawestîne. Birêvebirê Giştî yê Wezaretê Karên Derve ya Îsraîlê Eden Bar Tal li Tel Avivê jî rojnamegerên biyanî re axivî ji bo Rojavayê Kurdistanê bangî civaka navneteweyî kir. Eden Bar Tal tekezî li ser wê yekê kir ku "divê Tirkîye êrişên xwe yê li Kurdên li bakurê Sûriyeyê rawestîne" û got: "Divê civaka navneteweyî bangî Tirkîyeyê bike ku êrişan û kuştinê rawestîne. Divê Kurd jî aliyê civaka navneteweyî ve werin parastin." Wezîrê Karên Derve yê Îsraîlê Gideon Saar jî gotibû: "Divê êrişên li Kurdan ên wekî li Minbicê werin rawestandî!"

Divê civaka navneteweyî ew ên ku bi mîxasî li dijî DAIŞê şer kiriye biparêze." Saar diyar kiribû ku ew "bi Kurd û Durziyan re di pêwendiyê de ne."

"Astengiya li pêşiya berdana dîlan Hemas e"

Birêvebirê Giştî yê Wezaretê Karên Derve Eden Bar Tal da zanîn ku Îsraîl jî bo ghiştiya lihevkarîyê berdana dîlan xwe yê li Xezeyê biryardar e lê "Hemas" astengiya derdixe. Eden Bar Tal got, "Tekane astengiya li pêşiya berdana dîlan Hemas e."

Di hevdiîna HSD û Colanî de çi hat axaftin?

Hat ragihandin, di hevdiîna HTŞyê re di tîkiliyêke şanda Hêzên Sûriyeya rasterast de ne"

Demokratîk (HSD) û serkirdêyê rêveberiya nû ya Sûriyeyê Ebû Mihemed Colanî (Ehmed Şer) de "tenê mijarên leşkerî" hatine gotûbêj kirin.

Şandeke ji Femandariya Giştî ya HSD yê roja Duşemê ya borî li Şamê bi serkirdêyê Heyeta Tehrîr El-Şamê (HTS) Ehmed Şer re civiya.

Serokê Nûneriya Washintonê ya Meclisa Sûriyeya Demokratîk (MSD) Besam Îshaq, di daxuyaniya xwe ya ji Şerqul Ewsetê re de got ku di civînên HSDyê yê li Şamê de "tenê mijarên leşkerî hatine gotûbêj kirin û mekanîzmaya koordinasyonê û mijarên hevpar hatine nîqaş kirin."

"Femandarên HSDyê bi

HTŞyê re di tîkiliyêke rasterast de ne"

HSDyê di van civînan de wiha got:

"Lîderê HSDyê ji ber rewşa xwe ya leşkerî beşdarî civîna Şer ya bi serkirdêyên komên opozîsyonê re nebû.

Lê belê hevdiîna dawî ya pê re pêk hat fermî bû û hat ragihandin; ev jî nişaneyek erênî ye ku pirsgrîkên di navbera her du aliyan de bi rêya diyalogê hatine çareser kirin."

Îshaq destnîşan kir ku hevdiîna bi awayekî dostanî û bêyî ti pirsgrîk pêk hatiye û ragihand ku ala Sûriyeyê li hemû herêmên di bin kontrola HSDyê de dê bê bilind kirin.

Îshaq tekez kir ku piştî ketina rejîma Esed, li Dêrezorê herêma rojavayê Çemê Feratê "ewlehî hatiye dabînkirin û piştî radestî rêveberiya nû hatiye kirin."

Besam Îshaq got, "Ji destpêka pêkanîna koordinasyonê ve, em dê ala Sûriyeya azad ne tenê li herêmên rêveberiya nû lê li seranserê axa Sûriyeyê, ji rojhilatê Feratê jî bibînin.

"Pirsgrîk bi diyalogê hatine çareser kirin"

Îshaq derbarê civînên Şer yê bi komên çekdar ên Sûriyeyî û beşdarnekirina

HSDyê di van civînan de wiha got:

"Lîderê HSDyê ji ber rewşa xwe ya leşkerî beşdarî civîna Şer ya bi serkirdêyên komên opozîsyonê re nebû.

Lê belê hevdiîna dawî ya pê re pêk hat fermî bû û hat ragihandin; ev jî nişaneyek erênî ye ku pirsgrîkên di navbera her du aliyan de bi rêya diyalogê hatine çareser kirin."

Îshaq destnîşan kir ku hevdiîna bi awayekî dostanî û bêyî ti pirsgrîk pêk hatiye û ragihand ku ala Sûriyeyê li hemû herêmên di bin kontrola HSDyê de dê bê bilind kirin.

Îshaq tekez kir ku piştî ketina rejîma Esed, li Dêrezorê herêma rojavayê Çemê Feratê "ewlehî hatiye dabînkirin û piştî radestî rêveberiya nû hatiye kirin."

Besam Îshaq got, "Ji destpêka pêkanîna koordinasyonê ve, em dê ala Sûriyeya azad ne tenê li herêmên rêveberiya nû lê li seranserê axa Sûriyeyê, ji rojhilatê Feratê jî bibînin.

Em hêvî dikin ku ev yek herêmên din ên di bin kontrola Tirkîyeyê de jî bigire nav xwe."

“Divê Zindana 5 Nolî bibe Muzeya Bîrdariyê”

Grupa Însiyatîfa Bîrdanka Muzexana 5 Nolî ya Amedê, di 40emîn salvegera berxwedana zin-

dana navdar de daxuyaniyek da û banga parastina vê cihê dîrokî kir.

Tevahiya daxuyaniyê wiha ye:

Îro 3 ê Rêbendanê ye; zîndana bi navê 5 Nolîyê tê naskirin mîna girtîgehê hat avakirin, lê Turkiyeyê ya ku dîroka wê ya siyasî bi derbeyên leşkerî tije, piştî derba leşkerî ya 12 Îlon 1980 yî, vê girtîgehê kirin îşkencexaneyek. Îro salvegera 40 salîya berxwedana li dij yek tîp kirin, tade, îşkence, bişaftin, zorkakirina mukurdarîyê û hemû zordanên bi vî rengî ne. Vê berxwedana, hêsiyên ku li dij kiryarên li wan dihat kirin ku bi yek dengî li dij derketin, beşek jê ketin rojîya mirinê, yên din jî ji bo berxwedana xwe bi rojan bi birayardarî meşandin bi ser ket.

3 Rêbendanê, ew roj e ku li girtîgehê dîsa çirûska berxwedanê vêket, bi durîşma “Wê xîreta mirovahîyê zora îşkencê bibel!” deng bi temamê girtîgehê xist.

Dema em vê rojê bi bîrtînin, ev zîndana 5 Nolî ku di demekê de, me di nava van dîwaran de îşkence didît, lê niha em li devê deriyê wê daxuyanî didin û ji bo ev der bibe muzexane, xebata me ya ku gîhayê astek bilind, girîngiya wê ji bo me bêtir e.

Dema em îro bi bîrtînin, ji bo em

di kiryarên li 5 Nolî rûdane bigehîjin, divê em li tevaya Tirkî ku bi kurtsaft girtîgeh çawa bûn îşkencexane

binêrin.

Ordîya Tirk, mîna hînbûna xwe ya her car, di 12 Îlon 1980 de derbeyek leşkerî kir û dîsa dest danî ser rêvebirîya sîvîl. Tevlî ku di ser re 44 sal derbas bûye, hîna jî bandora wê dewam dike.

Piştî vê derba leşkerî, nava hemû sînorên Tirkî bû girtîgehê vekirî. Bi sedhezaran mirov hatin girtin û lêda û bi hezaran kirin zîndan.

Li îşkencexane û girtîgehan, bi sedan meriv ji ber îşkence û tadeyan mirin yan hatin kuştin û bi hezaran seqet man. Bi hezaran meriv, bi cezayê mirinê hatin darizandin, 50 kes hat îdam kirin.

Girtîgehên tirkî, bûn wargehên taybet, bûn navendê îşkenceyan.

Lê ciyek hebû ku tenê ne navendek îşkencê ya ji rêzê bû; pê re bû navendek ceribandina sîyasî û civakî, bû dibistanek ku mirov radest digirtin, nasnameya merivan ji holê radikirin û ew asîmîle dikirin; laboratuvarêk bê kesayet kirina ku li ser şîdetê ava bûbû... Ew der zîndana 5 Nolî ya Dîyabekirê bû...

Li girtîgeha 5 Nolî ya Dîyabekirê, di serî de dînamîkên têkoşer yên gellê Kurd, merivên me yên ji her beşê civatê, ji îşkenceyên hovane nesîbê xwe sitendin. Di nava salên

1981-84 de 34 merivan ji îşkenceyan jîyana xwe wenda kirin û bi sedan meriv seqet man. Malbat jî bi kesên xwe yên hundur re trawmayên bi tundî jîyan.

Ev konax wek konaxa îşkence û berxwedana li dijî îşkenceyê dewam kir. Berî 3ê Rêbendanê 1984 û piştî wê, em li pêş şehadeta ew kesên bi îşkenceyan hatin qetil kirin yan li dijî îşkenceyan jîyana xwe pêşkêş kirin Necmedin Buyukkaya, Yılmaz Demir, Cemal Arat, Mehmet Hayrî Durmuş, Bedii Tan, Remzi Ayturk, Orhan Keskin û yên me navê wan li vir bi lêv nekir tevan xwe ditewînin.

Ev 5 Nolîya ku di jîyana bi hezaran mirov de jan û birînen kûr hîştîye, ketîye rêya ku bibe muzeya bîrdariyê.

Em wek şahidên dema îşkence û hovîtiya 5 Nolî yê, dixwazin ev girtîgeh bibe muzexaneyek bîrdariyê ku bi tumî wek eslê xwe yê berê bimîne, bi piştgirîya we, emê şahidiya xwe ya hemî pêvajoyê bi rêvebirî û amadekarên vê sazîyê re parvebikin.

Çimkî wek mînakên li cîhanê Malaterorê li Macarîstan, Emna Sor li Silêmanî, Sînop-Ulucanlar Turkiyeyê, divê girtîgeh bi giştî wek eslê xwe bêt dîzayn kirin, em cardin dubare dikin û dibêjin divê lînerî û pêşniyarên wan kesên ku li vê girtîgehê razane û wan rojana jîyane teqez bigrin ber çavan. Li gor wan pêşniyar û lînerînan xebatên resterasyonê bê meşandin.

Bi vê sedemê, em carek din bangî raya giştî, parêzgerên maf û dadê, alîgirên aşî û mafê mirovan dikin, ji bo ku 5 Nolî bibe navenda bîrdariyê hestîyarbin; di vê mijarê de em kesên xwedîtiyê li talebên me yên mafdar dikin û banga bişgirîya wan dikin; her kesên ku li ba van daxwazên me ne, sazîyên fermî yên pêwendîdar, ji hemû kes û sazî û dezgehên sîvîl re sipasîyên xwe pêşkêş dikin.

Heta niha çend koçber ji Herêma Kurdistanê vegeriyane?

Ajansa Penaberan a Neteweyên Yekbûyî (UNHCR) ragihand ku 948 koçber ji Herêma Kurdistanê vegeriyane Sûriyeyê û Rojavayê Kurdistanê.

Ajansa Penaberan a Neteweyên Yekbûyî (UNHCR) da zanîn ku piştî rûxîna rejîma Beşar Esed, 948 koçber ji Deriyê Sînorî yê Pêşabûrê vegeriyane Sûriyeyê û Rojavayê Kurdistanê.

105 ji wan koçberên ku vegeriyane navê xwe li cem Neteweyên Yekbûyî wekî penaber tomar kiriye.

Ajansa Penaberan a Neteweyên Yekbûyî (UNHCR) di daxuyaniyekê de anî ziman, ji dema ku rejîma Beşar Esed rûxiyaye ve, zêdetirî 115 hezar Sûriyeyî vegeriyane welatê xwe ku piraniya wan ji Turkiyeyê û Urdirî vegeriyane.

UNHCR amaje bi wê yekê kir ku tenê ji Turkiyeyê, di sê hefteyên borî de, 35 hezar û 113 penaberên Sûriyeyî bi dilê xwe vegeriyane.

Ji 8ê Kanûna Pêşîn ve, zêdetirî 22 hezar penaber ji Urdirî vegeriyane ku 3 hezar û 100 ji wan li cem UNHCRê navê xwe tomar kiriye.

Rayedarên Urdirî diyar dikin ku piraniya koçberên ku vegeriyane jin û zarok in.

UNHCR derbarê vegera koçberan a ji Herêma Kurdistanê ber bi Sûriyeyê û Rojavayê Kurdistanê ragihand ku ji 8ê Kanûna Pêşîn heta 2yê Kanûna Paşîn, 948 kes bi rêya Deriyê Sînorî yê Pêşabûrê vegeriyane.

Hat ragihandin ku 105 koçberan navê xwe li cem UNHCRê wekî penaber tomar kiriye.

Li gorî UNHCR nêzîkî 664 hezar Sûriyeyî hîn li nav Sûriyeyê koçber in û piraniya koçberan jî xelkê parêzgehên Heleb û Îdlibê ne.

Herî kêm 486 hezar koçber vegeriyane devêrên xwe ku piraniya wan vegeriyane Helebê.

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê li Şamê daxuyanî da

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê Jean-Noel Barrot got, Şamê di daxuyaniya xwe de got: “Em hêvî dikin ku Sûriyeyê bigihêje paşerojeke aram.”

“Em hêvî dikin ku Sûriyeyê bigihêje paşerojeke aram.”

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê Jean-Noel Barrot û Wezîra Karên Derve ya Almaniyayê Annalena Baerbock, îro ji nişka ve çûn Şama paytexta Sûriyeyê.

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê Jean-Noel Barrot, li Balyozxaneyê Fransayê ya

hêje paşerojeke serwer, aram û aştîyane.”

Jean-Noel Barrot her wiha bal kişand ser “hestyariya” rewşê û anî ziman:

“Fransa û Almanya bi hev re, li gel hemû cudahiyên wê li kêleka gelê Sûriyeyê ne.

Fransa û Almanya dixwazin piştgirîya veguherîneke aştîyane bikin.”

Ev serdan, wekî yekem pêwendîya fermî ya rayedarekî payebilind ê Fransayê ya piştî rûxîna rejîma Beşar Esed tê dîtin.

Serdana her du wezîran, wekî beşek ji hewldanên avakirina nexşerêyê ji bo paşeroja Sûriyeyê û rewşa gelê wê ya piştî Beşar Esed tê nirxandin.

Li aliyê din, Wezîra Karên Derve ya Almaniyayê Annalena Baerbockê got:

“Em dizanin HTŞ ji kû derê hatiye û çi kiriye.

Di vê qonaxê de divê em derfeta piştgirîkirina gelê Sûriyeyê ji dest nedin.”

Annalena Baerbockê her wiha diyar kir ku ew “dixwazin alîkariya Sûriyeyê bikin ku bibe dewleteke fonksiyonel a ku hemû axa xwe kontrol dike.”

Wezîrên karên derve yên Fransa û Almaniyayê dê bi Ehmed Şer re bicivin.

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê û Mezlûm Ebdî axivîn

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê Jean Noel Barrot bi Fermendarê Giştî yê Hêzên Sûriyeyê Demokratîk Mezlûm Ebdî re axivî.

AFPyê diyar kir ku Jean Noel Barrot ku ji bo hinek hevdiştinan li Sûriyeyê ye, bi Fermendarê Giştî yê HSDyê Mezlûm Ebdî re bi telefonê axivî.

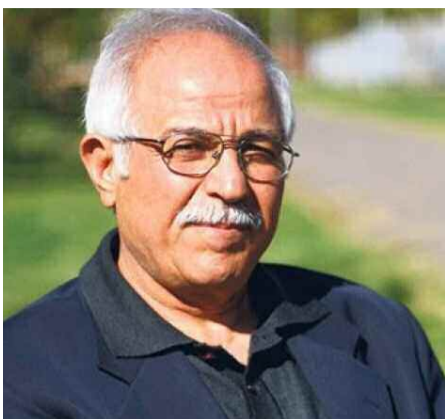
Wezîrê Karên Derve yê Fransayê duh li paytexta Sûriyeyê Şamê hinek hevdiştin pêk anîn. Jean Noel Barrot li Şamê got, “Divê çareserîya siyasî ji hevpeymanên Fransayê re were dîtin û hevpeymanên Fransayê yên li Sûriyeyê Kurd in.”

Li gorî AFPyê Barrot doh (Roja Pêncşemê) bi Mezlûm Ebdî re bi telefonê “qonaxa derbasbûnê ya li Sûriyeyê” gotûbêj kiriye. Barrot û Ebdî bi taybetî li ser paşeroja Kurdan û avakirina nû ya Sûriyeyê hevdiştineke berfireh pêk anîn.

Hat diyarkirin ku ev hevdiştin li ser beşeke girîng a ziyareta Barrot a Sûriyeyê ye. Barrot, piştî hevdiştinê di daxuyaniya xwe ya li Şamê de got:

“Divê bi Kurdên ku hevalbendên Fransayê ne çareserîyeke siyasî pêk were, da ku Kurd ji îro ve bikaribin bi temamî tevî vê pêvajoya siyasî bibin.”

PKK û kevneapoyî çima li dijî ENKSê ne? Gelo ENKSê kurdek kuştiye?

İbrahim GUÇLU

Li Sûriyê, di sala 2011-an de, dema "Bihara Ereba" dest pê kir û bi taybetî jî piştî Şerê Navxwe dest pê kir, li dinyayê bû rojeveke girîng û stratejîk. Bi taybetî jî dema ku Rûstya û Îran û Emerîka û Koalîsyona Rojava beşdarî pêvajoya li Sûriyê bûn, Sûriyê girîngtir bû. Ev girîngiya Sûriyê 13 sal in ku dom dike.

Rojavayê Kurdistanê ji bona ku ji aliyê Dewleta Sûriyê ya kolonyalîst ve hatiye dagirkirin û îxakkirin, Sûriye her demê ji bona Kurdan girîng bûye. Lewra li Rojavayê Kurdistanê û li Sûriyê tevgera rizgarîxwaz nêzikî sed saliyê ku heye. Di vê qonaxê de jî ev pêvajoya rizgarîxwaz ya neteweya Kurd dom dike.

Sûriyê di ev qonaxa dawî de li Rojhelatê Navîn û li dinyayê bû rojeva sereke. Ji bona kurdan jî wek her dem bû rojeva germ û serke û stratejîk e.

Lewra:

1-li Sûriyê Rejîma Baasê ya Faşîst ya 61 salan û Dîktatoriya Baasê ya Esad-an ya 53 salan têk çû hat rûxandin. Bi rûxandina Rejîma Faşîst ya Mezhebî ya Baasê, piştgirên wê Rûsyayê û Îranê û PKK/PYDê û gelek dewletên din raste rast, Emerîka endîrek wenda kir. Vê yekê jî di vê qonaxê Sûriyê gelek girîng kir.

2-Di hemandem de ji bona ku pêvajoya avakirina Dewleta Sûriyê jî dest pê kiriye û her dewletek dixwaze di avakirina Sûriyê de bibin xwediyê rolekî jî, Sûriyê ji bona dinyayê û Rojhailê Navîn bûye cîwarekî girîng.

***

Pêvajoya avabûna Dewleta

Sûriyê ji bona Kurdan jî gelek girîng e. Di vê pêvajoyê de rewşa Rojavayê Kurdistanê dê çi bibe, li Rojavayê Kurdistanê dê statuyek Kurdî dê ava bibe nebe, Neteweya Kurd dê ji bin dîktatoriya Baasê û PKK/PYDê di şertên nû de çewa rizgar bibe, PKKê dê çewa tasfiye bibe, Kurdên Rojavayê Kurdistanê di pêvajoya avabûna Dewleta Sûriyê ya nû de dê çewa bibin teref, ev mijaran gelek girîng in.

Bi taybetî jî ji bona ku PKK/PYD bi Rejîma Baasê re wenda kir, ENKSê qezenç kir. Diyar bû ku di pêvajoya avakirina Sûriyê nû de, ENKSê dê bibe xwediyê roleke girîng, PKK/PYDê dê rewşa xwe ya heyî wenda bike û ji PKK/PYDê tê xwestin ku çek berde û PKKê divê Sûriyê terk bike, PKKê û Kevneapoyî ji bona ku ENKSê li ser navê Rojavayê Kurdistanê nebe teref û nebe berpîrs, bi tundî şerê ENKSê dikin û tiştên ne rast tînin ser zimên.

Ew şerê xwe li hemberî ENKSê di ser pêwendiyên ENKSê bi Tirîkjiyê re dimeşînin. Lê di vê sedemê jî, bi statuya PKK/PYDê dizanin ku bê wate ye.

Pêwendiyên ENKSê wek PKKê û kevneapoyî îdia dikin bi Dewleta Tirk re heye, divê ji xwe bipîrsin û her kurden bipîrsin ku Gelo ENKSê li ser navê Dewleta Tirk kurdek kuştiye an na? Bersîva vê pîrsê gelek vekirî ye ku ENKSê tu kurdek nekuştiye.

Dema li hemberî îdiayên derevîn yên PKKê û Kevneapoyîyan di derbarê ENKSê de, Rewşa PK/PYDê bidin ber her hevdu dê tebyoyekle gelek tarî derkeve holê.

Gelo vê rastiyê dikarin veşêrin?

PKKê, bi destê Dewleta Tirk wek projeyekê ava bû, li dijî serokeşîretên Kurdan û Rêxistinên Kurdistanê û Tevgera Neteweyî ya Bakurê Kurdistanê şer kir. Bi deh hezaran Kurd û kurdpewer kuştin li ser hesabê Dewleta Tirk. Ew xirabiya PKKê di vê qonaxê de jî li Bakurê Kurdistanê dom dike.

PKKê piştî salên 1980yî bû taşerona Dewleta Sûriyê û Rejîma Baasê ya Faşîst û Mezhebî, li dijî rêxistinên Kurdistanê şer kir û hebûna Rojavayê Kurdistanê înkâr kirin û 5-7 hezar ciwanên Rojavayê Kurdis-

tanê li Çiyayên Bakurê Kurdistanê da kûştin. Li bajarên Kurdistanê kurdpewer kûştin.

Piştî ku Ocalan ji Sûriyê hat derxistin û Dewleta şiklî û fermî pêwendiyên xwe PKKê sînor kir, Suriyeyê PKK/PYDê ava kir.

Dema li Sûriyê "Bihara Ereba" dest pê kir, Partiyên Kurdistanê li dijî Rejîma Baasê helwesta xwe vekirî nîşan dan, lê PKK/PYDê ji Rejîma Baasê re piştgir kir.

Rejîma Baasê, dema li Sûriyê Şerê Navxwe dest pê kir, ji bona pêşiya şerê Kurdan bigre û Kurd bi Mixalefeta Ereba re bi xurtî hevkar nebin, Rojavayê Kurdistanê radestî PKK/PYDê kir.

Rejîma Baasê, dîktatoriya xwe ya Faşîst bi destê PKK/PYDê domand. PKK/PYDê li ser neteweya Kurd zûlmeke mezin domand, zarok revandin, ji bona rêxistinên Kurdistanê tasfiye bike her xirabî kirin û serok û endam û berpîrsên wan kûştin.

Bi deh hezaran Kurd kûştin. Ew zûlmna hîn dom dike. Di zîndanên wan bi sedan Kurd hene û êşkence dibînin.

PKKê ji Dewleta Îranê re bû taşeron, li Rojhelatê Kurdistanê li dijî Rêxistinên Kurdistanê şer kir, gelek Kurd û Kurdpewer kûştin. Destwerdan kir û li ser navê xwe rêxistin ava kir. Hîn ew pêwendiyên PKKê Îranê û xirabiya wan li Rojhelatê Kurdistanê dom dike.

Li Başûrê Kurdistanê xirabiyên PKKê nayê hejmartin. Xirabiyê PKKê bi dehan pirtûkan hatiye îfade kirin.

PKKê piştî ku bi Dewleta Iraqê û Baasê û Seddam re danûstandin kir, li dijî rêxistinên Kurdistanê şer kir. Bi hezaran pêşmerge û Kurdên sivîl kuşt. Nûha jî gelek herêmên Kurdistanê îşgal kiriye. Wek rêxistineke dagirker bi piştgiriya Îranê û Haşdî Şabî, ji bona Herêma Federe ya Kurdistanê xirab bike xebat dike. Desthilatdarî û pergala Herêma Federa ya Kurdistanê, Serokên Başûrê Kurdistanê rewa qebûl nake.

PKKê û kevneapoyî dema ev rastiyan li holê ne, çewa dikarin li dijî ENKSê qempenyaya xirab bimeşînin? ENKSê wek PKKê terfî bikin?

Diyarbakir, 04. 01. 2025

Serokê ENKSyê peyamekê spasîya Serokê PWKê Mustafa Ozçelik kir

Serokê ENKSyê Rêzdar Mihemed Îsmail bi peyamekê spasîya Serokê Giştî yê Partîya

Welatparêzên Kurdistanê (PWK) Rêzdar Mustafa Ozçelik kir

Berêz Mustafa Ozçelik

Serokê Giştî yê Partîya Welatparêzên Kurdistanê (PWK)

Nameya we gihiştê me sebarek dest-nîşankirina me ji bo serokatiya Encûmena Niştîmanî ya Kurd li Sûryê (ENKS)ê, zor supas ji bo hestê we yê nazik.

Bi vê helkeftê tekeziyê li ser peywendiyên hevbeş di navbera me û hewe yê berêz de dikim li ser binyadên bercewndiyê gelê me.

Dubare supasiya we û partiya we ya bira dikim.

Li gel rêz û silava.

Mohammad Ismail

Sikirtêre Partiya Demokrata Kurdistan - Sûriya

Qamişlo 3/1/2025

ENKS û Koalîsyon li Qamişloyê civiyan

Nûnerê Amerîkayê yê Karûbarên Rojavayê Kurdistanê Scott Bowles li bajarê Qamişloyê Ofîsa Encûmena Niştîmanî ya Kurd a

Sûriyê (ENKS) ziyaret kir.

Berdevkê ENKSyê Feysel Yûsif ji ajansa Rûdawê re behsa naveroka wê civînê kir.

Feysel Yûsif eşkere kir ku her du aliyan dawî rûdanên li Sûriyê yê piştî rûxina desthilata Beşer Esed gotûbêj kirin. Yûsif ragihand ku piştî rûxina desthilata Beşar Esed hevdîtinên wan û Hevpeymaniya Navneteweyî ya li Dijî DAŞIŞê (Koalîsyonê) zêde bûne.

Berdevkê ENKSyê da zanîn ku Amerîkayê di civînê de tekez kir ku pêwîst e aliyan Kurdan hev bigirin û bi yek dengî biçin danûstandinan li gel hikûmeta demkî ya Sûriyê bikin. Bi gotina Yûsif wan ji Amerîka xwestiye ku hewl bide ji bo parastina mafê pêkhatiyên li Sûriyê.

Divê were gotin ku ev mehek e berdeyam şandeyên Fransa û Amerîkayê li gel her du aliyan Kurdan ên li Rojavayê Kurdistanê ENKS û Yekîtiya Niştîmanî ya Kurd (PYNK) dicivin û hewl didin ji wan her du aliyan şandeyeke hevbeş a Kurdan ava bikin. Şandeyên Amerîka û Fransayê çend caran ji aliyan Kurdan re gotiye, divê Kurd bi yek şandeyê li gel hikûmeta demkî ya Sûriyê bicivin û daxwazên Kurdan yek bin.

Îtalya: Amerîka û hejmarek welatên Ewropayê li ser Sûriyê dicivin

Wezaretê Derve ya Îtalyayê ragehand, "Wezîrên Derve yê Îtalya, Almanya, Fransa, Brîtanya û Amerîka di derbarê Sûriyê de dicivin."

Wezaretê Derve ya Îtalyayê îro 07.01.2025 di ragehandonekê diyar dike: "Wezîrên Derve yê Îtalya, Almanya, Fransa, Brîtanya û Amerîka dê vê heftiyê ji bo danûs-

tandinên li ser Sûriyê bicivin."

Wezaretê Derve ya Îtalyayê herwaha diyar kir, "Ew civîn li roja Pêncşemê, 09.01.2025, bi serperêşîya Wezîrê Derve yê Îtalyayê Antonio Tajani tê kirin."

Piştî ragehandina Wezaretê Derve yê Îtalyayê, Tajani di wê civînê de tevgerê dike ku rewşa Sûriyê ya piştî mehekê ji nemana Rijêma Esed hewsengîne.

Herwaha di wê civînê de danûstandin li ser rêkarên Hikûmeta Veguhêz û qebxwaziyên di rêya kongireya diyaloga niştîmanî û danana reşnivîsa destûrê nû yê wî welatî û vejandina aboriya Sûriyê de tîn kirin.

NÊTA DILÊMINDA MABÛ HATE SÊRÎ

Ez Hemîdê Têmîrê Sîyapoş li aêroportê-matarê ji firindê peya bum balafirgeha Hewlêrê bedew û xwaş ez heyrankirim. Hevalên ez pêşwazî kirin gelekî bi dilgem xêr hatinam kirin. Em erebêva hatine bajarê Hewlêrê . Hewlêr pir bedew û xwê dihate kifşê. Xaniyên 20-30-qat hatine ava kirin û avakirin berde-wame evjî bedewîyê dide paytexta Kurdistanê. Parkên mezin û bedew, soqaqên fire û xwaş dilê meriva xwaş dike. Gelên Hewlêrê bi dilşadî jiyana xwe berde-wam dikin.

Sivetirê hevala ez birime Masîvê, Serê Bilind hevdîtina rêzdarê hêja Serok Mesud Barzanî. Hevala em pêşwazî kirin û birine hevdîtina Serok Mesud Barzanî.

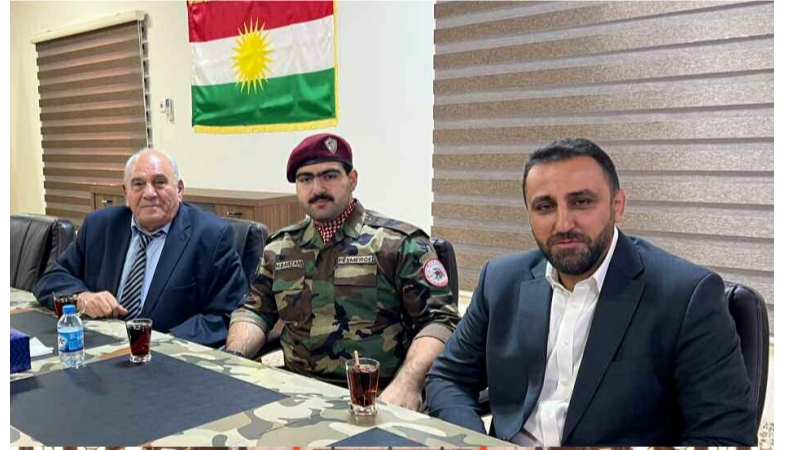
Seok Mesud Barzanî em ber dêrî pêşwazî kir. Hevdîtinamin Serok Mesud Barzanî jîyanaminda rojê herî xwaşbû. Em rûniştin dest bi axaftinê kir.

Min nasiya xwe da, ez Hemîdê Têmîrê Sîyapoş wextê sovêtê li Ermenîstanê, nehîya Vêdiyê, gundê Çîmîn diman. Piştî şerê Azerbaycanê û Ermenîstanê em dîsa koçber bûn. Min dîtina-xwe Mele Mistefa Barzanîyê hertim zindî qise kirinê, gelekî kêfxwaşî min gûhdar dikir. Bîranîna wan roja me axaft. Rehma Xwedê lêbuyî Mehmedê Silo çend mêvanava hatibûn mala me. Mele Mistefa Barzanî navdarên kûrdava nav êlê digerîya, rewşa gel dinixand. Diçû nav kurdênme Elegezê nav kurdên me êzîdî. Berê hatibûn Vêdiyê û gundê me. Bi hesta Barzanî li Ermenîstanê hemû kurd nave zarokên xwe danibûn Barzanî. Kekê Mesûd bi kêfxwaşî ez gûhdar kir û şikirbuna van roja kir wekî îro bi sîyaset û kar û xebata Mele Mistefa Barzanîyê hertim zindî me Kurdistan dest anî. Piştî xebardana me xatirên xwe xwast û em veqerîyane mêvanx-anê.

Agahî dan wekî siba emê Herin Barzan ser merzelê nemiran Mele Mistefa Barzanî û Şehîdên Pêşmergeyên Kurdistanê.

Rêkî dirêj û xwaş em hatin menteqa Barzan. Virajî hevala em pêşwazî kirin û bi baqê gûlava em hatine ser merzelê Mele Mistefa Barzanîyê hertim zindî, rehma Xwedî lêbe, cihê Wî cînetbe. Ev nêtame zûdabû 66-sale ev nêta dilêmindabû. 1958-ê sale rehmelêbûyê Mele Mistefa Barzanîyê nemir hate mala me, dewata birayêmin. Dû rojajî malame-da ma. Uçaxê min koma dehan dixwand, jêra çî xizmet lazimbû min kir. Ew nêta dilêminda mabû hate sêrî. Ez hatime ser merzelên rehma Xwedê lêbûyî Mele Mistefa Barzanî û hemû şehîdên Kurdistanê . Çiqas şehîdên me hene rehma Xwedê wanbe, Xwedê rehma xwa wanre bîne, Xwedê canê mayîyan sax bike. Gelek emekê Mele Mistefa Barzanî ser gelê kurd û Kurdistanê heye. Gelek zehmet kişandîye ser xebata gellê kûrd. Pêwîste hemû kurd serêxwe hemberî Wî û şehîdên Kurdistanê bitewînin. Şikîr îdî dewletame çêbûye, yê dewleta mezinjî wê çêbe. Bira Xwedê cane sax bide Serok Mesud Barzanî û Neçîrvan Barzanî bona serkeftisna Kurdistanê mezin.

Em gelek debera gerîyan. Çûne nav hêla Pêşmergan, bajarê Zaxo, Duhok û nav kurdênme êzdiyan Lalîşê me ziyareta wanjî kir. Hemû deberên Kurdistanê xwaşe. Her bijî kurd û Kurdistan!

NADOYÊ XUDO MAXMÛDOV (01.01.1907-01.01.1990)

Nado Maxmûdov di nav rewşenbîrên Kurdê Ermenistanê da yê herî naskirî, xweyê nav û dengê bilind bû. Bawarkî, ji gênciya xwe heta çû rema Xwedê karên dewletêye here bilind û cawdarda dixebitî. Zilamekî gewdeyî, girî dest-pê bû, kurdekî bedewî orgînal bi seke-sifetê xwe. Dême wî rem bû bi ken, xerîbdost. Çiqas jî evdekî bî kursî û dereca xweva bilind bû, di nav serokên Komara Ermenistanêye mezin da rûdinişt, tev wan diçû-dihat, pîreka wî ermenî bû, lê jêra kurdîtya wî li ser asta ewlîn bû.

Nenihêrî mijûlbûna xwe, top-bûn û civînên rewşenbîrên kurd, bûyarên kurdewarî da timê hazir dibû. Dema gilî di hate ser kurdîtyê ew hazir bû.

Ez xwendevan bûm. Di civînên beşa nivîskarên Kurd, êvaryên xwendevanan û odên rêdaksya rojnema RYA TEZE da

Ermenî. Xuya bû ku ew jî wê êvarê derketine seyranê, ji xwera digeryan. Paşê ez pê hesyam ku mala Nado jî li wê mehelê bû. Herd hevalên wî jî xebatçyên dewletê yê payebilind bûn.

Ez rabûm, sorbûyî, şermoke, nêzîkî wan bûm, min silav da wan...

-Şerm neke birazî, tu Kurdî, pêşmergê hevalê te, li çayê Kurdistanê berê xwe dane dijminê me, ji bo azaya welatê min û te dijî dijmin şer dikin, minra bi kurmancî got û ez hevalên xwera kirme nas. Ez ecêvmayî mam, derheqa min da

bûm dinê, nehya Aparanê jî kiribû û bîranîneke xweş li nav yanzdeh gundên Kurden êzdî, yê herema Elegezê hiştibû.

Nadoyê Xudo Maxmûdov sala 1907 a gundê Nor-Qeranlıxê, nehya Martûnyê, Qeza Nor-Bayazêtê, malake feqîr ya Kurden musulman da hatibu dinê. Ew efrandinên xwe, îlahî kurteçîrokên „Dûajoyê biçûk“, „Salê buhurî“, „Syarê hespê boz“, „Çawa ez zarziman ketim“ „Dersdarê minî rem“ û hinekên din da, halê wî gundê Kurda û zarotyaya xweyê dijwer radixe ber xwendevana. Ji bîr tîne, çawa bi çî tengasî û

her tişt zanibû û yeko-yeko wanra gilî kir, ez kême, ji kîjan nehyê, kîjan gundî hatime, kîjan meslekî xwendina bilind da dixûnim, helbestvanim...

zemetya çûye xwendinê. Bav zû dimire, zarotyê da mecbûr dibe darê rêncberyê hilde û berxvanti, şivanti û xulamtya dewletyên gund bike. Ewî serhatya xwe da nivîsiye, ku dema ew xulame mala axê gund bû, axa dersdar digre ku lawê wî hînî xwendinivîsarê bike. Nadoyê xulam jî heroj li ber dêrî rûdinê û guh dide dersdar. Nava demeke kin da lawkê xulam hînî alfabêya ermenî dibe. Dersdar hewaskarya Nado berbi xwendinê texmîn dike û wî mekteba gundda dide qebûlkinê.

Salên zarotyaya wî salne pir dijwer û nerehet bûn. Pevçûnên navxuyî dijminatî dikirin navbera gelên wê herema Ermenistanêye dost: ermenya, kurda, azerya. Pake ew piroşes pirr nakşîne. Zûtirekê ordya Bolşevîka tê û hukumdaryê hildide destê xwe. Bi demezirandin qaydê Sovyetê ra her agerê

-Xwendin alîkî, ez helbestê wî hiz dikim,-wanra got.

Niha, şerma ez sor bûme, xûdan li ser min ra avîtye, nizamim çawa xwe ji wan xilazkim...

Ew sala 1963 a bû...

Paşê, tevî wî evdê maqûl,

bawarkî sî salî rîya kurdewaryê û edebiyetê ra em, di tev civaka meye rewşenbîrî, bi pismantî meşyan, heta sala 1990 î.

Evdekî xêrxwez bû. Ewî ne ku tenê ez, lê gêncê me tev hiz dikirin. Civakî bû. Ermenistanê da kême bûn meriv ku ew nas nekirana. Gundê kurda yek bi yek gerya bû. Çend sala serokatya nehya ku ez lê hati-

dijîtya gelaye navxweyî tê vêsandin, her tişt dikeve rîya xwe. Vî gundî da jî dest bi guhertinên sosyal-kûltûrî dibin. Ew bi xwe jî dibe şervanekî guhertinên nû, derdikeve dijî edetên kevne zyandar. Ew yek kurteçîroka wîye „Edetên zyan-dar“ da rind tê xanê. Kurteçîrokê da bi hostatî, lê bi keser nîşan dide çawa xûşka

wîye hizkirî dibe qurbana wan edetan.

Pirsa xwendina zarokan û hildana nexwendîtya nava xelkên da dikevîne rojavê. Xortê zîrekî jêhatî dibistana gund bi qîmetê baş diqedîne û dikeve nava kar-barên guhestinên sistêma nû. Ji xebata komso-molyê girtî digihîje katibê nehyê, wezîrtyê û parlamêtarê weletê Sovyetê.

Sala 1926 a wî dişînine bajarê Lênînanakê (Gumuryê) xwendinê. Du sala mekteba partiyayê da hîn dibe. Piştî kutakirina mektebê wî kivş dikin wek katibê komîtêya nehya Hacixelîlê (Aragasê) komsomola.

Sala 1929 a wî kivş dikin sedrê komşuxulkira nehyê. Salên 1930-32 an li bajarê Tilbîsê mekteba partyayê bi serketin xilaz dike û derbazî xebatên partya komûnîstyê yê cawdar dibe.

Fakûltêta dîrokê ya ûnîversîteta bajarê Yêrêvanêye dewletê xilaz dike.

Wextekî dirêj ew wek Katibe yekê yê partya Komûnîsta ya nehyê (komnehyê) Aparanê û Hoktêmbêryanê dixebite.

Welatê sovêtêda partya Komûnîstyê tenê hebû. Hukumdari, rêvabirin gişk destê wê partyêda bû. Her dera katibê partyayêyî ewlîn xweyî û xwedan bû.

Paşê dikeve nava hukumatê, tê kivşkirin wek wazîrê debê (Komûnal) yê Komara Ermenistanê, dewsgirtyê wazîrê Tiransportê yê ewkin û gelek-gelek karên komarêye bilind û cawdar dike. Bawarkî heta çû ber rema Xwedê jî dixebitî. Nado Maxmûdov çend cara hatye hilibjartin wek parlamêtarê parlamênta (meclîsa) komara Ermenistanê û Yekîtya Sovyetê. Kê ku sistêma weletê Sovyetêra pîrî hindikî nas e, zane, ku ev

derecên gotî pirr bilind bûn û hindik digihîştine wan bilindaya.

Tevî wan karê xwe ew usa jî nivîskar û dîrokzanekî Kurdî hêja bû. Sala 1959 bi zimanê ermenî pirtûka wî ya „Gelê Kurd“ hate weşandin. Ev pirtûka giranbiha 260 pere û têda dîroka gelê me ji demên kevin girtî heta salên weşena pirtûkê hatye şirovekirin, analîzkirin. Rast bêjim ez û kordên Ermenistanê yê nivîşên min bi vê pirtûka hewaskar dîroka gelê xwe ra bûne nas. Pirtûk lêkolîneke dîrokîye kûr û pirserecem e, ermenîke zelal û xweş, ji bo goveka xwendevanên fire hatye nivîsar. Pirtûk

çend cara min ew dîtibû. Rast, ez jê vedikşyam. Bi xeysetê xweyî şermoke nêzîkî wî nedibûm.

Ez hê xwendevanekî gênc bûm. nû ji gund hatibûm, ew cwamêrî emirda çend sala ji bavê min jî mezintir bû. Wezîrê dewletê bû. Min jê şerm dikir. Paşê jî ez xortekî gundî, ew evdekî bi deba bajarî...

Despêka payîzê bajarê Yêrêvanê pirr bedew e. Ez avayê xwendevana ya razanê da dimam. Berêvarê, carna tevî hevala, carna jî tene derdiketm nava bajêr. Avayê opêrayê nêzîk bû. Li ber goleke biçûk çê kiribûn.

Golêra digotin „Karapî lîç“ kurmancî „Gola Qubeqaza“. Êvara ew der pirr evd û xweş bû. Evarekê, ez jî rabûm, tenê çûme wur. Dora golê kursyê dar danîbûn. Li ser kursîkî rûniştim. Di nav ava golêye zelal da qubeqazên çîl qerqas weke berfê, teyê bigota ne ku li ser avêra avjenî dikirin, lê dişûlikîn. Kêfa min ji wanra dihat, ketibûme nav fikir-mitalê xweş, nişkêva min dengek bihîst:

-Birazî, birazî!

Min rex xwe nihêrî eva Nado Maxmûdov, tev du camêrên

bi heft para hatye demezirandin: Pêşdahatina kurdaye êtnîkî, erdnîgarî û aborya welatê kurdan, hesabê binelya, ziman, kûltûra, edebyet, bawarî. Oçêrkek derheqa dîroka derbazbûyî da (Dema Xelîfên ereba, dema Selcûka, dema Eyûbya, bindestya dema monxolan, şerên tirk û farizan ji bo parevekirma weletê Kurdistanê).

Para şeşa derheqa şerkarya Kurda ya miletyê-azadaryê dane dijî zulma dagerkirên Kurdistanê (serhildana Êzdanşîr, serhildana Şêx Obêydûle, Şerkara kurdaye miletyê-azadaryê despêka sedsala 20 î. Herba cihanêye duda û Kurd). Serê Hefta derheqa Kurden weletê Sovyetê dane. Raste meriv bi çevê îroyîn û zanyarya dîroknasya niha nikare hinek fikir, pêşdanînen xudanê vê pirtûkê ra qayil be, lê ev pirtûk di dema xwe da, bi rastî jî destanîneke zanyarya kurd-nasyê bû. Wê demê, di wî warî da seva xwendevanên kurd valayîk hebû û wê pirtûkê ew valayî tije dikir.

Nivîskar: Eskere Boyik

Bajarê Amûdê, Şewata Sînemayê, Mihemedê Seîd Axa û Mirina Ûsivkê Çelebî

Despêk hejmara 511-da

Konê Reş

Şewata Sînemaya Amûdê:

Wek ku min gotiye, Amûdê wek peytextekê bû ji kurdên Sûriyê re. Du sînema li A m û d ê

hebûn, yek havînê bû bi navê Fuad û ya din a ku şewitî navê wê Şehrezad bû. Avaniya wê ji kelpîça, ax, beşt, mircaq û pûş bû, kursiyên rûniştvanan text bûn. Sînema bi du deriyan bû. Bi tenê ji 200 temaşevanî re terxankirî bû.

Di serê meha 11an de, ji bo alîkariya şoreşa Cezairê, bi fermana mudîrê navçeya Amûdê Mustefa Şaaban, mamosteyên hersê dibistanê seretayî li Amûdê (Elmutenebî, Emar Bin Yasir û Elxezalî), hatin agahdar kirin ku bilêtên çûna sînema Şehrezad, filmê (Reşkê Nîvê Şevê), bifroşin şagirtan. Temenê zarokên wan dibistanan di navbera 12-14 salî de bûn. Wek ku min got, tenê çihê 200 neferî di sînemaya Şehrezadê de hebû, belê hejmarê şagirtên hersê dibistanan yê ku çûn sînemayê di ser 500 neferî re hebûn.

Dibêjin piştî nîvsaetekê ji destpêka filmê Reşkê Nîvê Şevê, agir bi hundirê sînemayê ketiye. Bi vêketina agir re, ji tirsan re hec li zarokan ketiye.. bûye hawar qîrîna wan.. wî li wî yê ku xwe ji nav dojeha agirê sînemê rizgar bike.. her yekî xwestiye xwe bi deriyê Bakur an Başûr ve bigihîne ku ji sînemayê derkeve.. pêl hev kirina.. lê mixabin derfeta derketinê bi dest gelek neketiye û di encamê de gelek ji wan hatine şewitandin, birajîn, fetisandin û di bin hêt û di dîwaranê de hatine kuştin.. Ew derfeta ku gelek zarok karîbin xwe ji nav rîvîna agirê mirinê rizgar bikin nebû. Agirkuj li Amûdê nebûn. Ta ku agirkuj ji Qamişlo di hawara Amûdê de hatine, sînema serûbinî hev bibû, bibû qirik û di encamê de 283 zarok di sînemayê de hatin birajîn û fetisandin. Ji ber giringî û dîroka Amûdê di warê kurdaiyê de, ez dîr nabînim ku şewata Sînemaya Amûdê bi plana rêjîma Şamê û serkêşiya Abdulhemîd Serac be, yê ku zîlamê Cemal Abdulnasir yê yekemîn bû li Sûriyê.

Piştî şewata sînemayê, da ku hikumet hinekî xelkên Amûdê razî bike, mudîrê navçeya wê Mustefa Şaaban guhert, yekî din bi

Alxezalî de û di pey re çûn serdana gorên zarokan. Li ser gorên wan xelkên Amûdê siloganên dijî Cemal Abdulbasir gotin û daxwaza beyankirina navê berpirsên ku şewata sînemê şewitandine bêje.. Di encamê de gelek kes hatin girtin.. Di sala 1961ê de jî, xelkên Amûdê yeksaliya şewatê di Mizgefta Mezin de vejan-din û siloganên dijî rîjîmê û bijî biratiya Kurd Erebin gotin.. di encamê wê de jî, hin kes hatin girtin û bersiv dan..

Hêja ye gotinê ku roja îro bi dehan ji wan zarokên ku ji agirê sînemayê filitîne bûne Bijîjk, Endezyar, Parêzer û mamoste.. Gelo ku ew sînema nehatiba şewitandin wê çendî bijîjk, endezyar, perêzer û mamosteyên din hebana?

Erê ezbenî! Ji wê salê ve, hêj ew jinên Amûdî, şewata zarokên xwe di sînemaya de jibîr nekirine. Ji wê salê ve, hêj her êvara pêncşemê, jinên Amûdê berê xwe didin ser girê Şermola û goristana Amûdê. Ji wê salê ve, hêj bêhna kizirandina termên her 283 şewitiyên sînemayê di ser asmanê Amûdê re tê bêhinkirin. Ji wê salê ve, hêj xelkên Cizîrê çîroka şewata sînemaya Amûdê û lehengiya Mihemedê Seîd Axayê Deqorî di civakan de ji hev re dibêjin.

Mihemedê Seîd Axayê Deqorî

Roja şewata sînemayê di şeva 13/11/1960î de, Mihemedê Seîd Axa (1928-1960), li çayxaneyê Amûdê rûniştî bû, jê re gotin agir bi sînemayê ketiye. Hingî ji çihê xwe

ku ew demirê hesinî yê ku bestên sînemayê li ser dihatin danîn, bi ser de hatiye xwarê û wî jî canê xwe, tevî canê wan 283 zarokên kurdan kiriye û bi wan re çûye bihiştang rengîn! Roja îro navê Mihemedê Seîd Axa bûye sembola mêraniyê di nav kurdên Sûriyê de.

Mirov nikare li dor bûyera sînemaya Amûdê raweste bêyî ku navê lehengê wê **Mihemedê Seîd Axa** neyîne ziman. Ew di sala 1928an de li Amûdê ji dayka xwe re çêbûye, biçûkaniya xwe li Amûdê wek ya tev zarokên

3-Anîna Ereban û ji encamên wê kurd bê xak û zevî man û avakirina 44 gundên ereban bû di nav xaka Kurdan de. Û wiha gelek xalên din hene.

Mirina Ûsivkê Çelebî

Piştî şewata sînemaya Amûdê, di roja 7/5/1962an de, Ûsivkê Çelebî dengbêjê gelêrî yê ku aheng bi gotin, deng û sazên tîlên tembûra xwe xweş dikirin, bi rengê nêpen di ahengek xwemalî de li Qamişlo, ji nişkekê ve canê xwe ji dest dide! Û di dawiya şevê de,

wê derbas kiriye. Çîroka evîndariya wî bi ciwanê Kurd re, bûye perçak ji folklorê kurdî.. Di

termê wî davêjin ber deriyê mala wî. Rêjîm ji gotinên stranên wî aciz dibû, didî ku wek ku yek şerê wê dike. Gotinên wî dijî siyaseta wê tene gotin, ne li awayê siyaseta wê ne. Çend carekî ew digirtin, bersiv didan, lê her ew ji baweriya xwe nedihat xwarê û stranên xwe digotin. Strana wî jî bi xurtî û hezkirin di nav gel de belav dibûn. Stranên wî di govend û dîlanên kurdan de dihatin gotin. Rêjîm jî gelekî ji gotinên wê strana wî (**Zeîm Silo**), aciz bû.

Fermo çend firdik ji gotinên strana Zeîm Silo:

**Çûm Şamê wa bi dar e, Zeîm Silo
Hatim Şamê bi dar e, Zeîm Silo
Va Radya bar e bar e, Zeîm Silo
Va cerîda kir îlan e, Zeîm Silo
Mizgîna min li Felaha, Zeîm Silo
Wê êrdê bikin par e, Zeîm Silo**

**Çûm Şamê wa bi dar e, Zeîm Silo
Ti li va Axa û Mixtara, Zeîm Silo
Rahiştin qutên dara, Zeîm Silo
Berdan feqîr û jaran, Zeîm Silo
Feqîra bazdan bajara, Zeîm Silo
Ji ber zulma mixtara, Zeîm Silo
Êsir ravyan bajara, Zeîm Silo**

**Çûm Şamê wa bi tîne, Zeîm Silo
Ez hatim Şamê bi tîne, Zeîm Silo
Her kes zane tî xayîne, Zeîm Silo
Ma dijîminê me kî ne, Zeîm Silo
Em tevde fidawî ne, Zeîm Silo
Tereso, bertûlxuro, Zeîm Silo
Wey tîfî li zeyîmê wilo, Zeîm Silo**

Di dawiya vê xepartina min de li dor şewata sînemaya Amûdê dikarim wilo bibêjin; nivîsandin ne henek û tînaz in. Ne yariyeke ku mirov sebra xwe pê bîne û çax û deme xwe pê re derbas bike.. Nivîsandin berpirsyarî ye.. Nivîsandin name ye.. Nivîsandin ji îro û sibe re ye.. Nexasim ku nivîsandin li dor wek van bûyerên veşartokî bin, ku di welatê min î birîndar de rûdabin û nû tene nivîsandin..

Ez bi wiha nivîsandin re rehet dibim û xwe pê rehet dikim!. Ji ber ku ji îro û sibe re ye.. Wê di pey min re, xweş dîdevan be ji dîroka miletê min re û wê baş nişan be ji ked, xebat û westandina min re..

Bela kes bawer neke ez di guhê Ga de me! An goga gerdûnê li ser qîloçê Ga ye..! Ew heyam derbas bûye, rehma Xwedê lê be.. Roja îro silav li sifra hazir e. Tu çî tovî di xakê de bireşînî, tê berê wî tovî hilînî. Birayara qenc û neqencan di destê civakê de ye. Bav û kalên me ji mêj ve gotine: Qenckiro bi xwe kiro, xerabkiro bi xwe kiro. De werin, em xizmeta civaka xwe bikin, da ku civaka me jî, pesnê ked û xebata qecan bide.

Qamişlo 22/11/2022

çem bû û berê xwe da sînemaya malwêran. Dibêjin ku polîsan nedihîşt kes nêzîkî deriyên sînemayê bibe. Ta ku Mihemedê Seîd Axa di hawara sînemayê de hatiye, çend sîle li polîsê

sala rojbûna wî de 1928, sînor bi rengê fermî di navbera **Serxetê û Binxetê** de hatiye danîn û fransîyan Cizîr bi tevayî dagirkirine. Di sala 1937an de, ji ber serhildana bavê wî Seîd Axa, Amûdê bi firokeyên Fransîyan hatiye şewitandin û bavê wî ji Amûdê reviyaye, xwe li çiyayê Şingalê girtiye. Ji wê hingê ve ji Amûdê re tê gotin **Amûda Şewitî** an **Amûda Bavê Mihemed**. Hêja ye bêjim ku du stran li ser Mihemedê Seîd Axa hatine gotin, yek li dor evîndariya wî ji Zerga re û ya din li dor lehengiya wî di rizgarkirina zarokên sînemayê de.

Rewşa Kurdan Piştî Şewata Sînemayê Amûdê û hilgirtina Otomobîla Dr. Nûredîn Zaza

Piştî şewata sînemayê di roja 13/11/1960î de, Dr. Nûredîn Zaza yê ku yek ji namzetên Partiya Demokratî Kurdî bû ji bo perlementoya Sûriyê. Berî hilbijartinan, digel çend hevalên xwe, di roja 28/12/1961ê hat bajarê Amûdê ji bo propagende ji xwe re bike, di wê hatinê de xelkên Amûdê bi heyecan pêşwaziya wî kirin û rahiştin wî û otomobîla wî û pê re meşiyar. Di sala 1962an de nijadperestê Erebin Mihemed Teleb Hilal ku serokê emniyeta parêzgeha Cizîrê bû, wî di eynê salê de pirtûkek bi navê (Xwedinek di parêzgeha Cizîrê de, di warê yasayî, civakî û siyasî de), nivîsand û belav kir. Di wê pirtûka xwe de 12 bend ji bo bîştandin, erebkirin û nemana kurdan di Sûriyê de, hejmartin.

Ji encamên vê pirtûka wî;

1-Serjimara Awarte: di roja 5/10/1962an de li parêzgeha Cizîrê hat kirin û di encamê de 120 hezar kesên kurd, ji nasnameya Sûriyê hatin bidûr xistin.

2-Zinara Erebi ku Kurdan ji ber sînorê Tirkiyê ve bi 12-15 kîlomitroyan bidûr xînin.

navê Remezan Ubêd Alnasir li şûn wî danî. Sed mixabin ku evê dawî ji yê berê xerabtir zul û zordarî dijî xelkên Amûdê meşand.. û da ku dilê dê û bavê zarokên şewitandî xweş bike, ji bo her zarokê şewitî 600 lîreyên Sûriyê dane wan, lê gelek malbatan ew pereyên dewletê red û qebûl nekirin.

Di 40 rojîya şewata sînemayê de/ 1960, xelkên Amûdê û gundên derdorê, bi girs û hûr ve çûn bîranîna şewata sînemayê di dibistana

devê derî xistinê û bi zor derbasî hundirê sînemayê bûye. Êrîşî nav rîvîna agirê sînemayê kiriye û her carê du zarok di bin çengê xwe de derxistin. Dibêjin hinan jê re gotiye, va kurê te Fehed ji sînemayê derketiye, tiştêk pê nehatiye. Wî li wan vegehandiye û gotiye: **Tev wek Fehed in. Tev zarokên min in.**

Hêjayê gotinê ye ku Fehed kurê wî yê tekane ye. Di encamê de wî 11 zarok ji nav rîvîna agirê dojeha sînemayê rizgar kirine. Ta

Bir elin müəllimi

Allah Fərac müəllimə rəhmət eləsin.

23 dekabr 2024-cü il səhər saatlarında atam, Laçın rayonunun tanınan ziyalılarından biri Fərac Ədilov vəfat etdi. Bu mənim üçün həyatımda, gözlərim qarşısında anamdan sonra ən ağır itkilərdən biri oldu. Atamın səhətində birdən-birə yaranmış problem ilə bağlı əməliyyatından sonra vəziyyətinin pisləşməsindən çox narahat olduğumdan, ölümündən 10 gün öncə Britaniyada Azərbaycana gəlib Şəkide onunla birgə vaxt keçirdim.

Atam Laçın rayonunda, uzun müddət məcburi köçkün olaraq yaşadığı Şəki şəhərində, öz icmasında yaşından asılı olmayaraq hər kəsin böyük hörmətini qazanmışdı və ona həmişə "Fərac müəllim- əsl müəllim, ziyalı" deyə müraciət edilmişdi. Əsas məqamlardan biri də bu idi ki, atam bu ziyallıq, əsl müəllim misiyasını ömürlük öz çiyinlərində gəzdire bilməmişdir. Onun ölüm xəbəri tanıyan hər kəsi çox məyus etdi, hamı "Fərac müəllim evdən yox, eldən getdi" söyləyirdi.

Atam ömrünü elmə, gənc nəslin tərbiyəsi və maariflənməsinə həsr etmiş, hər şeyi öz halal zəhməti ilə əldə etmiş bir insan idi. Tərbiyə etdiyi yetirmələrini özünə övlad hesab edirdi. Çətinliklə, çətin şəraitə baxmayaraq doqquz övlad böyüdü başa çatdırmışdı. Atam tərbiyəsində bizə zəhməti, vətəne bağlılığı, ədaləti, halallıq və dürüstlüyü miras qoyub getdi. Onun övladları kimi biz də hərbi xidmətimizi yerinə yetirib vətən qarşısında borcumuzu ödəməyi şərəf bilməmişdik. Hazırda isə iki qardaşım daxili işlər orqanlarında öz xidmətlərini aparırlar.

Bəs zəngin xarakterə və güclü mənəviyyətə sahib, fitri zəkası və güclü hafizəsi, zəngin bilik və savadı özündə cəmləşdirən, onu tanıyanların hafizəsində silinməz izlər buraxan bu şəxs kim idi və hansı şərait və mühitdə belə bir nümunəvi insan yetişmişdi?

Atam - Fərac Ədilov 28 may 1947-ci il tarixində Laçın rayonunun ucqar kəndlərindən birində - Şeylanlı kəndində sadə kəndli ailəsində anadan olub.

1961-ci ildə Laçın rayon Leninkənd kənd yeddiillik məktəbini, daha sonra onbirillik məktəbini əla qiymətlərlə bitirib. O zaman Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyi tərəfindən ona fərqlənmə şəhadətnamələri verilib. Orta məktəbi əla qiymətlərlə bitirdikdən sonra 1966-cı ildə S. M. Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinə (indiki Bakı Dövlət Universiteti) daxil olmuşdur.

Sovet dövründə ucqar bir kənddə, sadə kəndli ailəsində böyümüş və təhsil almış bir gəncin həmin dövrdə nəinki hər hansı universitetə, eləcə də ən yaxşı ali təhsil ocağına qəbul olmasının çətinliyini o dövrü yaşayan və xatırlayanlar daha yaxşı anlayır və bilir.

Universitet illərində Azərbaycan Lenin Kommunist Gənclər İttifaqına daxil olur və 1967-ci ildə Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universiteti Komsomol Komitəsi tərəfindən ona komsomol bileti verilir.

Tələbəlik illərini maksimum dəyərləndirərək, biliklərini daha da zənginləşdirmiş, ali təhsil dövründə yalnız aldığı əlaqi təqaüdü hesabına dolanmışdır. O, 1971-ci ildə biologiya ixtisası üzrə təhsilini başa vurmuş və ona

"biologiyaşünas, biologiya və kimya müəllimi" ixtisası verilmişdir.

Hərbi xidmətini universitet təhsili çərçivəsində kiçik leytenant olaraq başa vurmuşdur.

Onun buraxılış (diplom) işi olaraq Bakıda xəstəxanalardan birində qanın genetikasına dair apardığı araşdırması elmi rəhbərləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş və "doktorluq dissertasiyasına bənzər bir çalışma" rəyi verilmişdir. Buna görə də ona bu istiqamətdə araşdırmalarını Bakıda davam etdirmək təklifi edilmişdir. Bu yaxşı təklifə baxmayaraq, atam evin tək övladı olduğu üçün və rayonda ata və anasını yalnız buraxmamaq məqsədilə öz kəndinə - Laçın rayonunun Şeylanlı kəndinə geri dönmüşdür. Atamın valideynləri öz doğma torpaqlarına dərin bağlı olublar və həyatlarının hər zərrəsi o yerlərə köklənib. Onların əsas məşğuliyəti təsərrüfat olduğundan şəhər həyatını nə qəbul edə, nə də ora uyğunlaşa bilərdilər.

Ona görə də əmək fəaliyyətinə elə burada - Şeylanlı 8 illik məktəbində 1971-ci ildə müəllim olaraq başlamışdır. 1977-1982-ci illərdə həmin məktəbin direktoru vəzifəsində çalışmışdır. Həmçinin, 1980-ci ildə Kommunist Partiyasının üzvü olur və ona Azərbaycan Kommunist Partiyası Laçın rayon komitəsi tərəfindən üzvlük vəsiqəsi verilir. 1985-ci il 8 may tarixində isə Böyük Vətən Müharibəsinin 40 illiyi münasibətilə Fəxri Fərmanla təltif edilir.

Atamın kəndə dönüşü ilə elm, maarif, bilik işığı gəlmişdi. İnsanların ümid yeri, güvən qaynağı, hüquqlarının müdafiəçisi olmuşdu.

O, öz işini yalnız dərs deməklə məhdudlaşdırmayıb, yaşadığı icmanın inkişafına töhfə verməyə çalışıb, eyni zamanda digər kəndlərdən onun yanına ali məktəbə hazırlıq üçün gələn və müraciət edən şagirdləri heç bir maddi gəlir güdmədən, təmənnəsiz öyrədib. Onun yetirmələri özlərini bu ölkənin ən yaxşı həkimləri sırasına yazdırıb bilməmişdir. Nümunə olaraq, Azərbaycan Tibb Universitetinin müəllimi, tanınmış nevropatoloq, ötən ilin mart ayında qəfil ürəktutmasından dünyasını dəyişən İsa Alışanovu göstərmək olar. Bununla yanaşı hazırda fəaliyyət göstərən bir çox nümunəvi müəllimlər də yetirmişdir. Onların adlarını tək-tək sadalasaq yəqin ki, bitməz.

Atama Azərbaycan SSR Xalq Təhsil

Nazirliyinin 16 avqust 1990-cı il tarixli əmri ilə "baş müəllim" adı verilmişdir.

1992-ci ildə Laçın rayonunun işğalı çox təəssüf ki, atamın həyatında və taleyində qara həflərlə iz buraxmışdır. O, Laçın rayonunun işğalı ilə barışmayan və ona inanmayan bəlkə də az sayda insanlardan biri olmuşdur. Ona görə də rayonun işğalı zamanı ailəmiz kəndi son tərək edən və evdən heç bir əşya götürmədən çıxanlardan olub.

Məcburi köçkünlüklə yanaşı, anası - Qəmzə Abbas qızının öz doğma yurdunu tərək etməməsi və erməni əlinə keçməməsi üçün özünü Ağdərə çayına ataraq qər q etməsi onun üçün daha ağırlı və acılı bir dərd olmuşdur. Atama anasından xatirə olaraq, çay kənarında kola ilişmiş yaylıqdan başqa heç nə qalmamışdır. Atam həmin yaylığı həmişə saxlamışdır.

Sonradan Qəmzə nənəmizə Azərbaycan qadınına yaraşan bu sücayyəti və qəhrəmanlığına görə şəhid statusu verildi və hazırda Laçın rayon Şeylanlı 2 sayılı məktəb onun adını daşıyır.

Laçın rayonu işğal edildikdən sonra da atam öz peşəsini davam etdirmiş, 1993-1998-ci illərdə Şeylanlı 2 sayılı orta məktəbin direktoru olaraq çalışmışdır.

1993-cü ildən Şəkide məskunlaşdıq və müxtəlif rayonlardan məcburi köçkün düşmüş təxminən 200 ailə "fin evlər"də yerləşdirildi. Öz doğma kəndində halal zəhməti ilə, gecəsini gündüzünə qataraq iki mərtəbəli ev tikmiş, özünə şərait qurmuş, həmişə Laçına- öz doğma kəndinə dönmək arzusu ilə yaşamış atam və onun övladları üçün burada yaşamaq məşəqqət əzabı idi. Ancaq məcbur idik və 1993-dən 2012-ci ilə kimi həmin fin evlərdə yaşamaq məcburiyyətində idik. Şəkide məskunlaşdığımızın heç bir ili tamam olmamış ailəmiz daha bir ağır hadisənin şahidi oldu. 1994-cü ilin yayında ata babamın adını daşıyan qardaşım yolu keçərək məşin vuraraq öldürdü.

2005-ci ildə atam öz təşəbbüsü ilə Ermənistan tərəfindən pozulmuş hüquqları, şəxsi mülkiyyətinin talan edilməsi ilə bağlı Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə müraciət edir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Katibliyi atamın müraciətini cavablayır, şikayətə qovluq nömrəsi verilir və mülkiyyət hüquqlarını təsdiq edən, eləcə də digər müvafiq sənədlər tələb edilir. Atam bu müraciəti tələb edilən sənədlərin rayonun işğalı zamanı talan edildiyi, yandırıldığı üçün davam etdirə bilmir.

2012-ci ildə Şəkide dövlət tərəfindən müvəqqəti məskunlaşmış məcburi köçkünlər üçün yeni evlər tikildi. Həmin fin evlərdə, eləcə də ətraf ərazilərdə çətin şəraitdə yaşayan məcburi köçkünlər yeni salınmış - Yeni Çələbixan qəsəbəsinə köçürüldü.

Atam Şəki şəhərində yaşadığı müddətdə həm yerli, həm də məcburi köçkün məktəblərində müəllim kimi fəaliyyət göstərmiş, neçə-neçə şagirdin Azərbaycan Tibb Universitetinə yüksək balla qəbul olmağa hazırlamışdır. O, bu hazırlıqların hamısını heç bir maddi təmənnə olmadan etmişdir. 2017-ci ildə isə çalışmanın son yaş həddi səbəbindən fəaliyyətini rəsmi olaraq dayandırsa da, təmənnəsiz şagirdlərə bilik öyrətməni davam etdirmişdir. Həmişə deyərdi,

"Elmi pula satmaq olmaz."

Atam universal bir insan idi. Onun maraq sahəsi və bilgisi sadəcə kimya və biologiya ilə məhdudlaşmırdı. Tarix, coğrafiya ilə yanaşı ədəbiyyata böyük marağı vardı və necə deyirlər yazan əli vardı.

1996-cı ildə qələmə aldığı "Ağır məclis ağır söhbəti" hekayəsi 90-cı illərdən sonrakı hərç-mərçlik dövründə sadə kənd insanların öz torpaqlarından qovulması və qarşılaşdıqları çətinliklərdən bəhs edir. Atamın hekayələrində Cəlil Məmməduluqzadənin əsərlərindən tanıdığımız xarakterlərə bənzər obrazlar əsas yer tutur. Əslində bu, onun ədəbiyyata yanaşmasının həm klassik irsə dərin hörmətini, həm də o dövrün ictimai dərdlərini izah etmə bacarığını göstərir.

"Ot", "Əmrsiz, təqdimatsız" hekayələrində müxtəlif sosial məsələləri-kəndlinin çəkdiyi əziyyətlər, kolxoz qayğıları, eləcə də "Məmməd-həsən əmiyə açıq məktub", "Məmməd-həsən əmiyə ikinci məktub"da bir qaçqının naləsini ifadə etmişdir. Hətta kəndçilərin bu vəziyyəti barədə o dövr üçün "yuxarılara" məktublar yazaraq, "kəndli ağırtı üzünə həsrət qalıb, dər-dayaqlıdan bir keçiye güman qalmayıb" fikrini çatdırıb.

Atam "Laçın" qəzetində mütəmadi olaraq rayonun problemlərinə və inkişafa mane olan neqativ hallara dair yazılarla çıxış edirdi. O, yalnız sözləri ilə deyil, əməlləri ilə də rayona bağlı bir insan idi.

Onun ailəsində vətən sevgisi və fədakarlıq nəsil-dən-nəslə ötürülürdü. Atamın iki əmisi II Dünya Müharibəsində ön cəbhədə döyüşmüş və həyatlarını bu amal uğrunda qurban vermişdilər.

2020-ci ilin 27 sentyabr tarixində başlayan və 44 gün davam edən İkinci Qarabağ Müharibəsini atam böyük həyəcanla izləyirdi və yəqin ki, otuz illik bir acını yaşamış insan üçün əzəli torpaqlarımızın, xüsusən Laçının azad edilməsinin atam üçün nə demək olduğunu anlamaq çətin olmaz. Çünki, o bu xəbəri düz 28 il gözləmişdi.

Atam peşəkar fəaliyyəti ilə yanaşı, təsərrüfata da xüsusi önəm verən, ona bağlı olan birisi idi. Atam ömrü boyu zəhmətkeşliyi ilə seçilən, həyatını dolu-dolu yaşayan bir insan idi. Şəkide salınmış yeni qəsəbə əvvəllər gur axan Kiş çayının axarı olub və buna görə də daşlıq idi. Atam belə bir ərazidə yeni bir həyat qurmuşdu, torpağı təmizləyib, ağaclar əkməmiş, əl izini və zəhmətini torpağa həkk etmişdi.

Mən atamın həyat fəlsəfəsində hazırda haqqında çox danışdığımız ömür-boyu öyrənmənin parlaq bir nümunəsini gördüm. Hər şeyə maraq göstərən, yeniliklərə açıq, daim öyrənmək istəyən bir insan idi. 10 cildlik Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası hər zaman əlinin altında olan mənbələrdən biri idi.

Yeni biliklər üçün davamlı və könüllü axtarırdı. Atamın bu sonsuz öyrənmə həvəsi, həm öz dünyamıza, həm də gələcəyə daha geniş baxmaq üçün bizlərə yol açmışdı.

Allah rəhmət eləsin, ata!

Yolun düşsə bu dünyaya bir də gəl...

Fərid Ədilov,
İngiltərənin Essex
Universitetində doktorant

Pentagon: Plana me nîne baregeha leşkerî li Kobaniyê ava bikin

Alîkara Berdevka Wezaretê Parastina Amerîkayê (Pentagon) Sabrina Singh daxuyaniyek da û got: "Planên me yên vekirina baregeha leşkerî li Kobaniyê nîne."

Beriya bi çend rojan hatibû îdiakirin ku Amerîka baregeheke leşkerî li Kobaniyê ava dike.

Cîgira Berdevka Wezaretê Parastinê ya Amerîkayê Sabrina Singh di konferanseke rojnamegeriyê de got:

"Derbarê hêzên Amerîkî yên li Kobaniyê, niha ti plan an armanca me ya avakirina baregehekê tune. Ez nizanîm ev rapor ji ku derê tîn."

Gelek medyayên herêmî û Dengê Amerîkayê (VOA) doh ragihandibûn ku Amerîka ji Hîsiçayê ber bi Kobaniyê ve dîwarên betonî yên parastinê veguhestine da ku baregeheke leşkerî ava bike.

Komên çekdar ên Tirkîye piştgiya wan bi navên Artêşa Niştîmanî ya Sûriyeyê, êrişî Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) yên li Bendava Tîşrînê û derdora Kobaniyê dikin.

HSDyê ji sedî 35ê axa Sûriyê û Rojavayê Kurdistanê kontrol dike.

Meha borî, Amerîkayê di navbera HSD û Tirkîyeyê de agirbestek navbeynkarî kir, lê Enqereyê red kir ku li ser vê rêkeftinê li hev kiribe.

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê Jean Noel Barrot û Wezîra Karên Derve ya Almaniyayê Annalena Baerbockîro li Şamê bûn.

Her du bang li aliyên kir ku dest ji pevçûnan berdin.

Hêzên Amerîkayê li Rojavayê Kurdistanê gelek baregehên leşkerî ava kirine û tevî HSDyê li dijî DAIŞê şer dikin.

65 kes hatin desteserkirin: Hincet PKK ye

Wezîrê Karên Navxwe yê Tirkîyê Alî Yerlîkaya ragihand, li 17 parêzgehên Tirkîye û Bakurê Kurdistanê bi

"hinceta endamtî û alîkariya PKKyê" 65 kes hatin desteserkirin.

Wezîrê Karên Navxwe yê Tirkîyê Alî Yerlîkaya îro li ser hesabê xwe yê Xê ragihand, di nav hefteyekê de li 17 bajarên li dijî "PKK/KCKyê" operasyona "Gurz-36" hatine lidarxistin.

Operasyonên desteserkirinê li bajarên Amed, Dîlok, Qers, Meletî, Mûş, Riha, Şîrnex û Wanê yên Bakurê Kurdistanê û bajarên Edene, Antalya, Edîrne, Eskîşehîr, Stanbol, İzmir, Kocaelî, Manîsa û Muglayê yên Tirkîyeyê hatine kirin.

Di operasyonan de bi hinceta "endamtî, propaganda û alîkariya PKKyê" 65 kes hatine desteserkirin.

Li Tirkîye û Bakurê Kurdistanê, hêzên ewlehiyê rojane bi ser malan de digrin û bi "hinceta PKKyê" xelkê sîvil û siyasetmedarên Kurd desteser dikin.

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê û Mezlûm Ebdî axivîn

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê Jean Noel Barrot bi Fermandarê Giştî yê Hêzên Sûriyeya Demokratîk Mezlûm Ebdî re axivî.

AFPyê diyar kir ku Jean Noel Barrot ku ji bo hinek hevdîtinan li Sûriyeyê ye, bi Fermandarê Giştî yê HSDyê Mezlûm Ebdî re bi tîlefona axivî.

Wezîrê Karên Derve yê Fransayê duh li paytexta Sûriyeyê Şamê hinek hevdîtîna pêk anî.

Jean Noel Barrot li Şamê got, "Divê çareseriyê siyasî ji hevpeymanên Fransayê re were dîtin û hevpeymanên Fransayê yên li Sûriyeyê Kurd in."

Li gorî AFPyê Barrot doh (Roja Pêncşemê) bi Mezlûm Ebdî re bi tîlefona "qonaxa derbasbûnê ya li Sûriyeyê" gotûbêj kiriyê.

Barrot û Ebdî bi taybetî li ser

paşeroja Kurdan û avakirina nû ya Sûriyeyê hevdîtîneke berfireh pêk anî. Hat diyarkirin ku ev hevdîtîna li ser beşeke girîng a ziyareta Barrot a Sûriyeyê ye.

Barrot, piştî hevdîtîneke di dax-

uyaniya xwe ya li Şamê de got:

"Divê bi Kurdên ku hevalbendên Fransayê ne çareseriyê siyasî pêk were, da ku Kurd ji îro ve bikaribin bi temamî tevî vê pêvajoya siyasî bibin."

Li Bendava Tîşrînê û Pira Qereqozaqê şer didome: Rewşa dawî çî ye?

Êrişên çekdarên Artêşa Niştîmanî ya girêdayî Tirkîyeyê li derdora Bendava Tîşrînê û Pira Qereqozaqê tund bûne.

Balafirên şer û dronên Tirkîyeyê jî pêgehên Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) û stasyoneke elektrîkê bombebaran kirine.

Navenda Ragihandinê ya Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) jî dîmenên paşmayên şer belav kirin.

HSDyê ragihand ku şervanan hemû êrişên çekdarên girêdayî Tirkîyeyê şikandine û 13 çekdar kuştine.

Li gorî Rewangeha Mafên Mirovan a Sûriyeyê (SOHR), di nava du rojan de 85 çekdarên Artêşa Niş-

timanî hatine kuştin, 16 şervanên HSDyê canê xwe ji dest daye 8 şervanên HSDyê jî birîndar bûne.

"Ev bexwedan dê hemû dagirkeran bi bin bixe"

Fermandara Yekîneyên Parastina Jinê (YPJ) Rohilat Efrînê derbarê şerê li Bendava Tîşrînê û Pira Qereqozaqê wiha got:

"Bexwedana ku li Bendava Tîşrînê û Pira Qereqozaqê tê meşandin îro ji bo tevahiya cîhanê, Rojhilata Navîn, tevahiya Kurdistanê û Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê re bûye mînak."

Rohilat Efrînê diyar kir ku bexwedana li Bendava Tîşrînê û Pira Qereqozaqê dê bi ser bikeve û

anî zimên:

"Em di wê bîr û baweriyê de ne ev bexwedan dê hemû dagirkeran bi bin bixe."

"Me biryar nedaye em şer bikin"

Ehmed Dalatîyê ku serkirdeyekî birêvebirîya operasyonên leşkerî ya Sûriyeyê û Cîgirê Fermandarê Giştî yê Tevgera Ehrar El Şamê ye diyar kir ku ew dixwazin berê xwe bidin diyalogê û got:

"Şerê ku li ser erdê dibe ji enca ma guhertina rewşa cografî ya piştî rizgarkirinê ye.

Di nav pêkhateyên HSDyê bi xwe de nakokî hene. Hin ji wan dixwazin rêkeftinê li gel me bikin, hinek jî dixwazin rêkeftinê tîk bidin.

Ji xwe me biryar nedaye em şer bikin, yan ji rûbirû bibin ji bo çareserkirina pîrsgirêka li rojhilatê Feratê ku HSD lê ye.

Em dixwazin bi rêya diyalog û nîqaşê vî mijarê bişopînin."

Li Urdinê li ser Sûriyeyê civîna el-Eqebeyê hatibû kirin û wezîrên karên derve yên welatên Ereban, Ewropayê, Amerîka û Tirkîyeyê li hev kiribû ku tu welat midaxeleyî karên navxwe yên Sûriyeyê neke.

Li gorî hinek çavdêr û şopîneran, şerê ku Tirkîye li ser xaka Sûriyeyê dimeşîne desttêwerdaneke aşkere û zelal e.

Amerîka li Kobaniyê baregeheke mezin ava dike

Amerîkayê hêzeke din şande bajarê Kobaniyê yê Rojavayê Kurdistanê û dê li wê derê baregeheke mezin a leşkerî ava bike. Piştî ku hêzên Rûsyayê ji

Kobaniyê vekîşyan, Amerîkayê dest bi şandina hêzên xwe kir û baregehên nû ava dike.

Doh dîmenê karwanekî mezin ê Amerîkayê hat belavkirin ku

berê xwe dabû Kobaniyê.

Karwanê çek, teqemenî, odayên hazir, karmereyên çavdêriyê û amûrên kolandina xendeqan li xwe digirt.

Li gorî zanyariyan, Amerîka li nava bajarê Kobaniyê baregeheke mezin ava dike.

Piştî ku 8ê Kanûna Pêşîn a 2024an Heyeta Tehrîr El Şamê (HTŞ) çû Şama paytext û rejîma Beşar Esed rûxiya hevsengiyên li Sûriye û Rojavayê Kurdistanê guherîn.

Rûsyaya ku piştgiya rejîma Beşar Esed dikir bi ketina wî re xwe ji gelek cihan vekîşand.

Amerîka jî dixwaze valahiya ku piştî vekîşîna Rûsyayê derket holê dagire.

Serokê PWKê Mustafa Ozçelîk: Di rewşa niha ya Sûriyê de Serok Barzanî dikare ji bo mafên Kurdan roleke dîrokî bilîze

Rojnameya Kurdistan bi Serokê Giştî yê Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) Mustafa Ozçelîk re hevpeyvînek kir. Ev hevpeyvîn bi kurdî û erebî hate belav kirin.

Pirsên Rojnameya Kurdistan û bersîvên Serokê Giştî yê Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) Mustafa Ozçelîk.

Rojnameya Kurdistan 1-Heger tu di destpêkê de ji xwendevanên Rojnameya Kurdistan re behsa partiya xwe, û rola wê di nava nexşeya partiyên kurd li Bakurê Kurdistanê bike, û daxwaz û bernameya we çi ne?

Mustafa Ozçelîk 1: PAK (Partiya Azadîya Kurdistanê) û TDK-TEVGERÊ (Tevgera Demokratîk a Kurdistanê), teva kesayetiyan serbixwe di 9-10ê îlona 2023an de li Diyarbekirê kongreya xwe ya yekîtîyê pêk anîn û di 10ê îlona 2023an de, Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) hate damezrandin. Damezranerên PWKê, ew kadro ne ku eve 40-50 sal in ku di doza azadîya Kurdistanê de cih girtine.

PWK, partiyeke neteweyî, demokratîk, yasayî û eşkere ye. Ew xwe bi tu kes, grup, çîn, dîn an jî mezhebekî tarif nake. Ew ji bo mafên neteweyî, demokratîk û kulturî yên miletê kurd û pêkhatiyên etnîkî û olî yên Kurdistanê û ji bo mafên kurdên li bajarên metropolên Tirkîyeyê dixebite.

Bingehê xebat û tekoşîna partiya me Bakurê Kurdistanê ye. Ji bo cîbicîkirina armancên xwe em dê hemû rê û rêbazên xebat û tekoşînê yên meşrû, eşkere, legal, sîvîl, demokratîk, siyasî û bêitîadiya sîvîl bi hevahengî bi kar bînin.

Pirsgirêka kurd û Kurdistanê di eslê xwe de pirsê mafê çarenivîsa miletê kurd e, (federalî, konfederalî an jî serbixwe). Li gorî şerd û mercên welêt û herweha li gorî rewşa navxweyî û navneteweyî, gava derfetên avakirina federasyoneke li gel Tirkîyeyê peyda bibin, em dê li gel bin ku vê alternatîfê cî bi cî bikin.

Em li hemû parçeyên Kurdistanê mafê çarenivîsa neteweya kurd weke mafekî herî rewşa dibînin û diparêzin. Em piştgir û alîkarên doza azadîyê ya her perçeyekî Kurdistanê ne.

PWK, di vê dema ku em tê de derbas dibin, xwedîyê bernameya daxwazên acil ên miletê kurd e. Em dibêjin, divê Dewleta Tirkîyeyê dawî li hemû operasyonên xwe yên leşkerî bîne. PKK jî dawî li hemû çalakîyên xwe yen çekdarî bîne. Em dibêjin divê em îro van daxwazan derxînin pêş:

Divê hebûna miletê Kurd bê qebûl kirin. Divê zimanê kurdî li gel zimanê tirkî bibe zimanê fermî û perwerdeya bi zimanê kurdî (kurmancî û kirdkî/zazakî) bê nas kirin.

Divê hemû qedexeyên li ser navê Kurdistanê ji holê bêne rakirin û bi navê kurd û Kurdistanê partiyên siyasî û dezgehên sîvîl bêne damezrandin.

Divê li Kurdistanê, navên cîwar, herêm û deverên dîrokî û cografî yên bi kurdî ku bi tirkî hatine guherandin, paşde bêne vegerandin û bi kurdî bêne nivîsandin.

Divê hemû kesên ku ji ber bîrûbawerî û xebatên siyasî, sîvîl, demokratîk di zîndanên de ne, demildest bêne azad kirin.

Divê van xalên ku li jorê me anîne zimên, di Qanûna Bingehîn ya Dewleta Tirkîyeyê de bêne garantî kirin.

Rojnameya Kurdistan 2- Navê Kurdistan di nava partiya we de heye, we çawa molet ji Hikûmeta Tirkîyê wergirt di demê de ev hikûmet serderiyê ligel vî navî nake û li dij radweste?

Mustafa Ozçelîk 2: Li gorî Qanûna Bingehîn û Qanûna Partiyên a Dewleta Tirkîyeyê damezrandina partiyên ne bi îznê ye. 30 hemwelatîyên Tirkîyeyê li gel nasnameya damezranerên bername û destûra partiya xwe teslîmî Wezareta Navxwe ya Tirkîyeyê dikin, wezarete agahdar dikin da ku vaye me partiya xwe damezrandîye.

Piştî ku damezranerên partiyê vê dosyaya xwe teslîmî wezarete dikin, belgeya ewraq teslîm wergirtinê ji wezarete distînin û ev belge dibe belgeya fermîyeta wê partiyê.

Me jî partiya xwe bi vê şeweyê damezrand. Lê piştî ku partiya me fermî bû. Serdozgeriya Mehkemeya Bilind (Yargıtay) ji me re îxtarek şand, got , 'Ji ber ku di navê partiya we de Kurdistan heye û hûn behsa mafê çarenivîsîyê dikin, navê we û bernameya we li dijî Qanûna Bingehîn û Qanûna Partiyên a Dewleta Tirkîyeyê ye, divê hûn navê xwe û bernameya xwe biguherînin'. Me di bersîva xwe ya bi nivîskî de ji Serdozgeriyê re weha got , "Partiya me şidetê naporêze. Li gorî xala 90î ya Qanûna Bingehîn a Tirkîyeyê mafê me heye ku em partiyeke bi rengî ava bikin. Em behsa meşrû ya doza miletê Kurd dikin. Ji ber wê jî emê navê xwe û bernameya xwe neguherînin. Divê Qanûnên Tirkîyeyê li gorî Hiqûqa Navneteweyî bêne guhertin".

Ji ber ku me nav û bernameya xwe neguherî, Mehkemeya Qanûna Bingehîn di derbarê partiya me de doza girtinê vekir. Ev doz berdewam e. Me di mehkemeyê de bi kurdî û bi tirkî parastina nav û bernameya partiya xwe kir. Mehkeme dixwaze partiya me bigre.

Lê li gel vê dozê jî, partiya me wek partiyeke yasayî dikare xebatên xwe bimeşîne. Em kongreyên partiya xwe wek fermî di çavdêriya lijneya hilbijartinê ya Dewleta Tirkîyeyê de li dar dixin.

Nuha 3 partiyên din jî bi navê Kurdistanê wek yasayî hene, lê di derbarê wan de jî doza girtinê hatîye vekirin û doza wan jî berdewam e.

Rojnameya Kurdistan 3- Tu bi giştî rewşa partiyên Kurd li Bakurê Kurdistanê çawa dibîni?

Mustafa Ozçelîk 3: Li Bakurê Kurdistanê partiyên neteweyî, niştîmanî mixabin di nav gel de, di nav ciwanan û

jinan de ne bi rêxistinî. Tifaqeke neteweyî, demokratîk di navbera wan de tune ye. Ev jî dibe sedem ku partiyên ku ji siyaseta û hişmendîya neteweyî dûr û partiyên Dewleta Tirkîyeyê, tesîreke xerab li gelê me bikin. Partiya me ji bo ku rê li ber van siyasatên xelet bigre ev şîara daye ber xwe: Yên ku dikarin di yek partiyê de bibin yek bila bibin yek; yên nikarin di nav yek partiyê de bibin yek, bila hevkarî û tifaqan bikin; yên nikarin hevkarîyan bikin bila di nav diyalogê de bin, yên nikarin di nav diyalogê de jî bin, bila dijminatîya hev nekin.

Rojnameya Kurdistan 4- Wek hun dizanin ev dema 100 salan e dewleta Tirkîyê li ser pransîpa (Yek dewlet, yek milet, yek al, yek ziman) hatiye damezrandin, tu di wê baweriyê de ye nerîn û siyaseta wê ya bişaftin û inkara pêkhate û netewên din were guhertin? Tu di vê derbarê de çi dibêji?

Mustafa Ozçelîk 4: Bi dehhezaran zarokên kurdan canê xwe jidest dane, bi hezaran gund valabûne, bi milyon kurdan welatê xwe terk kirine, koçber bûne, bi sedhezaran kes di îşkence û zindanan de derbas bûne, ceza xwarine; lê hîna jî Dewleta Tirkîyeyê wek fermî nasnameya kurdî, perwerdeya bi zimanê kurdî qebûl nekirîye. Hîna jî li Parlamentoya Tirkîyeyê gava parlamenterek bi kurdî diaxive, serokê parlamentoyê mîkrofonê digre û di qeydên fermî ên parlamentoyê de weha tê nivîsandin: 'Filan parlamenter bi zimanekî nenas axivî.

Belê Dewleta Tirkîyeyê heta ku ji destê wê tê naxwaze tu mafên kurdan qebûl bike û bi vê jî qayil nabe, beşeke Başûr û Rojavayê Kurdistanê jî dagir kirîye.

Lê bi ya min, van pêshateyên vê dawîyê yên li Rojhilata Nêzîk û Rojhilata Navîn de, êdî rê li ber Tirkîyeyê teng kirîye. Nikare wek berê, me tune bihesibîne. Îro li Başûrê Kurdistanê bi herêma federe derzeke mezin li Peymana Lozanê ketîye û ev derz ber bi Rojavayê Kurdistanê jî diçe. Heger em aliyê kurdan yekgirtî bin emê bikaribin li Bakurê Kurdistanê mafên xwe yên neteweyî, demokratîk yên bingehîn bidest bixin û rê ji çareserîya pirsgirîka kurd û Kurdistanê re vekin. Dem dema hişyarîya neteweyî ya miletê kurd e.

Rojnameya Kurdistan 5- Tu kar û performansa Partiya Karkerên Kurdistanê PKK'ê li Bakurê Kurdistanê çawa dibîni, û roleke wê ya zela li cem cemawerên Kurd li deverên Kurd lê piranî ne heye?

Mustafa Ozçelîk 5: PKK bi şerê xwe yê çekdarî îro zerarê dide kurdên bakur jî, dide Başûrê Kurdistanê jî. Di sala 2015ê de PKK bi şerê xendek û barîkatan ên li nav bajarên zerareke mezin gîhand gelê me, gîhand doza me ya meşrû. Nuha jî bi hinek çalakîyên xwe yên li Başûrê Kurdistanê rê ji Dewleta Tirkîyeyê re xweş dibe ku beşeke Başûrê Kurdistanê dagir bike, gelek gundên başûr wêran bibe û destkeftiyên federe yên Herêma Kurdistanê erarê bibîne. Me wek PWK gelek caran bang li PKK'yê kirîye ku dawî li vê siyaseta û helwesta xwe ya şaş bîne. Her weha li

Bakurê Kurdistanê gotina PKKyê ya ku dibêje, 'Tirkîye welatê me yê hevbeş e, em netewa demokratîk û cimhûriyeta demokratîk diparêzin' dişibe siyaseta Dewleta Tirkîyeyê ya ku dibêje, "Yek welat, yek millet, yek dewlet, yek ala". Ev nêrîna PKKyê hişmendîya neteweyî, niştîmanî ya miletê Kurd lawaz dibe.

Rojnameya Kurdistan 6- Ew partiyên xwe di jêr sîwana PKK'ê de vedişêrin, wek ew dibêjin gelo xwedan cemawer in, ku ew bi xwe jî bihêz di nava Parlemana Tirkîyê de ne?

Mustafa Ozçelîk 6: Gelê me yê li Bakurê Kurdistanê, li himberî partiyên Dewleta Tirkîyeyê wek ehwenî şer piştgirîya DEM Partiyê dikin. Heger em aliyên milî, demokratîk li gorî şerdên îro bi siyaseta û rêbazên nûjen û bi yekgirtineke xurt dest bidin hev, emê bikaribin ji gelê xwe re alternatîfêkê pêşkêş bikin û emê bibin hêzeke esasî.

Rojnameya Kurdistan 7- Pêwendîya we ligel Tevgera Siyasî ya Kurd li Kurdistana Sûriyê (Rojavayê Kurdistanê) çawa ye?

Mustafa Ozçelîk 7: Weke PWK, bi partiyên ENKS'yê, bi Partiya Pêşverû û Partiya Yekîti re peywendîyên me baş in. Li gel ENKS'yê di asta herî bilind de peywendîyên me yên dostane hene.

Rojnameya Kurdistan 8- Li Kurdistana Sûriyê, hin partî hene bi serkirdayetiya Partiya Yekîtiya Demokratîk PYD'ê bawerîya wan bi netewa demokrat û biratiya gelan heye û di jêr navê Partiyên Yekîtiya Niştîmaniya Kurd PYNK'ê kar dikin, di beramber de, Encumena Niştîmaniya Kurdî li Sûriyê ENKS'ê heye ku bawerîya wê bi doza netewî ya Kurdistanê heye, û xebatê ji bo bidestxistina mafên rewşa yên gelê Kurd li Kurdistana Sûriyê dike? Tu performansa herdu aliyên siyasî çawa dibîni?

Mustafa Ozçelîk 8: PWK, partiyeke Kurdistanî ye. Li her perçeyekî Kurdistanê qebûl kirina hebûna miletê Kurd û Kurdistanê qebûl kirina statuyêke siyasî, milî, cografî ji bo miletê kurd bingehê siyaseta me ye. Kîjan partî li ser vê siyaseta be em wê nêzî xwe dibînin. Em dibêjin, peywendîyên tu partiyên kurdan yên bi dewletekê re, nabe ku zerarê bide partiyên perçeyên din ên Kurdistanê. Em wek PWK piştgirê Mitabaqata Dihokê ne. Mitabaqata Dihokê ji gelê me yê Rojavayê Kurdistanê re projeyeke dirokî û neteweyî bû. Em dikarin bêjin ku zêdetir PYD û Rêberîya Xweser nehiştin Mitabaqata Dihokê cîbicîh bibe. Siyaseta PYD'yê ya tek partîyîyê û qedexa, girtin û êrîşên li ser ENKS'yê helbete ku nayê qebûl kirin. Hinek xeletiyên ENKS'yê jî rê ji vê siyaseta PYD'yê re xweş kir.

Rojnameya Kurdistan 9- Piştî ketina rejîma Be'is, xwendina te niha ji bo rola ku partiyên siyasî yên Kurd li Kurdistana Sûriyê bilîzin çi ye?

Mustafa Ozçelîk 9: Li Sûriyeyê û li hemû Rojhilata Nêzîk û Rojhilata Navîn guhertinên mezin di rê de ne. Rûxandina Rejîma Beasê helbete ku cîhê dilxwîyê ye. Lê nuha gelek firsend jî, gelek rîsk û xeterî jî li ber deriyê xuşk û birayên me yên Rojavayê Kurdistanê ne.

Diyare ku hêzên navneteweyî û yên

Serokê PWKê Mustafa Ozçelîk: Di rewşa niha ya Sûriyê de Serok Barzanî dikare ji bo mafên Kurdan roleke dîrokî bilîze

herêmê, her yekî li gorî berjewendiyên xwe, di rûxandina Esadî de rolek lihistine. Berîya her tiştî li Rojavayê Kurdistanê, divê li ser hişmendîya Mitabaqata Dihokê, li gorî şerdên îroyîn, îdareyeke hevbeş ya eskerî, aborî, siyasî, dîplomasî ya hemû partiyên Kurdan bê ava kirin; bi yekgirtineke netewî, rê li statuyêke siyasî ya netewî bê vekirin. Dive hemû aliyên kurdan li gel rêvebirîya Şamê, li gel hemû dewletan, bi yek dengî û yek helwestî wek terefê kurdî bibin mixetab.

Yek ji avakar û mihendîsê esasî yê Mitabaqata Dihokê Rêzdar Serok Mesûd Barzanî bû. Di vê pêvajoya ku em tê de derbas dibin jî, em bawer dikin ku, Rêzdar Serok Mesûd Barzanî, dikare li Rojavayê Kurdistanê roleke dîrokî bilîze.

Rojnameya Kurdistan 10- Pêwendiyên we ligel Partiya Demokratî Kurdîstan- Sûriya PDK-S hene? û hun ji asta pêwendiyên xwe razî ne (heger hebin)?

Mustafa Ozçelîk 10: Em wek PWK, Partiya Demokratî Kurdîstan- Sûriya (PDKS) wek partiyêke dost û nêzî xwe dibînin. Peywendiyên me di asta herî bilind de ne. Li Başûrê Kurdistanê, Bakurê Kurdistanê, Tirkîyeyê û Ewropayê gelek çaran em hevdiştin bi hev re dikin. Helbete ku emê bixwazin ku peywendiyên berdeyam û berhemdarî bin.

Rojnameya Kurdistan 11- Piştî zêdetirî 60 salan rejîma Be'is li Sûriyê ligel malbata Esed ketin ku bi hesin û agir desthilata wî welatî dikirin, û piştî Şoreşa Sûriyê ya ku ev dema nêzîkî 14 salan berdeyam bû, hun dosya Sûriyê çawa dixwînin taybet piştî desthilat kete destê Desteya Tehrîr Elşam(HTŞ)?

Mustafa Ozçelîk 11: Îrade û biryara pêşeroja Sûriyeyê, dîyare ku ne di destên gelê Sûriyeyê de ne. Rûxandina Rejîma Esadî, beşek e ji şikandina projeya Hîlal a Şîe û şikandina Dewleta Îranê. Şikandina hêza Îranê di berjewendiyên her çar perçeyên Kurdistanê de ye. Rûxandina Rejîma Esadî wek esasî bi mitabaqata Emerîka, Fransa, Rûsya, Brîtanya, Tirkîye, Qeter, Urdir, Îsraîlê pêk hatîye. Nuha gelek wezîrên Esadî li gel HTŞyê ne. Ev jî nişana wê yekê ye ku, lihev kirin û projeyêke berfireh heye. HTŞ, bi sere xwe tu hêzeke wê ya ku bikaribe Sûriyeyê îdare bike tune ye. Piştî ku Donald Trump were ser hikûmê dema siyaseta Emerîkayê hîn zelaltir dîyar bibe. Tirkîye nuha li Sûriyeyê xurt e. Tirkîye heta ku ji destê wê bê de nexwaze û nehêle ku kurd li Rojavayê Kurdistanê destkeftinên baş bi dest bixin. Lê ez di we qeneetê de me ku berjewendiyên Emerîka, Îsraîl, Fransayê de nehêle ku kurd di bin lîngan de bipelçiqin. Helbete ku klîda destpêkê de tifaqa di nav kurdan de be.

Sûriyê de zû bi zû negihêje aramîyekê. Ji xwe îdareya Sûriyeyê de zêdetir di destê mitabaqata dewletên mezîn û hinek dewletên herêmê de be.

Rojnameya Kurdistan 12- Hun çawa li ezmûna Herêma Kurdistanê temaşe dikin ji bo çespendina binge-hên Kurdistanê, û xebat ji bo dozên netewî Kurdîstanî?

Mustafa Ozçelîk 12: Herêma Kurdistanê weke herêmeke federe, Dewleta Tirkîyeyê, Îranê jî di nav de, ji aliyê hemû dewletên cîhanê ve hatîye qebûl kirin. Ev jî destkeftineke hemû kurdên cîhanê ye.

Herêma Federe ya Kurdistanê, stargeh û destkeftineke hemû kurdên cîhanê ye. Divê em hemû kurdên cîhanê jî, li Herêma Federe ya Kurdistanê xwedî derkevin, destkeftinên wê biparêzin, rêzê li desthilatdarî, meşrûtiyet û biryarên Parlamento, Serokatî, Hikûmet û Hêza Pêşmerge ya Herêma Federe ya Kurdistanê bigrin. Li gel ku hêza pêşmerge û gelek dezgehên Herêma Federe ya Kurdistanê, nehatine yek kirin û di fiilîyate de sîstema du îdareyî heye, li gel gelek pirsgerêkên aborî û civakî hene jî; Herêma Federe ya Kurdistanê, li Rojhilata Navîn giraveke demokrasî û azadîyê ye. Li Herêma Federe ya Kurdistanê, azadîya dînî û mezhebî ji hemû dewletên Rojhilata Navîn pêşdetir e. Li gel zimanê kurdî, Erebi, Tirkmenî, Suryanî, Ermenî jî weke fermî hatine qebûl kirin û her pêk hate dikare bi zimanê xwe perwerdeyê bike. Li Parlamantoya Kurdistanê kotayêke taybet a Tirkmen û Asûriyan heye. Li Rojhilata Navîn ev jî nimuneyêke rêzêgirtina pêkhatiyên etnîkî ye.

Parlamento, Serokatî, Hikûmet û Hêza Pêşmerge ya Herêma Kurdistanê jî divê hasasîyetên hemû kurdên cîhanê bidin ber çavan û bi wê hişmendîyê tevbigerin ku Herêma Federe ya Kurdistanê hêviya hemû kurdên cîhanê ye. Herêma Federe ya Kurdistanê, îspata wê yekê ye ku kurd dikarin welatê xwe îdare bikin û kurd dikarin azadîya xwe bidest bixin.

Em hêvî dikin ku li Başûrê Kurdistanê, hemû alî, bi hişmendîyê neteweyî, niştîmanî û bi tifaqêke stratejîk, hikûmeta nû pêk bînin da ku rê li ber firsendên li ber derîyê me ne vekin û destkeftinên heyî biparêzin, destkeftinên mezintir bidest bixin. Em hêvî dikin ku, Hikûmeta Nû ya Herêma Kurdistanê, çareserîya pirsgerêkên aborî û yên jîyanê yên gelê me yê Başûrê Kurdistanê weke mijara sereke bigre. Herweha em hêvî dikin ku hikûmeta nû, bi hişmendî û hestiyariyê neteweyî, niştîmanî, ji bo yek kirina hêza pêşmerge û hemû dezgeh û beşên îdareya Herêma Kurdistanê, ji bo bicîhanîna madeya 140î, gavên pêwîst bavêje.

Rojnameya Kurdistan 13- Hun çawa li rola Serok Mesûd Barzanî û Partiya Demokratî Kurdîstanê PDK'ê li Herêma Kurdistanê dibînin? û asta pêwendiyên we ligel wan çi ye?

Mustafa Ozçelîk 13: Ez di wê bawerîyê de me ku Rêzdar Serok Mesûd Barzanî ne bes Serokê Partî Demokratî Kurdîstanê ye. Rêzdar Serok Mesûd Barzanî, herweha ji bo her çar perçeyên Kurdistanê û kurdên cîhanê jî mercîyetekî qebûlbar e neteweyî ye.

Cenabê wî, di sala 1991ê de jî, di sala 2003yê de jî, di ava kirina Herêma Federe ya Başûrê Kurdistanê de roleke dîrokî lehîstîye.

Îro jî, herc û garantîya yekem a parastin û berdeyamîya destkeftina Herêma Federe ya Kurdistanê ye.

Em wek Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK), Partiya Demokratî Kurdîstanê (PDK) weke partiyêke bira, dost dibînin. Em weke PWK, xwe weke berdeyamîya rêbaz û têkoşîna, Şêx Seîd, Seyîd Rîza, Pêşewa Qazî Mihemed û Mele Mistefa Barzanîyê nemir dibînin. Di mijdara sala 2023yê de, bi serokatîya min, weke heyeteka PWKyê li gel Rêzdar Serok Mesûd Barzanî û li gel Mektebî Siyasî ya PDKyê me hevdiştinên fermî pêk anî. Di van hevdiştinan de Rêzdar Serok Mesûd Barzanî û li gel Mektebî Siyasî ya PDKyê bi awayekî germ, birayane, dostane pêşewazîya me kirin. Di van hevdiştinan de herdu partîyan biryar dan ku peywendiyên xwe bi berdeyamî û pêşdetir bibin. Nuha jî peywendiyên me yên li PDKyê di asteke gelekî baş de ye.

Rojnameya Kurdistan 14- Behsa guhertinên Rojhilat Navîn tê kirin. Hûn musteqbelê mintiqê, musteqbelê qezîya kurdî çawa dibînin. Di derbarê fikra Kurdîstana gewre de hûn çi difikirin?

Mustafa Ozçelîk 14: Peymana Lozanê, bi ava kirina Herêma Federe ya Başûrê Kurdistanê û bi rewşa heyî ya li Rojavayê Kurdistanê derzeke mezîn xwarîye. Her çiqas Tirkîye, Îran, Bexda bi midaxaleyên pir alî, dixwazin rê li berbigrin ku ev derz berfirehtir û kûrtir bibin jî, heger Kurd li her perçeyekî Kurdistanê yekgirtî bin, bikaribin berjewendiyên dewletên mezîn û ên kurdan bigihînin hev; dê ev derz mezintir bibin û dê şikestên mezîn li Peymana Lozanê bixin.

Miletê Kurd û welatê wî ji derveyî îradeya xwe hatine perçe kirin. Yekbûna Kurdistanê mafê meşrû yê miletê Kurd e. Ev jî, her çiqas wext û şêweyê wê ji nuha ve ne dîyar be jî, bes dikare bi îradeya gelê me yê her çar perçeyên Kurdistanê pêk were. Lê belê, heger em îro li rastîya Rojhilata Nêzîk û Rojhilata Navîn binerîn; ne siyaseta û berjewendiyên dewletên mezîn, ne helwest û siyaseta dewletên herêmê yên ku beşeke Kurdistanê dagir kirine û ne jî rewş û hêza kurdan, di vê dema ku em tê de derbas dibin de, rê nadin ku kurd bikaribin Kurdistanê yekgirtî, azad ava bikin. Her perçeyekî Kurdistanê di qonax û merheleyên cuda cuda de derbas dibin. Em dibêjin îro di astên cuda cuda de bin jî, kurd bikaribin li her perçeyekî Kurdistanê statuyêke siyasî, milî, cografî bidest bixin ev dê serkeftineke mezîn be. Serkeftin û destkeftineke li her perçeyekî Kurdistanê de tesîreke erênî li perçeyên din jî bike.

Ji xwe îro li Rojhilata Nêzîk û Rojhilata Navîn gelek dewlet bes li ser kaxezê wek dewletên yekgirtî mane. Ne Iraq, ne Sûriye, ne Lubnan, ne Lîbya, bi wê maneya xwe ya 40-50 sal berê, di eslê xwe de ne dewletên yekgirtî ne.

Ev jî tê wê maneyê ku dewletên mezîn dixwazin nexşeya Rojhilata Nêzîk û Rojhilata Navîn ji nû ve çêbikin.

Helbete ku mesele ne bes meseleya Rojhilata Nêzîk û Rojhilata Navîn e. Pîrsa enerjîyê pîrseke esasî ye. Rikberîya di navbeya Emerîka û Çînê, di eslê xwe de, pirsgerêka esasî ya pêşerojê ye. Berjewendiyên Rûsîyayê, berjewendiyên Brîtanîyayê yên li herêmê, tesîreke mezîn li herêmê dikin. Xeta

enerjîyê ya Rojhilatê Behra Sipî, sebekî esasî yê vê alozî û guhertinên li herêma ne. Şerê Rûsya û Ukraynayê faktoreke din ya rikberîyan e. Ev mijar giştî tesîrê li hevdu dikin. Her dewletek gava ku siyaseta û helwestekê dîyar dike, van faktoran giştî bi hev re dinirxîne û li gorî wê, berjewendiyên xwe birêve dibin.

Helwest û peywebdîyên dewletên mezîn û yên herêmê yên îroyîn bi awayekî zelal careke din nişan dide ku, di peywendiyên navdewletî de, hişmendîya esasî berjewendiyên dewletan e; pîvanên mirovahîyê, ehlaq, dostanî di dora herî dawîyê de ne. Dewleteke ku salek berê dewleta din wek dijmin didît; nuha dikare bibin dost û bi hev re helwestên hevbeş pêk bînin.

Divê kurd jî bi aqlê dewletbûnê tevbigerin. Kurd jî bêyî ku zerarê bidin miletekî din; divê di peywendiyên xwe yên navdewletî de berjewendiyên xwe yên milî esas bigrin. Divê kurd bikaribin ji rikberî û problemên di nav dewletan de jî, li gorî berjewendiyên xwe yên milî feydê werbigrin.

Îro gelek rîsk û xeterî jî, gelek firsend û şans jî li ber derîyê kurda ne. Destpêka rê li ber xeterîyan û bidestxistina destkeftîyan, li her perçeyekî Kurdistanê tifaqa di nav kurdan e.

Klîdeke esasî jî, di nava hêzên her çar perçeyên Kurdistanê û dîasporayê de, avakirin û hûnadina tor û mekanîzmayêke ku bikaribe koordînasyon, hemahengî, dîyalog, dan û stendin, lihev xwedîderketin, piştgirî, alîkarî, şêwra navxweyî, bi hev re dîyar kirina fikir û helwestên hevbeş e.

Rojnameya Kurdistan 15- Nirxandina te ji bo performansa medyayî ya Teverga Kurd li Bakurê Kurdistanê çi ye û partiya we di nav de?

Mustafa Ozçelîk 15: Li gel wê siyaseta Dewleta Tirkîyeyê ya ku hebûna miletê Kurd red kirîye û hemû hişmendîya Dewleta Tirkîyeyê li ser dijayetiya kurdan hatibe ava kirin jî; di ware xebatên sivîl, komel, partiyên siyasî, rojnamegerî, dezgehên meslekî û demokratîk de, gelek îmkanên mezîn ketine destên kurdan. Aşkereye ku di vê mijarê rewş û îmkanên kurdên Bakur û kurdên li Tirkîyeyê dijîn, ji rewş û îmkanên kurdên li Sûriyeyê û Rojavayê Kurdistanê, ji kurdên li Îranê û Rojhilatê Kurdistanê û li gorî dema Sedam Husênî de jî ji kurdên Iraqê û Başûrê Kurdistanê gelekî baştir û pêşdetir e.

Lê mixabin dîsa jî beşeke mezîn ya medyaya kurdî di destê siyaseta takekesî ya PKKyê de ye. Îmkanê medyayî yê mezîn di destê aliyên neteweyî, niştîmanî de tunene. Nuha li ser platformên digital hinek telewîzyonên kurdên bakur hene, lê beşdarên wê kêman in. Rojname û kovar gelekî kêman in.

Mixabin zimanê kurdî jî li Bakurê Kurdistanê û Tirkîyeyê di asteke gelekî kêman tê bikar anîn. Ev jî trajedîyêke mezîn e.

Dinyaya îro, dinyaya medyayê ye, dinyaya platformên digital e. Pêwîstî bi medyayêke neteweyî ku bikaribe xwe bigihîni bi milyonan kurd heye. Ev jî îmkanên aborî jê re divê.

Пешмерга погиб в результате взрыва мины в Дохуке

Член сил пешмерга Иракского Курдистана погиб в результате взрыва мины в районе Амеди провинции Дохук.

Министерство пешмерга объявило в понедельник, 6 января, что Мохаммад Ахмад Мустафа, пешмерга из 1-го батальона 4-й пехотной бригады, был убит во время военной миссии.

Инцидент произошел в Кани Масаи, где старая мина взорвалась возле одного из военных постов.

Министерство выразило соболезнования семье погибшего солдата и подчеркнуло сохраняющуюся угрозу, которую представляют взрывоопасные остатки войны в регионе.

Министерство выразило соболезнования семье погибшего солдата и подчеркнуло сохраняющуюся угрозу, которую представляют взрывоопасные остатки войны в регионе.

Похищенная езидская девушка вернулась домой спустя 10 лет

Езидская девушка воссоединилась со своей семьей спустя 10 лет после похищения террористами "Исламского государства" (ИГ, ИГИЛ). Ее считали погибшей после нападения ИГ на ее деревню Коджо в провинции Дохук Иракского Курдистана в 2014 году.

Выжившая в плену ИГ Сильвана Хадер рассказала о судьбе членов своей семьи: "Мой отец и старший брат были убиты ИГИЛ, и мы ничего не знаем о судьбе моей матери и младшего брата. Они до сих пор числятся пропавшими без вести".

Родственник девушки Раад Ахмед говорит, что "после долгих поисков, не давших результатов, семья поверила, что девочка погибла, поэтому они вырыли для нее символическую могилу на кладбище Коджо".

Возвращение Сильваны является лучшем надежды для выживших езидов, которые все еще ищут своих близких, и служит постоянным напоминанием о трагедиях, оставленных годами терроризма в Ираке.

Езидская деревня Коджо - одна из самых пострадавших во время вторжения ИГ в 2014 году. Езиды, курдоязычное религиозное меньшинство, насчитывающее около 500 000 человек в Ираке, подверглись многочисленным актам геноцида со стороны ИГ после того, как террористическая группировка захватила большие участки территории в Сирии и Ираке, начиная с 2014 года.

Среди зафиксированных преступлений геноцида против езидов - массовые казни, похищения, сексуальное рабство.

3 августа 2014 года боевики ИГ захватили езидский район Синджар в провинции Ниневия. Согласно ужасающей статистике, было убито около 1290 мирных езидов. В Синджаре было обнаружено более 70 массовых захоронений и огромное множество одиночных могил.

Сирия не получит денег от ЕС, если ее власти не будут соблюдать права женщин — Бербок

Глава МИД Германии Анналена Бербок увязала получение новыми властями Сирии финансовой помощи от Евросоюза с соблюдением прав женщин. Об этом пишет немецкое издание Der Tagesspiegel.

Бербок, по ее словам, "более чем ясно дала это понять" и лидером исламистской организации "Хайят Тахрир аш-Шам"*, которая контролирует правительство Сирии.

"Если женщины в Сирии не будут в безопасности, миллионы хорошо образованных мужчин и женщин из-за рубежа, в которых так отчаянно нуждаются здесь, никогда не вернутся на родину для ее восстановления. Не будет никаких средств ЕС для исламистских структур", — заявила Анналена Бербок, которую цитирует издание "Страна".

Соблюдение прав женщин является "мерилом свободы в обществе", отметила глава германского МИД.

"Чем серьезнее ущемляются права женщин, тем более авторитарным и экстремистским становится общество в целом. Тот, кто лишает своих прав половину населения, вряд ли будет уважать этнические и религиозные группы и никогда не сможет раскрыть экономический потенциал страны", — заявила она.

Напомним, во время недавнего визита в Сирию руководство страны не удостоило Бербок рукопожатия, а на официальных снимках ее изображение заблюрили.

Как передавало EADaily, Бербок и глава МИД Франции Жан-Ноэль Барро прибыли с необъявленным визитом в Сирию 3 января. В Дамаске у них состоялись переговоры с Ахмедом аш-Шараа. Своей поездкой министры продемонстрировали готовность поддержать Сирию "в ее политической перезагрузке, мирной передаче власти, восстановлении и, что не менее важно, в процессе общественного примирения", сообщили в МИД ФРГ.

Как передавало EADaily, на официальных фотографиях по итогам встречи в столице Сирии Дамаске, размещенных в соцсетях, близких к группировке "Хайят Тахрир аш-Шам"*, изображение главы МИД Германии Анналены Бербок заблюрили. Подборку снимков опубликовал, в частности, телеграм-канал ALMHARAR.

Как передавало EADaily, глава новой сирийской администрации Ахмед аш-Шараа не обменялся рукопожатием с прибывшей в Сирию с необъявленным визитом главой МИД Германии Анналеной Бербок. Об этом свидетельствуют кадры видеозаписи встречи, опубликованной телеграм-каналом "DW** главное".

На кадрах видно, что при встрече с европейскими политиками аш-Шараа подал руку лишь министру иностранных дел Франции.

Как передавало EADaily, Бербок и глава МИД Франции Жан-Ноэль Барро прибыли с необъявленным визитом в Сирию 3 января. В Дамаске у них состоялись переговоры с Ахмедом аш-Шараа. Своей поездкой министры продемонстрировали готовность поддержать Сирию "в ее политической перезагрузке, мирной передаче власти, восстановлении и, что не менее важно, в процессе общественного примирения", сообщили в МИД ФРГ.

"Многие сирийцы надеются, что стране удастся вернуться в лоно международного сообщества. Для этого необходимы внутренние процессы в Сирии, которые не должны нарушаться извне... Это не только в интересах сирийцев, но и в интересах безопасности Европы и Германии, поэтому так важно, что глава МИД Франции и я сегодня приехали сюда вместе", — сказала, в частности, Бербок.

ДПК и ПСК встретятся для ключевых переговоров по формированию правительства

На ближайшее время запланирована ключевая встреча между "Демократической партией Курдистана" (ДПК) и "Патриотическим союзом Курдистана" (ПСК), на которой обе партии обсудят детали формирования нового правительства региона Иракский Курдистан. Это последует за серией обсуждений, направленных на завершение структуры регионального правительства.

Ризгар Анвар, глава 24-го отделения ДПК, подтвердил запланированную встречу в интервью "BasNews" в субботу, заявив, что высокопоставленные делегации обеих партий соберутся вместе, чтобы сосредоточиться на формировании правительства региона Курдистан.

Анвар выразил надежду на то, что эта встреча принесет значительный прогресс.

Представитель ПСК Саади Ахмад Пира объяснил в официальном заявлении, что эта встреча является частью более широкой стратегии, изложенной во время предыдущей встречи в прошлом месяце.

Ранее партии договорились провести еще одну встречу после новогодних праздников, чтобы про-

должить переговоры. Пира подчеркнул, что предстоящая встреча будет направлена на обсуждение сотрудничества между двумя фракциями на различных фронтах, а также на выяснение общих точек зрения и разногласий между ними.

Первая встреча делегаций ДПК и ПСК состоялась 30 ноября в Сулеймании, и обе стороны описали переговоры как "позитивные" в совместном заявлении. С тех пор партии продолжали взаимодействовать с другими политическими группами и комитетами для содей-

ствия переговорному процессу с целью формирования сплоченного правительства.

Поскольку международное давление в пользу скорейшего формирования 10-го кабинета усиливается, и ДПК, и ПСК подчеркнули свою приверженность преодолению любых препятствий и быстрому формированию нового правительства. Обе стороны также подчеркнули важность единства и сотрудничества для решения растущих внутренних и региональных проблем региона.

Сегодня Академику Надиру Каримовичу Надирову могло бы исполниться 93 года

24 августа 2021 года на 90-ом году жизни нас покинул Почётный Президент Ассоциации "Барбанг" курдов Республики Казахстан, Почётный президент Международной федерации курдских общин, ветеран Ассамблеи народа Казахстана, заслуженный деятель науки и образования Республики Казахстан, славный сын своего народа и страны академик НаDIR Каримович Надиров. Сегодня проходит день памяти академика на официальных интернет ресурсах Ассоциации "Барбанг" курдов РК.

НаDIR Каримович - первый вице-президент Национальной инженерной академии РК, академик Академии наук Казахской ССР, лауреат государственной премии и заслуженный деятель науки Казахской ССР, почетный нефтяник СССР, изобретатель СССР.

Область его научных интересов включает нефтехимию, нефтепереработку, альтернативную энергетику, нефтяная геология и многое другое.

НаDIR Каримович является автором свыше 1200 научных трудов и 8 научных открытий, 31 монографии, 10 учебных пособий; обладатель около 250 патентов и авторских свидетельств на изобретения. В числе наиболее известных — серии коллективных монографий: «Химическое равновесие и принципы его смещения» (1996), «Токоферолы и их использование в медицине и сельском хозяйстве» (1991), «Тенгиз — море нефти, море проблем» (2003), «Новые нефти Казахстана и их использование» (8 книг, 1979—1987), «Нефтебитуминозные породы» (5 книг, 1982—1988). Эта работа издана в виде монографии в Казахстане и Канаде (на англ. яз.); «Высоковязкие нефти и природные битумы» (5 книг, 2001), «Нефть и газ Казахстана» (монография в 2 т., 1996). Высоко оценены публицистические монографии учёного: «Мы, курды-казахстанцы» (2003, 556 с.) и «Разница во времени, или Исторические повороты: экзамен на порядочность» (2008, 692 с.)

Авторитетный организатор науки и системы высшего образования, НаDIR Каримович был наставником 12 докторов и более 50 кандидатов технических, химических, физико-математических, биологических, экономических, педагогических наук. Под его редакцией были изданы 43 сборника научных трудов и материалов конференций.

Получил международное признание как «Отец нефтяной науки Казахстана», создатель своих научных школ: физико-химической, катализаторов, нефтепереработчиков, нефтехимической.

Учёные звания:
1968 — доктор химических наук;
1970 — профессор;
с 1983 — академик АН Казахской ССР;
с 1990 — академик Международной академии экологической реконструкции;
с 1992 — академик Российской Академии естественных наук;
с 1995 — академик Академии профилактической медицины РК;
с 1996 — академик Международной инженерной академии (МИА, 1996), академик Национальной инженерной академии Республики Казахстан, почётный академик Академии наук Башкортостана.

Мог ли кто-нибудь тогда, 90 лет назад, предположить, что паренек из простой крестьянской курдской семьи с такой ошеломляющей быстротой и уверенностью вырастет в учёного с мировым именем?

Думается, вряд ли.
Тем более, что НаDIR Каримович Надиров (1932 г.), родившийся в

курдском селе Кикач, Нахичеванского района, Азербайджанской ССР, в 1937 году был вместе со своими родственниками и семьей депортирован в Джамбульскую область, Казахстана и до 1956 года находился на спецучете без права передвижения. И только после распада Советского Союза в соответствии с законом РК «О реабилитации жертв массовых политических репрессий» от 14 апреля 1993 года был признан жертвой политических репрессий и реабилитирован.

Итак, семья Надириных, как и все курды, а также представители некоторых других репрессированных наций оказались в Казахстане не по собственному желанию: стали заложниками грубой политики советского руководства в 30-50 г. XX века. Подвергнутая жестокому геноциду на земле предков, часть курдов нашла себе пристанище в республиках бывшего Союза, в том числе и в Казахстане.

В 27 лет он — кандидат наук, в 35 — уже доктор, причем в такой области, как физическая химия сложных органических систем. Шаг за шагом он достигал новые вехи, становясь доктором химических наук, профессором, академиком НАН РК, лауреатом государственной премии, заслуженным деятелем науки КазССР, почетным инженером Казахстана, Почетным нефтяником СССР, изобретателем СССР, лауреатом премии им. И.М.Губкина, обладателем почетного звания «Выдающийся инженер XX века», которое присуждает Совет президентов Международной инженерной Академии, объединяющей более 40 стран, в том числе США, Россию, Францию, Германию, Казахстан...

За большой вклад в развитие инженерного дела — он избран академиком Международной академии, Инженерной академии РК и ряда других международных академий, научных обществ, академическим профессором ряда университетов.

После окончания в 1953 году факультета естествознания Кызылординского пединститута он работает учителем химии в поселке Чулактау. Спустя три года поступает в аспирантуру Московского пединститута им.В.И.Ленина. Уже в эти годы молодой учитель и аспирант публикует в международных научных журналах свои первые исследования в области скорости и равновесия химических реакций и на их основе защищает кандидатскую диссертацию, выпускает свою первую книгу — учебное пособие «Химическое равновесие и принципы его смещения».

С 1959 по 1968 год работает уже зав.кафедрой химии Хабаровского пединститута и в 1967 году защищает докторскую диссертацию.

Возвратившись в Казахстан, НаDIR Каримович становится проректором по науке и зав.кафедрой технологии переработки нефти и газа Казахского химико-технологического института, ныне Южно-Казах-

станского университета им.М.О.Ауэзова.

Талант ученого соединяется в нем с даром умелого организатора науки и производства. Так, в 1975-1984 годах он руководит институтом химии нефти и природных солей АН КазССР (Гурьев) и является одновременно главным ученым секретарем Президиума и членом Президиума нашей академии.

С 1987 по 2000 год он начальник Казахстанского отделения Всесоюзного НИИ нефти им.А.П.Крылова, первый вице-президент, а потом первый вице-президент Инженерной академии, одновременно генеральный директор научно-инженерного центра «Нефть» и главным редактором журнала «Нефть и газ», основанного им в 1996 году.

НаDIR Надилов внес большой вклад в развитие химической науки сложных органических веществ и физической химии нефтяных систем. Он представлял науку Казах-

стана и СНГ на международных форумах ученых в Мексике, США, Канаде, Франции, Великобритании, ФРГ, Швеции, Швейцарии, Греции, Румынии, Польше и в других странах.

Как руководитель Казахстанской школы нефтяников был избран членом двух научных советов АН СССР — по нефтехимии и катализу.

За большой вклад в развитие нефтяной промышленности ему присваивается звание «Почетный нефтяник СССР», за принципиально новые исследования нефти полуострова Бузачи и внедрения технологии их трубопроводного транспорта — почетное звание лауреата Государственной премии, за разработку и внедрение технологии повышения нефтеотдачи — премия им.академика И.М.Губкина. В связи со 100-летним юбилеем казахстанской нефтедобычи его награждают орденом «Курмет».

Н.К.Надилов внес большой вклад в развитие образования. За активную работу по подготовке кадров в хабаровском пединституте он был удостоен почетного звания «Отличник народного просвещения РСФСР». За годы работы проректором по научной работе, зав.кафедрой химической технологии переработки нефти и газа он наладил подготовку специалистов высшей квалификации через чимкентскую и целевые аспирантуры ведущих вузов Москвы, Ленинграда, Новосибирска. Эта его работа была отмечена медалью «За доблестный труд».

Н.К. Надилов — крупный организатор науки. Работая директором Института химии нефти и природных солей, он добился высоких показателей в проведении научных исследований, укреплении связи науки с производством, в подготовке научных кадров, спроектировал и построил уникальный инженерно-лабораторный комплекс института.

Будучи главным ученым секретарем Президиума и членом Президиума АН КазССР, курируя вопросы коор-

динации научно-исследовательских программ республики и подготовки высококвалифицированных ученых-специалистов, он также внес существенный вклад в развитие казахстанской науки. За этот труд он был удостоен высокой награды ССР — ордена Трудового Красного Знамени.

Н.К.Надилов — автор более 1000 научных статей, 30 монографий и более 300 изобретений и патентов. Под его руководством защищено более 15 докторских и 60 кандидатских диссертаций.

С именем Н.К.Надилова связано развитие нефтегазового комплекса в республике.

Он написал и издал несколько фундаментальных монографий в серии «Новые нефти Казахстана и их использование»: «Нефти полуострова Бузачи» (1979), «Нефти Мангышлака» (1981), «Технология повышения нефтеизвлечения» (1982), «Подсолевые нефти Прикаспийской впадины» (1983), «Техника и технология нефтепроводного транспорта» (1983), «Трубопроводный транспорт вязких нефтей» (1985), «Металлы в нефтях» (1985), «Использование вторичного углеводородного сырья» (1987).

Другая серия книг «Нефтебитуминозные породы» — это «Перспективы использования» (1983), «Проблемы и перспективы» (1985), «Техника и технология добычи и транспортировки» (1987) и «Достижения и перспективы» (1988).

Впервые в двухтомной его монографии «Нефть и газ Казахстана» комплексно охарактеризованы история и состояние нефтегазовой отрасли, дана характеристика нефтей и газов всех месторождений Казахстана.

Монография эта является теперь настольной книгой всех, кто имеет профессиональное отношение к проблемам нефтегазового комплекса нашей республики, а издание его фундаментального труда в пяти томах «Высоковязкие нефти и природные битумы» являются путевой энциклопедией в деле изучения и использования перспективного углеводородного сырья. Эти работы служат и будут служить научно-информационной базой дальнейшего развития нефтегазовой промышленности страны.

Новой вехой в истории нефтяной отрасли Казахстана является выпуск научно-производственного журнала «Нефть и газ», учрежденного Министерством науки и высшего образования, Национальной академии наук и Инженерной академией РК под редакцией Н.К.Надилова, тогда президента Ассоциации «Барбанг» курдов РК, членом Высшего руководства национального конгресса Курдистана (Брюссель), членом общественного Совета по проведению 10-летия независимости страны.

Н.К.Надилов вместе со своей супругой Халимой Амо, кандидатом химических наук, вырастили трех сыновей: Бари — кандидат медицинских наук, нейрохирург, Ариф — кандидат химических наук, Дмитрий — кандидат социологических наук.

Н.К.Надилов наряду с орденами Трудового Красного знамени и «Курмет», награжден медалями «Астана», «100 лет нефтяной промышленности Казахстана», ВДНХ СССР, медалями имени аль-Фараби, Ч.Валиханова, Э.Циолковского, М.Ломоносова, МД.Менделеева, «10-летию независимости Казахстана» и многочисленными почетными грамотами.

Путь этот наглядно показывает, каким огромным нравственно-духовным потенциалом обладает курдский народ, превозмогающий различные исторические невзгоды в

своем неуклонном движении к новому светлому будущему вместе не только с Казахстаном, но и с исторической родиной.

С 1996 по 2003 годы НаDIR Каримович был Президентом Ассоциации "Барбанг" курдов Казахстана, в рамках деятельности которой и не только он внёс неоценимый многолетний вклад в развитие всемирной курдской диаспоры, включая укрепление общественного согласия, развитие и сохранение курдского языка и культуры, вопросов образования, возрождения и укрепления народных ценностей и традиций, организацию и проведение культурно-массовых мероприятий, а также развитие международных связей курдской диаспоры с исторической родиной.

Посещая и организуя научно-практические конференции и культурно-массовые мероприятия курдов Казахстана, способствовал также развитию дружбы казахского и курдского народов. Как публицист, имеет немало статей и материалов, связанных с казахстанской действительностью и вопросами развития курдского этноса Казахстана.

В 2022 году Ассоциация "БАР-БАНГ" курдов Казахстана провела международную конференцию, посвященную юбилею 90-летия со дня рождения академика, а 25 февраля 2022 года в городе Атырау прошли XIV международные надировские научные чтения, посвященные 90-летию основоположника нефтехимической научной школы страны, академика национальной академии наук РК Надира Надилова. Кроме того, институту химической инженерии и экологии на базе местного университета нефти и газа было присвоено имя Надира Надилова, где также открылась памятная доска.

24 августа 2022 в городе Алматы состоялась годовщина со дня смерти академика и открытие мемориала на Центральном кладбище. На всех упомянутых мероприятиях в течение года гости и участники разного уровня и разных стран делились тёплыми воспоминаниями и рассказами о жизни и деятельности Надира Каримовича. 17 ноября 2023 года в городе Шымкент состоялись

XV Международные надировские чтения на базе Южно-Казахстанского университета им. Ауэзова.

Его уход стал большой утратой для политического казахстанского общества. Его отличали открытость, человечность, искренность, благодаря которым он заслужил высочайший авторитет и уважение среди всех тех, кому довелось с ним работать и встречаться.

Настоящий пример и кумир для нескольких поколений, НаDIR Каримович продолжал неустанно уделять значительное время развитию и воспитанию молодого поколения.

Ассоциация «Барбанг» курдов Казахстана ещё раз выражает глубочайшие соболезнования семье, детям и внукам, родным и близким Надира Надира Каримовича. Разделяем их скорбь и печаль.

Rehna Xwedê lê be, ciyê wî cinet be!

Иманды болсын, жаны жанатта болсын!

ДИПЛОМАТ

№ 01 (609) 01 - 07 январь 2025-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент Курдистана намерен посетить Дамаск для проведения курдско-сирийских переговоров

Президент Курдистана Нечирван Барзани, как ожи-

дается, вскоре посетит Дамаск для посредничества в переговорах между сирийскими курдами и новой сирийской администрацией. Об этом 6 января сообщило иранское информационное агентство "Mehr".

В сообщении сказано, что Масуд Барзани, лидер "Демократической партии Курдистана" (ДПК), возглавляет усилия по привлечению сирийских курдов и сирийского правительства под руководством президента Ахмада аш-Шараа к переговорному столу. Ини-

циатива направлена на скорейшее проведение обсужде-

ний и достижение соглашений между двумя сторонами. Ни офис курдского президента, ни ДПК не прокомментировали иранский отчет. Иракский Курдистан давно стремится сохранить демографическое и политическое присутствие курдов в Сирии, рассматривая их как важного культурного и политического союзника. Усилия по объединению политических требований сирийских курдов и смягчению внутренних разногласий продолжают уже много лет.

Политические партии и институты в Курдистане активизировали свою дипломатическую деятельность, чтобы защитить сирийских курдов от дальнейшего вооруженного конфликта.

Сирийские курды, которые образуют вторую по величине этническую группу в стране после арабов, по оценкам, насчитывают около трех миллионов человек в стране с населением более 23 миллионов человек. Точные цифры недоступны из-за отсутствия официальных данных переписи населения.

В настоящее время в Ираке находится около 280 000 сирийских беженцев, большинство из которых проживает в регионе Курдистан. По оценкам, в провинции Эрбиль, включая город и близлежащие лагеря, проживают 122 000 беженцев.

При общей протяженности границ более 100 километров регион опасается новой волны массового перемещения, подобной той, что была в 2013 году, когда сотни тысяч сирийских курдов бежали в Иракский Курдистан.

При общей протяженности границ более 100 километров регион опасается новой волны массового перемещения, подобной той, что была в 2013 году, когда сотни тысяч сирийских курдов бежали в Иракский Курдистан.

При общей протяженности границ более 100 километров регион опасается новой волны массового перемещения, подобной той, что была в 2013 году, когда сотни тысяч сирийских курдов бежали в Иракский Курдистан.

Между СДС и поддерживаемыми Турцией группировками произошли столкновения возле Манбиджа

Сообщается об интенсивных боях между возглавляемыми курдами "Сирийскими демократическими силами" (СДС) и протурецкими вооруженными силами в районах Тишрин и Манбидж к востоку от Алеппо в северной Сирии.

Столкновения, начавшиеся в субботу вечером, привели к десяткам жертв, сообщил курдский источник агентства "BasNews" 5 января. Источник заявил, что турецкие военные самолеты нанесли удары по позициям СДС вблизи плотины Тишрин, в Дир-Хафере и к югу от Кобани. Сообщается, что турецкие силы продвигаются при поддержке вооруженных группировок через мост Тишрин, вдоль восточной части реки Евфрат, а силы СДС пытаются их остановить. Ранее турецкие военные самолеты нанесли авиаудары по позициям СДС к югу от Кобани, в ответ СДС атаковали поддерживаемые Турцией позиции в Тишрине и Дир-Хафере. Несмотря на неоднократные попытки турецких сил продви-

нуться вперед, их усилия были отражены, сообщил источник.

Столкновения происходят на фоне продолжающейся напряженности между СДС и поддерживаемыми Турцией сирийскими вооруженными группами, что подчеркивает хрупкую ситуацию с безопасностью на севере Сирии, где различные группировки борются за контроль.

Премьер-министр Курдистана и чиновник США обсудили возобновление экспорта нефти из Курдистана

3 января премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани обсудил возобновление экспорта нефти из Курдистана с помощником госсекретаря США по энергетическим ресур-

сам Джеффри Пайеттом. Согласно заявлению пресс-службы Регионального правительства (КРГ), "премьер-министр Барзани получил телефонный звонок от помощника госсекретаря Пайетта, в ходе которого они обсудили пути улучшения двусторонних отношений и возобновления экспорта нефти из Курдистана". "Во время разговора стороны подчеркнули необходимость решения нерешенных вопросов и преодоления препятствий, мешающих экспорту нефти. Они подчеркнули негативное влияние приостановки экспорта на федеральный бюджет и экономическую стабильность Ирака".

В заявлении отмечается, что обе стороны согласились с решающей ролью, которую [курдский] регион может сыграть в укреплении суверенитета и независимости Ирака в энергетическом секторе. "Они также подчеркнули важность достижения справедливых решений для поддержки долгосрочного экономического роста и достижения региональной стабильности".

Кризис экспорта нефти из Курдистана КРГ приостановило экспорт нефти по трубопроводу Ирак-Турция 25 марта 2023 года из-за правового спора между Багдадом, Эрбилем и Анкарой. Это решение было принято после того, как парижский арбитражный суд вынес решение в пользу Багдада, постановив, что Турция нарушила соглашение о трубопроводе 1973 года, позволив Эрбилю начать независимый экспорт нефти в 2014 году.

Остановка экспорта нефти привела к финансовым потерям для региона, по оценкам, с момента приостановки было потеряно более 21 миллиарда долларов. Эта финансовая напряженность серьезно повлияла как на Эрбиль, так и на Багдад, в результате чего КРГ не смогло выплачивать зарплату своим государственным служащим без помощи Багдада.

Несмотря на несколько встреч между властями Эрбиля и Багдада, решение так и не было достигнуто. Разногласия по международным нефтяным контрактам и себестоимости добычи остаются основными предметами спора, с обвинениями в том, что иракское правительство блокировало попытки возобновить экспорт.

Также регион Курдистан сократил добычу нефти вдвое, чтобы соответствовать ограничениям на добычу ОПЕК, что усугубило финансовые проблемы. Международные нефтяные компании, работающие в регионе, призвали к возобновлению экспорта. Министерство нефти Ирака пригласило министерство природных ресурсов КРГ и связанные с ним компании для обсуждения будущего экспорта нефти. Однако основные проблемы, по-видимому, скорее политические, чем технические или экономические, что приводит к ухудшению отношений между Эрбилем и Багдадом.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soçaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500